

TOMIS

Anul V, nr. 10 (52), octombrie 1970

24 pagini. 3 lei

jorge amado și gouilherme de figueiredo despre CREAȚIE	CRITICĂ LITERARĂ: ● ion negoițescu ● al. protopopescu ● nicolae motoc ● george gibescu ● hristu cândroveanu	PROZĂ de constantin novac și ion movilă
CRONICA VESELĂ	POEME DE: jacques prévert, sergei esenin și eduard bagrițki	POȘTA REDAȚIEI de ioanichie olteanu
O NOUĂ DESCOPERIRE ARHEOLOGICĂ: SARCOFAGUL DE MARMURĂ	O LUCRARE, NECU- NOSCUTĂ LA NOI, A LUI DIMITRIE CANTE- MIR !?	

sinceritate, luciditate, patriotism

România, de cind este membră a Națiunilor Unite, a dus în marele for internațional o politică de pace și destindere care a atras aprecieri pozitive și simpatia popoarelor lumii. Prezența președintelui Consiliului de Stat al țării noastre, Nicolae Ceaușescu, la sesiunea jubiliară a Adunării Generale O.N.U. a marcat apogeul acestei activități constructive.

Istorică cuvintare rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu de la înalta tribună a Organizației Mondiale constituie o sinteză a ideilor limpezi și profunde izvorite din aspirațiile seculare de fericire și independență ale românilor.

Sinceritate, luciditate politică, patriotism — iată coordonatele cuvintării care a avut un ecou atît de larg și de favorabil în opinia publică mondială. Ecou demonstrat atît de cele mai mari organe de presă, de posturi de radio și televiziune, cit și de declarațiile unor marcante personalități ale vieții politice internaționale. Atrăgînd atenția că în lume „se manifestă încă forțe imperialiste și colonialiste care vor să continue vechile practici de dominație asupra popoarelor, care promovează o politică de forță și dictat, amestecîndu-se în treburile interne ale altor state, încercînd să le impună voința lor, să le aservească intereselor lor”, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat totodată că „atunci cînd po-

poarele sînt cu adevărat hotărîte să-și apere libertatea și independența, ele se bucură de sprijin și solidaritate internațională”.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu a îndemnat stăruitor la respectarea de către toate statele a principiilor egalității în drepturi, a neamestecului în treburile interne ale altor țări, a independenței și suveranității naționale, principii care stau neabătut la temelia politicii externe a României.

Sub cupola sălii în care se aflau reprezentanți din 127 de țări a răsunat cuvîntul iubitului mesager al patriei noastre, și mîndria ne este cu atît mai mare cu cît întreaga lume a luat cunoștință o dată mai mult de năzuințele umaniste, de contribuția teoretică și practică adusă de România la eforturile generale pe care popoarele le fac pentru ca din lume să dispară sărăcia, obscurantismul, teama de ziua de mîine. Epoca de prosperitate pe care o trăim, munca depusă de întreaga națiune pentru a ajunge la dezvoltarea și bunăstarea de azi, precum și planurile noastre de viitor au fost înfățișate de tovarășul Nicolae Ceaușescu înaltului for internațional cu conștiința că societatea socialistă este singura capabilă să asigure omului o viață demnă, pe măsura legitîmelor sale idealuri.

T

SECOLUL GENETICII

Se pare că în știință avem nevoie de certitudini. La adăposul lor au crescut generații de tineri și în umbră au discutat nenumărați creatori și visători. Anii au adus și au dus valuri de certitudini.

Multe dintre teoriile care domină biologia păreau pînă ieri definitive și puțini aveau curajul să se îndoiască de valoarea lor absolută.

Neo-darwinismul părea de neclintit. Toțiologii erau de acord că evoluția este rezultatul mutațiilor și al selecției naturale. marce judecători care hotărâște ce gene vor dispărea și care vor supraviețui. Nimeni sau aproape nimeni nu accepta ipoteza că ar exista și caractere neutre. O asemenea posibilitate ar crea o fisură adîncă în blocul neo-darwinian. Toate caracterele lumii vii sînt avantajoase, se spunea, deoarece sînt rezultatul selecției naturale.

A apărut însă biologia moleculară și a zdruncinat această dogmă. Ea a demonstrat, la început, că mutațiile sînt mult mai frecvente decît se admitea în genetica clasică. O asemenea concluzie nu a surprins. A surprins însă scoria de fapte care ducea la concluzia că multe mutații se transmit generațiilor următoare fără să țină scama de selecția naturală. A fost o revelație. Multe dintre întrebările rămase fără răspuns încep să se clarifice. În natură există multe imperfecțiuni pentru că sînt expresia întîmplării,

CONSTANTIN MAXIMILIAN

(Continuare în pag. 17)

NICOLAE MOTOC

nisipuri

pe nisipuri o lacrimă e o planetă necunoscută de sunete închinat risipei

dar fragila atingere a ochiului cu amintirea vechilor valuri din crepusculare fragmente cuvinte visate de nisipuri ?

privești ale nevăzutului surpări declanșate de bătăile inimii caleidoscopice trucaje peste care geana se închide ostenită

traietorii pierdute de golfuri secunde adăpostite de tot atîtea cristale fosforescente și undeva umbre valuri și migăloase invazii de plase lucioase scăldate în ruina zilei

numai neprevădere și primenire oarbă rămîn nisipurile săruturi și răni imaginare pe trupul de melancolie al mării

VIRGIL TEODORESCU

dialectica

fulgerului

A fulgerat — nu vă speriați bateți cuie-n pereți mai departe.

A fulgerat — nu vă speriați dați-i drumul

bateți cuie-n pereți.

Turmele fug pe cîmpie urmărite de umbra neagră a norilor — procedează deasupra așteptărilor deși sînt dedesubt.

A fulgerat — nu vă speriați alergați imediat sub fag evitînd stejarul

ascultînd jupanul:

„Weiche die Eiche, suche die Buche“.

A fulgerat — nu vă speriați turmele

fug și foarte bine fac pas alergător

prin flanc cite unul — alergați sub fag urmăriți de tristul

testimoniu al culpabilității alergați sub fag nu vă speriați uriașul deranjament aerian nu are în el nimic diplomatic.

A fulgerat — nu vă speriați drepti rupeți rîndurile pe vechiul loc adunarea.

Foto :
Gh. Vințilă

moment brătescu

Sesiunea științifică „Geografia aplicată a Dobrogei”, care a avut loc la sfârșitul lunii octombrie în amfiteatrul Institutului pedagogic din Constanța, a dezvăluit personalitatea complexă și activitatea științifică a lui C. I. Brătescu prin numeroase comunicări și referate susținute de către delegații ai tuturor centrelor universitare din țară. Au fost evidențiate multiplele laturi ale întregii activități științifice, didactice, culturale și obștești ale marelui geograf, desfășurate pe întregul cuprins al țării și în special în Dobrogea.

elevii
și
referatele științifice

O altă sesiune, a Societății științifice a elevilor, a avut loc luna aceasta la Constanța, patronată de Inspectoratul școlar județean și de Comitetul județean U.T.C. Sesiunea s-a desfășurat pe trei secții: matematică, chimie și fizică. Partea cu adevărat inedită și interesantă a acestei manifestări a constituit-o tocmai faptul că elevii au fost puși în situația de a prezenta referate științifice.

G. SILVIU

textul
unei foi volante

Lui Vasile Alecsandri nu i-a dărimat nimeni casa. Har domnului, ea există și azi la Mircești, adăpostind cu grijă o serie de lucruri autentice cum sînt biroul său de lucru, cîteva covoare, costumul său de diplomat la Paris, lada sa de călătorie, îmbrăcată în piele, pe care numele său este gravat cu litere de aur: **Alexandri** și nu **Alec-sandri**, etc. Evident, la cîteva pași de casă, impresionează mausoleul, o mică bisericuță sub arcadele căreia se odihnesc rămășițele pămîntești ale poetului.

Toate bune, minus calitatea textului tipărit pe o foaie volantă și pus la îndemina vizitatorilor. Întîlnim aici agramatism de felul: „Este clar pentru toată lumea că rolul hotărîtor pe calea maturizării politice a lui Alecsandri a **constituit-o** contactul direct cu stările înapoiate din țară”; sau a precieri seci de afiș și lozincă: „Poporul gemea sub jugul exploatatorilor”; „Alecsandri va pași cu hotărîre pe drumul luptei pentru înlăturarea orînduirii despotice din Moldova”. Prețiosul nume al autorului acestor texte este Gh. Bodor.

un muzeu ?

Alta e situația Casei memoriale de la Ipotești. Aici, nimic, sau aproape nimic autentic. În afara celor doi salcîmi — „martori ai copilăriei poetului”, masca mortuară și o... linguriță cu inițialele familiei, nu mai este altceva de reținut. Un muzeu mai dezo-lant și mai trist nu cred să mai existe pe planeta noastră, cu pereții încărcăți de tot soiul de reproduceri cenușii, facsimile și fotografii arhicunoscute, și mai ales de „texte explicative”, care cedează stilului vulgar al interpretărilor joase, sociologice, a operei și vieții poetului.

A. Z.

poetul

Un poet „rău” (și înțeleg prin asta respingerea metaforei dulcege) care așteaptă parcă la fruntariile poeziei sale cu sabia în mină și cu un zîmbet rece pe buze, pare a fi Ioanid Romanescu. În ultimul număr pe septembrie al **Cronicii** descoperim sub semnătura lui versuri de o rară agresivitate, de o stranie și neagră frumusețe: „adio cînd fiecare bărbat / face din femeia sa o patrie / și eu nu confund / mi-e pieptul găurit de lacrimile tuturor / adio sînt la marginea ploii” (**Adio**). Sau: „Nu îndeajuns de cocoșăți și schilozi / ne atîrnăm de git cite-un tablou / și coborîm în expoziția morții // iese o mină din tablou / lacrimi din degete suge nemernicul / alții din urmă împleticindu-se / și toți spre-a fi bătuți în cuie / primesc pe dinți sărutul aurorei // Mamă rămasă plîngînd în soare, / nevrednic sînt de a intra în moarte — / la ce ai mai adus pe lume / și groapa care să te poarte?” (**Stafia mamei plîngînd în soare**).

GEORGE MÂNDOIU

o scrisoare

Primim următoarea scrisoare din partea **prof. Nicolae N. Rădulescu**, bibliotecar-șef al Muzeului de artă al Republicii Socialiste România:

Stimate tov. redactor șef, citînd în paginile „Contemporanului” din 2 octombrie a.c. articolul „Muzeul și cultura prin imagini”, semnat de Aurel Bongiu, am găsit multe observații judicioase și sugestii care ar putea sluji unei mai strînse legături între muzeu și publicul vizitator. Atunci cînd autorul articolului scrie însă că în marile muzee (printre care și Muzeul de artă al R. S. României) ar trebui să existe o sală dotată cu publicațiile muzeului, cu presa cotidiană, cu publicațiile culturale periodice, cu dicționare de artiști, dovedește că a făcut o afirmație în necunoștință de cauză.

În cazul Muzeului de artă al R. S. României, biblioteca acestuia posedă o asemenea sală, iar în holul de la intrarea muzeului, există de un an o expoziție, care se schimbă periodic, cu noile achiziții ale bibliotecii, un anunț invitînd, pe cei doritori, să consulte publicațiile aflate în patrimoniul bibliotecii.

Biblioteca are un număr de 154 de cititori permanenți dinafara muzeului, iar în plus tot timpul cit a fost deschisă expoziția Brăncuși, a fost pus la dispoziția publicului catalogul expoziției Brăncuși de la **Philadelphia Museum of Art** din 1969, catalog consultat de peste 1.000 de vizitatori.

În privința legăturilor dintre muzeu și public, una din formele folosite de muzeu a fost prezentarea filmului documentar **Brăncuși**, realizat de Televiziunea română la Philadelphia.

Tot pentru o mai bună înțelegere a operei marelui nostru sculptor, Serviciul de popularizare, studii și documentare din muzeul nostru a pus la dispoziția vizitatorilor texte despre fiecare lucrare în parte, texte extrase din catalogul expoziției realizat de Barbu Brezianu.

1970 este al treilea an în care, în cadrul Muzeului de artă al R. S. României se organizează un ciclu de confe-

rințe de istoria artei pentru elevii claselor X—XII din liceele de cultură generală (1432 de elevi din 24 de licee), conferințe ținute în sala de conferințe a muzeului sau în sălile de expunere. Acest ciclu de conferințe a fost anunțat și în presă, iar unele publicații au comentat pozitiv această activitate. Conferințele sînt ținute și la diferite întreprinderi și instituții din Capitală și provincie.

În mod normal, cînd se emit afirmații care pot leza buna desfășurare a activității unor instituții, o revistă cum este **Contemporanul** ar trebui să se asigure de coincidența acestora cu realitatea.

bacovia
și fotbalul...

N-am fi glăsuît niciodată despre harul și carul de metafore din celebrul ziar **Sportul**, dacă într-un număr recent (Anul XXVI — nr. 1057, 6491, 19 octombrie 1970) observatorul Dragoș Cojocar nu ar încerca să ne obțină lacrimile pentru soarta echipei de fotbal **Progresul** din divizia A, printr-un titlu la care, sîntem siguri, nici M. Petroveanu nu s-ar fi gîndit: **La Bacău... toamnă bacoviană pentru Progresul...** Nici nu știi ce să crezi că s-a întîmplat acolo! Măndoiu, se poate vedea din text, a rămas în viață, ba a primit și nota 8, arbitru I. Alexe a luat și el trei stele (ce-i, de colea!), și nici măcar timpul nu era „spuzit” în Bacăul pe care pelerinul se aștepta „să-l găsească impresurat de nori și oameni alergînd către stadion pe sub streșini. Nici gînd de așa ceva”. Atunci ce să fie? Ei, bine, **Progresul** a luat bătaie cu doi la zero și autorul de la ziarul central s-a gîndit să picure cîteva potale obolitoare pe crampoanele învinșilor. Iată de ce era necesar acest atentat metaforic la memoria poetului Bacovia!

Adică, de ce-ar fi nevoie să ținem seama de unde și cum se cuvin pome-niți marii noștri poeți... Mai ales cînd știm despre ei cam tot atîtea lucruri citînd despre Dudu Georgescu, după cum iarăși se poate vedea dintr-un splendid citat: „Astfel pentru ei și pentru publicul băcăuan toamna bacoviană a fost aminată din toate punctele de vedere. Pentru **Progresul** încă nu”.

Vai lor, și deie domnul să nu li se întîmple așa ceva, vreo dată, cu **Textila Botoșani**, că probabil nu ne va ocoli norocul să auzim de... nopțile eminesciene ale echipei **Progresul**...

IOACHIM VENTURA

greșelile de tipar

Senzaționale sau umilitoare, ridicole sau fanteziste, greșelile de tipar nu ne dau pace. Abia am luat romanul lui Franz Werfel: „Cele patruzeci de zile de pe Musa Dagh” și l-am răsfoit puțin pentru a remarca una din greșelile de tipar rarissime. Cităm din prefața semnată de Nicolae Balotă: „Max Brod a fost cel care, pentru iniția oară, a vorbit despre „Școala de la Praga. Destinul unor scriitori de limbă germană, din fostul Imperiu austro-ungar, s-a împletit ciudat cu vechiul oraș de pe Moldova”.

Dacă ar fi să dăm crezare textului, atunci putem fi liniștiți: știm și noi doar că riul Moldova străbate de la un capăt la altul minunatul oraș care este Praga!

MIRCEA BALDUIN

în idee

de a sprijini cunoașterea și circulația valorilor literaturii naționale dîncolo de hotarele țării, revista noastră a publicat, în urmă cu citva timp, traducerea în limba franceză a baladei „Miorița”, realizată de poetul **Grigore Sălceanu**. Sîntem bucuroși să consemnăm că această versiune a avut o frumoasă primire din partea iubitorilor de literatură. Aflăm că la cel de al V-lea Festival internațional „George Enescu”, în cadrul căruia a fost interpretat oratoriul „Miorița” de Sigis-

mund Toduță, pentru informația participanților străini, programul de sală s-a deschis cu amintita versiune a poetului constănțean. A fost creată, credem, posibilitatea de a se dezvălui, reprezentanților muzicii din străinătate, sensul adînc și frumusețea inegalabilă a acestei capodopere folclorice.

E. P.

variante inedite

Revista clujeană „Tribuna”, în noua sa formă, dobindește tot mai mult un profil distinct, bucurîndu-se, prin materialele de ținută pe care le publică, de interesul larg al cititorilor. Numărul 42 (716), din 15 octombrie a.c., ne prilejuește surpriza întîlnirii cu cîteva variante inedite din Eminescu. Este vorba de un caiet al Mitei Kremnitz, păstrat de nepotul ei din Tübingen și descoperit de istoricul literar Octavian Șchiau, caiet în care apare scrisul atît de cunoscut al marelui poet. Referințele pe care le dă Octavian Șchiau ni se par deosebite atît prin caracterul lor informativ, cit și prin faptul că deschid noi posibilități de cunoaștere a vieții și operei Luceafărului poeziei românești.

ION POENARU

vocația așteptării

Alături de **duelul cu crinii**, frumoasă rubrică de esuri semnată de poetul Ion Caraion, revista **Luceafărul** incurajează **confidențele unui maniac** de Alexandru Paleologu. Intr-un stil filosofant, Al. Paleologu însușă lucruri la îndemina oricui. De pildă, în recentul său microstudiu despre **Vălu Penelopei**, după ce ne spune că femeia „își așteaptă bărbații de la război, din captivitate, de pe mare, de la vinătoare, de la cîmp, de la birou, de la circumă” și că „De milenii a fost așa”, ne umple de uimire cu afirmația novissimă după care „emanciparea juridică a femeii... amendează rolul și condiția ei în societate”. În continuare, autorul incriminează femeile care se ocupă cu filosofia și încearcă să ne convingă de faptul absolut senzațional după care bărbatul, spre deosebire de femeie, „nu are vocația așteptării”. Pentru a-l contrazice pe Al. P., îi promitem că vom aștepta cu interes viitoarele sale par-rallipomene

VIRGIL TRISTU

criticul
și cititorii săi

Criticul Cornel Regman s-a întîlnit cu cititorii săi din Constanța. Evenimentul a avut loc într-o splendidă după-amiază de toamnă, la librăria centrală Tomis. Un discurs emoționant al poetei Aurelia Batali ne-a convins, dacă mai era nevoie, de forma gravă și solemnă de critică pe care a practicat-o dintotdeauna Cornel Regman.

Cititorii, induioșați, în mină cu noua sa carte „Cică niște cronicari”, s-au inghesuit pentru autografe, pe care Cornel Regman le-a împărțit cu un zîmbet adolescentin pe buze.

IOAN AURITU

felicitări

S-a încheiat recent cea de a treia ediție a **Festivalului internațional al teatrelor de păpuși**, „Zagreb '70” competiție în limba esperanto, intitulată **Pupeteatra Internacia Festivalo** la care au participat teatre din Cehoslovacia, Ungaria, Canada, R.F.G., Bulgaria, R. S. F. Iugoslavia, România.

Reprezentînd țara noastră, la această ediție, cu spectacolul **Soricelul și păpușa** de Alecu Popovici în regia lui Ștefan Lenkish, scenografia Ioanei Constantinescu și a lui Dan Nemțeanu, muzica de Radu Ionescu, premieră a stagiunii trecute și unul din succesele Săptămîinii teatrelor de păpuși, Constanța '69, colectivul Teatrului de păpuși din Constanța s-a înapoiat cu două premii de prestigiu: **Premiul I**

CRONICA INTIMĂ

MISTREȚI PE
MALUL MĂRII

Vara aceasta la mare, mi-a fost de două ori fructuoasă. În alți ani, zilele noroase au însemnat timp de pedeapsă și nu-i lună să nu aibă vremea ei proastă. Am hotărît de mult că nu pot face două lucruri deodată; acest principiu provenit din respectul pe care îl am pentru orice înfăptuire omenească, mi-a dus uneori pagubă, dar tot nu vreau să admit că pasiunea poate fi împărțită în două, cum nu admit să împartî vinul cu apa. Vara la mare vreau să însemne numai marea și soarele, încontinui și depline.

Mi-am călcat principiul de astă dată, am luat pagini de scris cu mine, cum își iau gospodinele lucrul de mînd, și croșetează cit stau la coadă sau în sala de așteptare a policlinicii. Astfel, am găsit o întrebuintare zilelor cu ploaie, care au încetat să mă mai deprime ca altădată, cînd îmi dădeau sentimentul că trăiesc degeaba pe lume.

Au fost destule zile urite, mai multe ca în alți ani parcă, numai că n-a trebuit să le însemn cu minus în calendarul vieții mele, fiindcă mi-au prilejuit să vin acasă cu peste patru sute de pagini dintr-o carte mai veche, revizuite migălos, frază cu frază, într-un spirit înnoit și cu un meșteșug care n-a stat pe loc în cei douăzeci și șase de ani cîți au trecut de la prima ei apariție. De această carte, cu un titlu atît de neinspirat încît nici nu-l reproduc, cu speranță că voi găsi altul pînă la viitoarea ei apariție, se leagă o coincidență ciudată, întîmplarea cea mai tulburătoare din viața mea literară. Lucram de mulți ani la ea, din adolescență, cu întreruperi, cu sute de pagini abandonate, dar între timp scrisul îmi devenise unica profesiune și nu-mi mai era îngăduit să mă opresc înainte de-a ajunge la capăt. Am încheiat un capitol în dimineața de aprilie a anului 1944, cînd Bucureștiul a fost bombardat fără cruțare, după cum n-a uitat nimeni. Sirenele au sunat alarma exact în clipa cînd puneam punct ultimei fraze. De-acolo înainte mai aveam de scris o treime din carte. Nu s-a mai putut, a început să bată furtuna, nu era vreme de scris, nu știai ce va fi miine, cite case și cîți din noi vor mai sta în picioare.

RADU TUDORAN

(Continuare în pag. 19)

cu placheta de aur pentru cel mai bun spectacol, după cum și premiul special al juriului pentru cea mai bună interpretare decernat actriței **Aneta Fornă-Christu**.

Succesul spectacolului a determinat prezentarea lui în cîteva alte orașe, teatrul omonim din Belgrad a făcut propunerea unui schimb de spectaco-le cu teatrul constănțean, iar distincția obținută la Festival înseamnă selecționarea pentru ediția din 1971.

Revista **Tomis** adresează pe această cale felicitări colectivului harnic și talentat al laureaților precum și actriței Aneta Fornă-Christu.

ANA BARBU

Dacă, prin excelență, arta este expresia libertății, s-ar putea afirma că, într-un anumit sens, literatura începe cu pamfletul, gen literar ce include în el cea mai interesantă concentrare de documente umane. Necesitatea unui compendiu cu privire la pamflet în literatura universală se face de mult resimțită. Cerința, deși imperioasă, pare îndrăzneță, dacă luăm în considerație puținătatea studiilor închinat unei modalități de luptă intelectuală care a ilustrat din plin istoria culturii umane. Este cunoscut că primii creatori de pamflete în literatura română sînt **cronicarii munteni**. Bineînțeles că înainte de verva lor polemică se întinde creația populară, autoarea strigătului de revoltă umană, ogîndită în infinite specii artistice. Aci își a-

flă obrșia pamfletul. Urmărind raportul dialectic dintre tradiție și inovație, epocă și scriitor, idee și expresie, vom situa în mod firesc locul pamfletului alături de celelalte genuri literare. Față de bogăția cu care a fost cultivat pamfletul în istoria literaturii universale, gen care constituie o podoabă a spiritului critic uman, lipsa unor studii dedicate pamfletului reflectă în bună măsură optica ideologică a vechii istoriografii și critici literare. E limpede că ea a înconjurat unora acest gen incendiar cu conspirația tăcerii. Un exemplu din literatura română este e-locvent în acest sens: istoric români care au scris înainte de Eliberare despre Dimitrie Cantemir n-au relevat nici unul cam-acterul de polemică feudală și, pînă la un punct,

antifeudală, al **Istoriei hieroglice**. Urmărirea genezei și evoluției pamfletului în literatura noastră relevă, pe lingă unitatea sau vigoarea stilului polemic, o diversitate de nuanțe remarcabile de la un scriitor la altul, precum și o tradiție națională reliefată masiv în activitatea unor scriitori mun-

cuvîntul
cititorului

teni. De aci, și consacra-rea unei adevărate tradiții materializate în **Școala pamfletarilor munteni**. Această particularitate a unor scriitori ca Radu Popescu, Ion Heliade-Rădulescu, Ion Luca Caragiale, Tudor Arghezi, Camil Petrescu, Zaharia Stancu, nu diminuează, ci reliefează rolul unor corifei ai genu-

lui ca B. P. Hașdeu sau Mihai Eminescu, scriitori care într-un anumit sens pot fi socotiți drept adevărați șefi de școală în istoria pamfletului românesc. Armă de temut în revoluțiile sociale, pamfletul reflectă viabilitatea, permanența unei arte, care, după expresia lui Paul-Louis Courier, „în toate

tea pamfletului, factura lui artistică deosebită (în care ideile parcă se văd într-un fascinant „joc al ie-lelor” iar cuvintele se reliefează miraculos ca în alchimia verbală arhezia-nă) este o primă poartă de intrare în împărăția milenară a genului, ilustrat în istoria sa zbuciumată de maeștri ca Lucian din Sa-

VIRTUȚILE
PAMFLETULUI

timpurile a schimbat fa-ța lumii”. În literatura română, o literatură prin excelență născută sub zodia polemicii, chiar atunci cînd meditează grav asupra condiției umane, există o fi-liație de idei și mijloace de expresie în continua-lor devenire. Originalita-

mosata, Voltaire, Swift, Courier ș.a. Calomniat, hulit, alungat din cetatea literară, pus la index și anatemitat, ars în piețele publice ca manifest în care sălășlu-iesc scintila răzvrătirii nemuritoare a lui Prometeu, pamfletul și-a cîști-gat, în ciuda tuturor deni-gratorilor, un loc de sea-

mă în istoria culturii u-niversale. Marx și Engels, vorbind despre opreliștele la care au fost supuse pamfletele lui Voltaire, Beaumarchais, Courier, de-a lungul istoriei, ară-tau că „lucrurile acesta nu le-a împiedicat să fie con-siderate ca modele și capodopere”. De remarcat că rezistența claselor condamnate la pieire față de forța revo-luționară a pamfletului s-a tradus pe planul artei, nu numai prin complotul tă-cerii și denigrării, ci și prin teroarea la care erau supuși autorii pamfletelor, istoria fiind plină de cri-me făcute de inchizitorii libertății, împotriva mesa-gerilor adevărului. Fiind-că adevărul este una din-tre condițiile fundamenta-le ale trăinicieii acestui gen, forța sa incendiară.

Pagină plină de tragism și eroism, istoria pamfle-tului românesc reliefează pregnant capacitatea deo-sebită a poporului nostru care a ivit din rîndurile sale luptători ce nu ara-reori, în clipe de răgăz, lăsau spada, între două lupte, pentru a lua con-ciul și a înfiera, pe ră-bojul istoriei, nedreptatea socială.

Pînă la apariția unei isto-rii a presei românești, de mult resimțită, prezența unor studii asupra tradi-țiilor progresiste și genu-rilor gazetărești cultivate în presa noastră, în care la loc de frunte stă pam-fletul, considerăm că este o datorie de onoare.

GEORGE NIȚU,
profesor

JORGE AMADO, GOUILHERME DE FIGUEIREDO:

CREAȚIA DIMENSIUNE A TIMPULUI ACT DE SACRIFICIU

SIMOT
3

Unul dintre cei mai cunoscuți scriitori ai țării sale, prozatorul brazilian JORGE AMADO vorbește limba franceză cu accentul stincos al unui degustător de cuvinte, prins pentru totdeauna în mrejele portughezei sale palatalizate.

Marea sa pasiune pentru România (pe care a vizitat-o în mai multe rânduri) și pentru limba română — în care descoperă mereu, cu o bucurie cinstită, copilărească aproape, noi apropieri de limba portugheză nu numai în structură dar și în expresii curente dintre cele mai uzuale, este o pasiune de vechi și statornic cercetător al lumii celei noi, socialiste. Activitatea sa de scriitor-cetățean este cunoscută în egală măsură de bunii săi prieteni, atât de triști tineri cultivatori de cafea de pe malurile lui Rio Negro, cât și de ceilalți prieteni de dincolo de țara aurului verde.

În cafeneaua „Le colisée“ de pe câmpiile Elysée sau, mai pe îndelete, pe aleile spălate de Mediterana în portul vechi din Menton, Jorge Amado nu-și ascunde nici una din întrebările care îl frământă, opera lui de pină acum și proiectele imediate începând întotdeauna cu neliniștea aceleiași preocupări: omul.

— Poate că cea mai izbită dintre cărțile mele este „Bătrînul marinar“, apărută în 1961... Mie, oricum, îmi este cea mai prețioasă dintre măturile pe care le-am depus, ca scriitor, în procesul continuu care este istoria țărilor noastre și cea universală. Acest proces este tulburător și dramatic, uneori.

După prea lungile voiaje din preajma anilor '50, m-am stabilit în anii din urmă mai statornic la mine în țară pentru că trebuie să înțeleg din nou o sumă de lucruri care mi se păreau foarte clare pînă acum zece-douăzeci de ani. Omul anului 1970 este diferit de fratele său de acum cîteva decenii... Indiscutabil, prima explicație este aceea că și lumea, în general, a devenit mai complexă. Era incomparabil mai ușor, de pildă, să fii socialist acum douăzeci de ani. Astăzi, socialismul a devenit o problemă a tuturor. Acum douăzeci de ani, cîteva tovarăși, cîteva principii fundamentale și un program maximal, de perspectivă, constituiau nucleul care ni se părea durabil și — mai ales — capabil să catalizeze la scară mondială masele cu întregul lor efort complex de gândire socialistă pe toate planurile, începînd cu cel economic, social și de cultură. Acum există peste cinci sute de grupări socialiste, cu orientări de structură aparent apropiate, dar suficient de diverse, totuși, în esența lor, pentru a cultiva deruta în sensul cel mai concret al cuvîntului.

Pentru fiul meu, de pildă, care abia a implinit douăzeci de ani și nu are, prin urmare, nici o amintire din război, din rezistență, care nu știe ce a însemnat fascismul decît din lecturi — socialismul este eliberat de o sumedenie de „poveri“ teoretice care au însemnat pentru generația mea principala doctrină.

Nu știu exact cite din aceste cinci sute de grupări socialiste vor reuși vreodată să marcheze în sens progresist și realmente democratic evoluția destinului propriilor lor popoare, dar ele există deocamdată cu programul lor, cu adepții lor și cu convingerile lor că servesc o cauză principial-justă...

De aceea spuneam că realitatea contemporană este azi mai complexă în lume și complexitatea ei impune revizuirii continue ale mai vechilor convingeri. O revizuire într-un sens modern, însă: o deschidere de noi capitole ale dezbaterilor, dar de pe aceleași poziții de clasă.

Această deschidere este necesară pentru că, ivindu-se probleme noi (progresul tehnic impresionant; creșterea, într-un fel, a beneficiului colectiv de pe urma acestui progres; transporturi, electricitate etc.), se ivesc și pericolul substituirii unor idei cu altele: ideea de garanție a bunăstării generale, pe care o prezintă în mod real numai socialismul, este desori înlocuită cu ideea greșită care afirmă cum că acest progres s-ar întimpla indiferent de structura economică și politică a unui stat...

Judecînd fenomenul social în complexitatea și în mișcarea sa continuă (oricît ar fi de greu să renunți la principii fixe, care păreau definitive în urmă cu cîteva decenii), este necesar mai mult ca oricînd un efort de racordare a acestor principii la dimensiunile mediului înconjurător, cu noua sa problematice și cu noile sale valențe. Sau, altfel spus, este necesar mai mult ca oricînd să fii realist — cum obișnuieți să spuneți voi, românii.

— Numai să spunem ?

...Cînd se lasă seara pe malul Mediteranei și în portul vechi din Menton

se reîntorc ambarcațiunile de plăcere, cu pînzele biciuite mărunț de vîntul sărat, orchestrele multe ale lumii își coboară muzicile înalte în preajma meselor scunde și oamenii mai în vîrstă devin sentimentali.

Jorge Amado nu este, însă, un om în vîrstă. Anii săi, adunați printre firele părului mult și răzvrătit, sînt totuși destui pentru a ști să scoată din miezul cuvintelor bucuria.

— Nu. Nu numai să spuneți ! Am fost în România de zece ori și fiecare vizită m-a convins că realismul poate însemna ceva în destinul unei țări numai atunci cînd este aplicat cu consecvență. Transformările din geografia fizică și spirituală a României au fost împlinite ordonat și în afara spiritului de conjunctură. Totul lasă impresia vizuală, estetică și filozofică a unui suș nici mai rapid nici mai lent decît cel care putea fi imaginat în cadrul geografic și uman al unei țări cu formele de relief și cu numărul de locuitori pe care îi are România.

Spectaculosul acestui suș pare izbitor doar pentru cineva din afara sistemului nostru de gândire, pentru cineva care descoperă socialismul din întimplare sau — mai grav — după o cură de mulți ani lipsiți de informații complete. Dar și acesta poate deveni în curînd un capitol al trecutului. Oamenii circulă tot mai mult și înțeleg tot mai complet ceea ce se întîmplă în jurul lor... La început l-am cunoscut, de pildă, doar pe Sadoveanu... Iar România cărților sale era, absolut logic, alta decît cea din cărțile lui Zaharia Stancu, pe care l-am descoperit mai tîrziu. După Zaharia Stancu au venit tinerii cei mulți ai romanului românesc și s-a împlinit o altă dimensiune a realității socialiste de la gurile Dunării...

Nu cunosc din lectură directă tot ce s-a scris în ultimii doi-trei ani, dar am auzit vorbindu-se mult (în afara de roman și de poezia românească) despre teatrul tinerilor.

Există un public nou pretutindeni în lume, iar publicului acesta îi trebuie mereu lucruri noi. E greu să rămii mereu în atenția tuturor generațiilor scriînd în același fel.

Proiectele mele imediate sînt destul de ambițioase (un film, un album, un nou roman... mă rog...), dar simt o mare nevoie, înainte de toate, să-mi pun mai întîi ordine în gîndurile care mă preocupă.

De aceea călătoresc atît de puțin...

☆

Aleea de centură din jurul pieței Etoile, inelul acesta carosabil care evită infernul priorităților din toate sensurile pentru bolizii împinși inevitabil prin acest purgatoriu al întăierii celor douăsprezece bulevarde care te obligă să accepți perspectiva „în detaliu“ a Arcului de Triumf cam din orice punct cardinal al Capitalei te-ai îndrepta, grăbit, spre celelalte

— această modestă străduță de centură înseamnă pentru pieton, ca și pentru omul de la volan, o binefacere.

Este, poate, cea mai binecuvîntată dintre toate ostenelele edililor Parisului de a frînge crusta policromă de tinichea a cozii șarpelui acesta duhînd a benzină care este coloana interminabilă de mașini de toate tipurile ; de a o frînge și de a o azvîrli în stînga și în dreapta pe străzi mai mici și mai directe, pentru a evita să se reverse, amenințătoare cum este, și nesfîrșită mereu, pe Champs-Elysée sau pe Wagram.

Cu toate opririle din zece în zece metri la fiecare trecere peste tentaculele caracatiței de asfalt lăbărtată ca într-un film de groază dar incomparabil mai agresiv decît pe ecran, ocolul pe această stradă este un privilegiu. Aici, cu ferestrele deschise pentru fiecare experiență nereușită a schimbătorului de viteză blocat în concertul celei mai puțin discrete dintre toate orchestrele pop-art — aici și-a instalat GOUILHERME DE FIGUEIREDO mașina sa de scris și bibliotecă, salonul de primire și colecția de covoare din care cel puțin patru — unul oltenesc — sînt cu adevărat extraordinare.

Dramaturg de multă vreme cunoscut (prelucrarea sa după Esop, „Vulpea și strugurii“, a cunoscut în urmă cu mai

mulți ani succesul și pe scenele românești, Naționalul clujean deținînd inițiativa premierei pe țară — n.n.), Gouilherme de Figueiredo este poate cel mai neliniștit dintre confrății săi brazilieni întru literatură.

Neliniștit într-atîta încît temporarul său sejur parizian în calitate de consilier cultural al Ambasadei Braziliei nu face decît să-i amplifice febrilitatea unui program diurn și altfel impresionant.

— Lucrez într-adevăr atîta încît să nu-mi pot reproșa inutilitatea nici unuia dintre ceasurile de zi și de noapte ale acestor ani de mare și gravă responsabilitate. Poate dramatizez puțin, însă am convingerea că actul de creație nu poate fi conceput în afara unei anume incandescențe, a unei continue stări de veghe profesională și cetățenească.

În convingerea mea, responsabilitatea principală a scriitorului în fața hîrtiei albe este aceea de a fi cîstit. Scrisul este o spoveda-

nie. O spovedanie în care propriile mărturisiri, însă, nu pot avea o importanță artistică și socială viabilă dacă nu se circumscriu ariei de gînduri a semenilor pentru care se scriu aceste pagini. Noi, scriitorii, trăim prin vorbe și nu avem de ales. Trebuie să știm cîntări prețul vorbelor noastre în fața adevăratei și în cînte ! De aici și nevoia tăriei de a renunța la vorbele de prisos — ceea ce este foarte greu... Este mult mai greu decît să transcrii tot ce îți trece prin cap la un moment dat.

Atunci, însă, cînd nu mai poți alege vorbele unele de altele, cînd toate acoperă la fel de cîstit aceleași gînduri care nu mai pot fi altfel decît cîstite, atunci profesia scrișului devine cea mai nobilă dintre toate. Devine la fel de nobilă ca medicina. Adică foarte umană. Eu nu mai știu să-mi aleg cuvintele !

Această sinceritate ne plasează pe noi, scriitorii, exact la jumătatea distanței dintre sinucidere și glorie. În unele țări, mai aproape de glorie ; în altele — mai aproape de sinucidere ! În ambele cazuri, însă, sinceritatea înseamnă de fapt unica soluție a supraviețuirii operei. Pentru a putea supraviețui, opera literară are nevoie de acest sacrificiu care este sinceritatea. Un sacrificiu pentru că prin sinceritate sînt suprimate ideile celelalte, nesincere ; ale tale sau ale altora...

Această luptă permanentă în fața hîrtiei albe este mai grea, după părerea mea, decît lupta cealaltă, în uniformă, a soldaților. Acolo dușmanii sînt într-o parte și în alte uniforme, iar aliații alături. Distinct ! În luptă continuă a scriitorului, dușmanul se găsește nu numai în afara noastră. De cele mai multe ori el se găsește în noi înșine, ascuns în uniformă aliată a unor regrete mai vechi sau a unor nostalgii recente pe care (în numele aceleiași sincerități, trădată însă, de această dată, prin intimismul ei) nu avem puterea să le judecăm întotdeauna destul de aspru.

Dați-mi un singur cuvînt al unui soldat adevărat, și voi ști în mod exact ce te trebuie impușcat fără remușcări, în numele cauzei sale. E simplu !

Ar trebui să devină la fel de simplu să fie impușcați, sau cel puțin improșcați cu noroi (în mijlocul străzii, nu numai în reviste...) scriitorii pentru care cuvîntul este profesia unică și care nu-l folosesc întotdeauna pentru ceea ce a fost inventat încă de la început — pentru a ajuta comunicarea dintre oameni. O comunicare, însă, dincolo de primul înțeles (telefonic) al cuvîntului ; o comunicare în sensul unei mai bune cunoașteri reciproce, în sensul colaborării.

Omul care se amuză cu jocul steril al cuvîntelor este un criminal, indiferent de profesia pe care o are. Omorirea timpului nici nu este măcar cea mai gravă din crimele lui. Cu atît mai odios devine acest criminal, însă, atunci cînd profesia lui principală este scrisul...

Valabilitatea acestor sentimente mi se confirmă zilnic și — din păcate — din ce în ce mai dramatic. Aceasta pentru că omul contemporan a fost transformat de epoca noastră într-un soldat necunoscut. Oamenii de astăzi sînt uneori soldați necunoscuți dintr-o armată absurdă prin violențe sau blazată de indiferență și neputință.

Actul de creație este tot mai mult un act de sacrificiu, din această cauză. Este un act de renunțare la comoditatea confortabilă a indiferenței și, mai ales, la resemnarea, la fel de comodă, în numele neputinței.

Privind uneori la mulțimea de soldați necunoscuți care-mi trec pe sub fereastră în acest anotimp al violenței de aici (cu care mă întîlnesc peste tot, în Parisul cu baricadele sale destul de șubrede în acest anotimp) mă întreb pentru toți soldații necunoscuți din lume dacă este mai înțelept să ne construim încă de pe acum cite un mormînt confortabil fiecare, cugetînd la nemurirea sufletului pînă la data cînd îl vom popula în mod organizat ; sau dacă n-ar fi mai normal să ne merităm altfel calitatea de soldat necunoscut, într-o armată care poate rămîne pentru generațiile viitoare ca un simbol al marii armate a secolului acesta, al civilizației omenitești și numai după aceea atomice ?...

Acestea sînt acum gîndurile mele în fața hîrtiei albe, și ele mă țin treaz de-atîtea ori...

România a însemnat pentru Gouilherme de Figueiredo succesul piesei sale „Vulpea și strugurii“, prietenia celor pe care i-a cunoscut la Cluj și la București, o icoană pe sticlă și cîteva cărți.

— Atît, și încă ceva : sentimentul reconfortant de a fi cunoscut o țară în care sinceritatea scriitorului nu este nevoie să mai devină neapărat act de curaj și — mai ales — de sacrificiu...

TEOFIL BĂLAJ

LEONID DIMOV:

semne cerești

Leonid Dimov este un epicurian al vorbeii. Versul său plin de balsamuri și afrodisiace răpune cu vraja o pupilă oricât de insensibilă, ceea ce nu este în nici un caz un semn ceresc al valorii sale. Dar pentru ca toată această petrecere cu vocalele să nu semene a risipă, poetul laolaltă cu alți confrați au tulburat la un moment dat tihna criticii literare cu niște povești despre onirism. Lucrurile s-au orinduit de la sine, dovedindu-se că din cele 7 poeme, din volumul *Pe malul Stixului*, dar mai cu seamă din această elegantă casetă cu ronduri, curg mai multe petale decît jeturi de lavă incinsă. De aici văd venind întreaga dreptate a unei observații pe care o face Cornel Regman: „Asemenea poeți nu au, ho-tărit, vocația răsturnătorilor. Ei sînt dintre cei care nuanțează, afinează, rafinează, țin trează poezia și mindria indeletnicirii de poet”. („Cică niște cronicari...”, p. 140, Ed. Eminescu, 1970). În cazul lui Leonid Dimov ne aflăm de fapt în fața unui poet plin de candori tradiționale. Aș spune chiar că ceea ce asigură succesul versului său este tocmai această uimitoare voluptate de a fi ușor „desuet”, de a nu fi dificil și filozof cu orice preț, de a se înfățișa gustului nostru anemiât de eseuri versificate, cu un instrument de coarde în brațe. În zadar ne vom abate cu nu știu ce grozave instrumente de tortură teoretică asupra strofelor poetului, în care nu vom putea afla nici o altă diplomatie estetică în afara plăcerii de a visa cuvîntul. Poemele sale nu sînt niște ecuații ermetice, ci mai degrabă niște emanații descifrabile aburite de o respirație de copil.

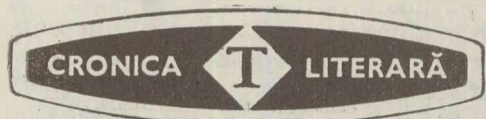
Întrebarea cea mai serioasă este pînă unde această frumusețe în-sine a lirismului său constituie o activitate vie a spiritului și de unde jocul, splendoarea, picanteriile verbale, bemolii și refrenul încep să trădeze un grad inutil de tehnicitate.

În volumul *Semne cerești* proba de virtuozitate este așa de mare încît putem deveni lesne prezumțioși, fiind bine știut că o judecată de valoare nu se poate întemeia doar pe vibrațiile timpanului. Amețitoarele fumuri ce se înalță din narghileaua poetului au foarte adesea o soartă de fum vrăjitoresc. Căci mirodeniile, nici cele mai rare, nu hrănesc simțurile, ci numai le îmbată. Trecătoarea clipă de beatitudine vine în rondeluri, prin activitatea acelei fantezii a cuvîntului în care nu e greu de observat și puțin fast macedonskian, și puțină nerușinare pannescă, și oarecare spațialitate barbiană, dar și savori argeziene, topite într-un ton de o sfătoșenie surprinzătoare. Ochiul se desfată tălmăcind vitralii cu flăcări jucăușe în care tresare arcașul ideal (*Rondelul unui cal*) cu „o luminare așezată / Pe-o altă luminare ce ardea” (*Rondelul luminărilor*), cu piloni albaștri zidiți pe fundul mării, cu risete și forme de argint și cu arabescuri nevinovate. Fiecare vers este cu adevărat cucuier, și o senzație de mare simplitate se degajă din chiar hățișul luxuriant al imaginii: *E pește viu în pește mort, mai mare, / Și crabii stîrpiți într-un pagur de soi, / E-n fundul mării mare sărbătoare / Cu albe vulpi de mare și vulpoi // E șarpele, corăbii luctoare / Ce-a tras în jos printre meduze: roi / E pește viu în pește mort mai mare, / Și crabii stîrpiți într-un pagur de soi, / E umbra unor sepia călătoare / Învăluind scafandri cite doi, / E-un șir de guri căscate de mirare / Sub scoici li-vide cu viscere moi, / E pește viu în pește mort, mai mare (Rondelul monștrilor gurmanzi).*

Spre deosebire de actul suprarealist, lirica lui Dimov propune o realitate poetică ordonată, geometrizată după legile normalului. Dacă, să zicem, poetul descrie o popicărie celestă, peisajul apare nu ca o natură informă obținută prin ciocnirea aventuroasă dintre cuvinte, ci printr-o logică virtuoasă în confuziile dintre cele două planuri: real-ireal. Modul de a imagina al poetului nu constă într-un viol programatic al datului material,

ci într-o activitate constructivă a unui spațiu strict personal. Anecdotele sale sînt niște evenimente dintr-o existență secundă unde a fost intitulat un „joc etern”: *Am instalat un joc etern / Pe-un astru vinăt de platină. / Are, montați pe vilbrochen, / Doi monștri triști și-o tamburină (Rondelul jocului etern).* Nu e vorba aici nici de automatism verbal, nici de hazard obiectiv, ci pur și simplu de obiectivarea visului în-sine: *Vezi, demoni verzi s-au înălțat / Deasupra țintelor pătrate, / E-un arabesc nevinovat / Care-i răscoală și-i abate, / Cioplit în steiul marmurat / Nu-l vezi, căci, pe neașteptate, / Vezi, demoni verzi s-au înălțat / Deasupra turlelor pătrate / Din burg cu sfinte care-n pat / Zimbese de vise nevisate, / În damf de bușuoc uscat / Și toate tac, fiindcă-n spate, / Vezi, demoni verzi s-au înălțat.*

O dată cu această nouă rațiune a reveriei se modifică însăși natura lirismului. Poetul nu trăiește disimulat, cum s-a spus, stări sufletești diferite, puse sub umbra unui suris ironic. El nu poate fi surprins în clipe de melancolie sau de reflecție, de bucurie sau eretism, pentru bunul motiv că unicul sentiment al poeziei lui Dimov este visul, ca act existențial unic. Psihologic, nu există altă emoție decît aceea a extazului lucid, încît tușele sentimentale nu au nici o valoare poetică transmisibilă: *Am împuscat o vrăbie pe cîmp / Și ciini aveam dar nu de vinătoare / Și cum stăteam așa, ieșit din timp / Mi-a căzut vrăbia chiar la picioare. // O! șinele de pe taluzul strîmb / Cînd, într-o dimineață fără soare, / Am împuscat o vrăbie pe cîmp / Și ciini aveam, dar nu de vinătoare. // O! dincolo de muntele Olimp / Sint orașele albe-n depărtare, / Și plante străvezii cu suc în ghimpi, / Și vocea mea plîngînd de disperare / C-am împuscat o vrăbie pe cîmp (Rondelul unei amintiri).*

Este vorba aici nu de o metaforizare a realității, ci de un abandon deliberat al ei, perspectivă din care orice proces etic sau filozofic își pierde valabilitatea obiectivă în favoarea unor valori revelatorii. Demersul nu este nici altfel de nou, nici atât de complicat în tainele sale. În poezia lui Dimov, el se susține prin dulceața lexicului, prin suavitatea și prospețimea nălucirilor și prin nuanța ușor polemică, ușor programatică a simbolurilor: *Cu șerpi de gumă neagră, săltători, / Întreaga noapte, vătuit, plouase / Și se-nedemnau să treacă niște zori / Prin plasele de sfori, întunecoase. // De geamuri se lipeau priviri curioase / Spre cei care dormeau neștiutori / Că-ntr-o noapte, pînă-n zori, plouase / Cu șerpi de gumă neagră săltători // Ce sunete limpede scoteau prin pori, / Cum-miroseau a leacuri uleioase / Cînd înlemneau din dinți otrăvitori / Purcei de lapte zăvorîți în case / Cu șerpi de gume negri, săltători! (Rondelul unui vis urît).* Deși strînse în chingile rondelului, imaginile au și aici — ca și aiurea în prozodia riguroasă a lui Dimov — ceva din existența efemeră și liberă a norilor închipuind bizare forme omenești pe un cer senin de vară. Îl voi cita din nou pe Cornel Regman pentru o constatare subtilă privind viața interioară a acestei poezii: „De e sens într-asta, el va trebui căutat ceva mai departe, în chiar impulsul inițial care împinge imaginile să se schimbe, în această luptă a lor, mai acerbă decît a speciilor, de a se constitui, de a se nega și a-nula, de a înflori repede simțînd că vor trebui să dispară”. E greu însă să ni-l închipuim pe poet gîndind numai la fericirea de o clipă a versului său. Unghiile mai aspre în viitor, scrijelind scoarțele suflate în aur ale cuvîntului, ar putea descoperi în aceste minunate poezii, un mod genial de a fi minor.

și teorema lirică erau cit se poate de evidente. Ceea ce ni se propune nu este nici un cod lingvistic, și cu atît mai puțin o convenție estetică care în limbajul comun se confundă cu originalitatea. Lirismul lui Nichita Stănescu este de pe acum o zare închisă în care orice nouă strălucire este rodul unui chin nuclear, lăuntric și nu al dexterității exterioare de a descoperi subiecte și metafore.

Cu cuvinte luate din altă știință, poetul este un autotrof, ceea ce după legile regnului viu înseamnă puterea magică a spiritului de a-și fi sieși izvor și hrană totodată. Cîntecul său este unul și același și în el se vorbește cu seninătate existențialistă și cu mare violență verbală despre apocalipsă, despre stingerea ființei și a cuvîntului, despre spulberarea formelor materiale și uneori despre nimic. Experiența „copilului buimac”, călare pe mirosuri și cu iriși în rotule, se repetă în înfînte peisaje și situații existențiale: *Multă vreme am crezut — spume personajul acela unic — că toate acestea, / spaimea de plod, de sămînță și de ieră, / sunt. // Nu-i adevărat. / Mîncîună, / Lepădare de muscă sub formă de punct / au fost / pe un geam.*

Cele „Unsprezece feluri de a-ți pierde lumea” sînt un fel de „unsprezece elegii”, fără legătură cu titlul volumului. În aceste strofe se duc dialoguri despre intrarea lumii în cuvînt, dînd friu liber emoției să vicieze logica sofismelor lirice: *La urma urmelor / și lumina are piele, / și lumina poate fi jupuită... / Deci și lumina este vinovată că este. (Ridicare de cuvinte).*

Printre silogismele candidice și marile frumuseți de ton se strecoară și cite un simbol cu vlagă întîmplătoare ca în *Invizibilul soare*.

Ciclul titular dovedește extraordinara capacitate a lui Nichita Stănescu de a transforma în unele de meditație cuvinte așezate în poziții aparent ineficace: *Mă cirpesc, cu vorbe, cu substantive, / imi cos rana cu un verb. / Nobile paleative / de serv // Îți scriu cu trupul meu viața / și mersul stelelor ți-l scriu / Vocala cea mai lungă este așa / cu care mortu-l cos de viu. // Căci trebuie să dăm și mărturie, / altfel nimica n-ar mai fi, / în dulcea seriore tîrzie / ținînd alături morți și vii. // În ombilic din care curge / vorbirea numai altor guri / fără să știu unde ne duce / în care dalbe viituri // Încît nu știu cine trăiește / cuvîntul poate, poate trupul / Zăpadă albă Doamne, poate, sau urma-n ea, pe care o lasă lupul... (Testament).* „Populat” de fost și ești poetul urmărește în continuare miracole verbale izbutind să însuflețească artificialul cu cucuiertoarea sa elocvență. Firescul și simplitatea unor vocative dau puls liric unor speculații a căror adîncime nu mai poate fi forțată: *N-ai să vii și n-ai să morți / N-ai să șapte între sorți / N-ai să iarnă primăvară / N-ai să doamnă, domnișoară // Pe fundalul cel albastru / din al ochiului meu vast / meteor ai fost și astru / și incest ai fost, prea cast / Uite-așa rămînem orbi / surzi și ciungi de un cuvînt / Soarbe-mă de poți să sorbi / „S” e rece azi din sunet. (N-ai să vii).*

Cum observăm și mai sus este greu să se sizeze lucruri noi în această versificație. Mitul glosematic cu imagini endoscopice se desfășoară cu o consecvență afilată nu o dată în marginile manierei. Dar suavitătea discursului, un soi de tandrețe foarte romantică dar și foarte lapidară, conferă poemelor tremurul necesar: *Cleampăn osul și ciolanul / și izbese luna cu anul / Calcanec mi-l înfig / unde este cel mai frig // Ța-ța-ța, căpriță, ța / Behăito, draga mea / Dau și eu cu mine-n tine / și cu verde-n albastrime / Vine norul și ne plouă / Noroier negre ouă // Ța-ța-ța, căpriță, ța / rogu-mi-te nu călca. Tu spargi gălbenușul rege / poate numai pești lege / de nu zbiară nimenea / ța, ța, ța căpriță ța. (Ța-ța-ța, căpriță, ța).*

E drept că în mai multe locuri această scumpă șăgălnicie a jocului rămîne un exercițiu în sine lipsit chiar și de ecoul muzical al altor versuri, ca de pildă într-o *Rugare* cu inflexiuni zadarnice: *Mai urît de sunt / pot fi văzut / Mai frumos nu! / mai sabie, da. Mai scut // Altfel am pierde bălălia, / o-sul, artera / glia și inorul / urîtul și frumosul. // Dă-mi Doamne victorie, / ajută-mă să-mi înving dușmanii, / pielea de pe mine, marginea, / orele, anii...*

Alteori balada nu aduce decît incantații galante, de o galanterie specifică poetului, o-bosită parcă de propriile sale piruete. Dar și atunci, în glasul său se pun la cale farmece superioare: *Atît de repede ne vine insomnia / brodîndu-ne ființa din afară. / Vrei pielea mea să-ți fie iia / care te-mbracă domnișoară? // Vrei tu să bată azi bătrîmul / Nichita nume din străbuni / teiul și plopul și alunul / anii și lunile și săptămîni. (Atît de repede).*

Nichita Stănescu este un poet care scrie mult. Citind la rîndu-mi multă poezie de-a sa, dar mai ales desfătîndu-mă prea mult cu ea, simt nevoia unui ceas de uitare, pentru ca acel cuvînt suprem despre poezie să nu izvorască din fierbințeala lecturii. Căci, vorba poetului, „numai o idee rece se cuprinde de circel...”.

AL. PROTOPODESCU

CEREMONIAL

Un burete de calcar. Mai exact, o piatră de mărimea și structura unui burete. Orficiile sînt mici circuri lunare în care scoicile și-au păstrat tiparul acolo unde el a fost oprit subit de o explozie sau un înghet. Cele mai multe, goale; în cîteva dintre ele lucesc însă, două cite două, petalele albe ale unui mugur de sîdef. Dacă miști puțin piatra, petalele se îmbrățișează cu un sunet straniu.

Se întîmplă ca tot ceea ce este în legătură cu poezia să privesc și să gîndesc, nu fără o anume solemnitate, în prezența acestei pietre de o indicibilă forță. Poetul Ilie Constantin, stimat și distins coleg, nu știa nimic despre existența acestei pietre, despre poezia ei, cînd mi-a mărturisit, la o „mîrare în doi” confesivă și adolescen-tină, că are o poftă nemaipomenită de „a se ocupa” de cărțile de poezie ale altora cu decizia aspră de a le pune, în serie, sub semnul unor judecăți și sentințe definitive.

Nu i-a scăpat nici o carte ca Zidul lumii a poetei de har care este Nicoleta Voinescu. El nu știa însă de lecția pietrei, nevinovată și inutilă, senină în gestul ei de a ne restitui, în cîteva rînduri din prea multele ei încercări inconștiente, acea originară, miraculoasă înmugurire de sunete de sîdef, ca un omagiu adus poeziei. Altfel poet el însuși, și încă unul ales, cu scriitură de pergament și mătase și scrișnet dulce de tîmîrniță de argint, ar fi ezitat înainte de a-i contesta talentul altui poet, cu atîta ușurință și grabă, într-o acțiune, care nu i se potrivește, ca aceea de ecarisaj săptămînal, dusă la un capăt cu veninoasă candoare și plăcere de cioclu sentimental.

O casă de cristal pentru rămășițe cerești, umbre de gînd și de faptă, este lucrarea poetului. A da la o parte ușa grea, albastră, cu chenar înflorat de aur, ca cetitorii ce te dorești și te afli, înseamnă a participa la un rit întotdeauna același cu semnele de credință ce i se cuvin. Neștiind ce este poezia, arătare de vis, cutreierată de răsufarea nîmănu, nu dai buzna în casa ei, ca pentru o luptă cu tauri, ci te mulțumești să apleci genunchiul și să ascuți umilit: „Abia a răsuflat puțin o hidră/ Și se întoarce iar în mineral.// Lucruri uitate s-au uitat de tot/ Netălmăcite-n sutre și în rune/ De-atîta mare, domn și Savaot/, pe totdeauna am fugit de lume// Și totuși e un dor, îl simt aproape/ Ca șarpele ce doarme fără pleoape”.

Nu lumea ca meditație, ci meditația ca poveste a lumii și într-un anumit sens o coborîre, unde nu atît performanța adîncimii, cît îndrăzneala de a rămîne singur în interiorul ei pur, contează: „Din alb cleștar m-au scos fără să știu/ Renunț la lume și mă-ntorc la ea/ E drumul cel mai scurt dintre o stea/ Și mine, restul e pus-tiu.// Din timp dacă scot tot ce am primit/ Ceva nedefinit tot mai rămîne./ Ceva fără un trup, neîmplinit,/ Fără culori și fără glas sau nume.// Nimic nu-i gol în jur. E populat/ Tot spațiul pur din care am plecat”.

Pentru a uita parcă întîmplătoarele strofe cuminți, goale și reci (precum orficiile negre ale pietrei de calcar) te întîmpină din altă parte poezia incredibililor forme ale poeziei: „Respir, și peste apa de argint/ Presimt că vorbe goale or să cadă// Nu-i nimeni, totuși, parcă mă lovesc/ De niște forme care mă privesc”. Și sînt de consemnat, firesc, proiecția lor cosmică: „Cînd a plecat din mine s-a rupt pe totdeauna/ Și l-am pierdut cum forma ți-o pierzi cînd pleci spre stele”, sau metamorfozele la care participăm într-un periplu imaginar: „E-o vietate-n orice picătură./ Și orice fir de iarbă e un regel/ Fără lăcașuri scumpe și armură”.

Iar dacă nu cunoaștem ce e poezia și totuși, cu un oarecare efort didactic, accep-tăm provizoriu că ar echivala cu un sistem de reprezentări concrete, asemănătoare cu cele aparent incoerente din vis, și dacă admitem cu G. Călinescu („oricît de freudisti am fi”) că în spațiul ei, spre deosebire de vis, „simțim un sens interior”, unei poete ca Nicoleta Voinescu, pentru existența ei, dincolo de ceea ce am izbuti să spunem noi, nu i se poate aduce altă mai frumoasă și îndreptățită mărturie, decît propria conștiință poetică: „M-am încărcat de lume, de datoria ei./ De vreau s-o dau de-o parte, mă desfrunzesc la os”. Este și ceea ce transcendea lirismul inconștient al pietrei; povăuitoare totuși, inegalabilă, pentru respectul și ceremonialul ce rămîn de neocolit ori de cite ori este vorba de a oficia în numele Poeziei.

NICOLAE MOTOC

NICHITA STĂNESCU:

în dulcele stil clasic

Ceea ce se întîmplă cu litera acestui mare poet este un lucru rar, pe care critica se sfiește să-l numească de teamă să nu întunece marmura. Poezia lui Nichita Stănescu a ajuns într-un înalt moment de criză, unde orizontul nu mai este nici perfectibil, nici ușor de pipăit cu degetele răvășitoare ale analizei. Cuvîntul său trăiește acea sublimă neputință de a ieși din sine încît amăgitoare senzație de nemîșcare ce vine din căr-

țile sale nu-i decît o măsură inconștientă de protecție a esenței. Poetul nu mai poate fi, precum confrații săi, de la o carte la alta, nici mai bun nici mai slab, nici mai nou nici mai vechi, fiindcă el nu mai poate fi nici altul, nici altceva. E de aflat în spusele noastre nu plăcerea jocului de cuvinte, ci definiția stîngace a unei structuri monadice ieșită de sub acțiunea oricăror agenți externi ce o șlefuiuau odinioară, între care conceptul

S-a spus despre Mihai Ungheanu că este un cultural, un dogmatic și un „ideolog”, lucruri care trebuie luate în serios, pentru că de aici decurge imprimarea unei piste false pretextului de **Campanii** (titlul e luat după un proiect al lui G. Ibrăileanu). El își inventează cițiva ascendenți ideologici și aceștia sînt citeodată Maiorescu, Gherea, Ibrăileanu, Lovinescu, Călinescu : „O privire cit de scurtă a istoriei literaturii române ne arată că în general n-am avut critici esteți, ci mai ales ideologi. Criticul român a trebuit să edifice singur, și de aceea a făcut mai întii ideologie. Dacă a avut și gust și pregătire estetică, a rămas. Interdicțiile maioresciene se întemeiau pe teoria formelor fără fond, critica gheristă, pe deziderate socialiste, G. Ibrăileanu, pe ideile dezvoltate în **Spiritul critic...** Să se observe că cei ce n-au acționat în regula simultaneității programului critic cu cel sociologic nu s-au impus posterității. Soarta unui critic vivace ca Ilarie Chendi e grăitoare”.

E de observat, mai întii, că Mihai Ungheanu identifică, procustian, programul ideologic cu axiologia criticului respectiv. Scopul lui, se pare, e-a fost unul didactic și anume acela de a-i „disculpa” de estetism pe Maiorescu, Lovinescu, Călinescu. Dichotomia critici ideologi-critici esteți mi se pare a fi, în orice caz, o variantă a confuziei dintre autonomia esteticului și estetism. Constatările lui Ungheanu pot să fie adevărate, însă mă întreb cit de operante sînt în ultimă instanță. Pornind de la afirmațiile categorice dar cam unilaterale, n-aș putea aprecia cită legătură poate să existe între teoria formelor fără fond (discutabilă așa cum a fost formulată, aplicată în sfera civilizației) și articolul lui Maiorescu despre Eminescu. Atracția lui Maiorescu pentru Caragiale a fost explicată prin faptul că marele dramaturg ataca formele fără fond. Apărarea lui Caragiale, acuzat de imoralitate, se întemeiază însă pe criterii estetice, precizîndu-se că moralitatea eroilor lui Caragiale rezidă în gradul de perfecțiune artistică prin care scriitorul a izbutit să ne înalțe în lumea ficțiunii ideale (teoria artei ca reprezentare impersonală). Formele fără fond n-au fost invocate nici în recunoașterea valorică a lui Alecsandri, Cosbuc, Sadoveanu, Goga. Interdicțiile maioresciene vizau „exemplare” sau „specii” care nu fac obiectul istoriei literare. În cazul lui Lovinescu tocmai programul ideologic e susceptibil de amendări. Or, M. Ungheanu vrea să ne demonstreze superioritatea ideologiei lovinesciene asupra criteriilor estetice. Critica lui G. Călinescu, un alt reper invocat, ar fi întemeiată pe ideile despre specificul național susținute de cercul **Vieții românești**. **Istoria literaturii române** (compendiul) este deci o demonstrație a puterii de creație etnică. În cazul în care compendiul ar fi o construcție programatică (critica se întemeiază pe ideea de specific național), se înțelege că valorile vor fi clasificate în funcție de prioritatea specificului. Afirmația susținută chiar de titlul articolului „G. Călinescu sau construcția programatică”, argumentată apoi pe mai multe pagini, e infirmată la un moment dat, generînd o contradicție în termeni : „Clasificarea valorică nu depinde însă de prioritatea specificului. Pusă astfel, chestiunea ar fi o eroare, căci pentru a se face simțit specificul, opera trebuie să existe, să aibă valabilitate estetică”. Iată un adevăr pe care Mihai Ungheanu nu l-a avut inițial în vedere. În altă parte se observă, pe bună dreptate, că primul lucru de care trebuie să se ocupe criticul e dacă „opera literară există, dacă are, cu alte cuvinte, altfel zis (stilul pare al eroilor lui Caragiale — n.n.), calitatea estetică, valoare”. Nici călinescienii — Al. Piru, Adrian Marino, Ioan Negoitescu —, subsumați maestrului după o metodă inadecvată, nu sînt înțeleși în spiritul lor. Ilarie Chendi ar reprezenta cazul criticului care nu și-a simultaneizat programul critic cu cel sociologic. Cazul de excepție nu se susține, intrucît Chendi, în baza unui program ideologic de orientare sămănătoristă, osîndea mișcarea simbolistă, cerînd ca decadenții să fie „țintuiți la stîlpul infamiei”. Axiologia lui Maiorescu și a reprezentanților celei de a treia generații postmaioresciene o constituie tocmai criteriul estetic, operîndu-se permanent cu ideea că literatura reprezintă o valoare cu un specific propriu. Opozițiile alb-negru (Iorga — Lovinescu) dovedesc incapacitatea de a selecta și ierarhiza valorile. Nicolae Iorga e considerat un însemnat precursor al lui G. Călinescu, avînd comun ideea de a da o istorie integrală a literaturii române. Cît privește celelalte similitudini — tehnica citatului și capacitatea reconstituirii universului artistic —, sînt numai enunțate fără a fi demonstrate. „Reabilitarea” lui Iorga se face pe **Istoria literaturii românești contemporane** (1934), cu intenția de a se demonstra, din dorința singularizării, tocmai valabilitatea judecăților de valoare. Ce părere are Mihai Ungheanu despre exaltarea unor scriitori ca N. I. Bontăș, Th. Al. Munteanu, I. Const. Delabaia și repudierea lui Camil Petrescu, Tudor Arghezi, Liviu Rebreanu din **Istoria literaturii românești contemporane** ? Iată ce scrie Nicolae Iorga — mă opresc la un singur exemplu — despre o capodoperă ca **Ion**, „În romanul cu opțiuni de personaje,

cu violuri și omoruri, cu toate manifestațiile brutei, presintate crud, ca un cadavru putred pe care l-ar scutura cineva de un picior, e același realism de o sălbatecă autenticitate : ce e mai josnic în viața animalică a rasei cum i se pare autorului că a văzut-o în cine știe ce colț blăstămat de Ardeal se expune aici ca un testimoniu de iremediabilă inferioritate, într-un rece stil de jandarm care constată infamiile petrecute în raionul său”. Gustul lui Lovinescu însă ar fi „mult mai puțin sigur decît ne lasă să credem reputația pe care i-au conferit-o unii comentatori” (?!). Revizuirile lovinesciene sînt înțelese ca erori ale intuiției critice : „Lectura **Criticelor** ne pune în fața unui însemnat număr de aproximațiuni. Necontenitele reveniri asupra părerilor vechi sînt și ele uneori dovada unei fluctuații neîndoielnice de gust literar (...). Conservatorismul gustului este evident și contravine novatorului program ! Este puțin probabil că E. Lovinescu ar fi aplaudat actuala proză scurtă, deși aceasta ilustrează o prelungire a programului său” (pg. 29, 31). Se pare că nici detractorii lui Lovinescu, dintre cei mai obscuri, nu judecau altfel. Multe confuzii și reevaluări pripite derivă din faptul că Mihai Ungheanu, deschizîndu-i pe critici pentru întia dată, îi citește fragmentar, neavînd în vedere întregul literaturii române. Respingerea unor cărți de critică literară se face în funcție de cîteva premise teoretice strict didactice. Valeriu Răpeanu e sancționat pentru că s-a ocupat de un autor de mina a doua (Al. Vlahuță). Ion Dodu Bălan, autorul primei reconsiderări în spirit marxist al lui Octavian Goga, e trecut un-

procesul criticii

campanii pierdute și speculații sterile

deva printre didacții plăți pe motivul, inchipuit de altfel, de a nu se aplica obiectului. Dintr-o monografie de 175 de pagini sînt supuse „analizei” maximum trei, capitolele-cheie ale cărții — „Poetul pătimirii noastre”, „Funcția estetică a elementului religios”, „Structura universului artistic al lui Octavian Goga” — fiind pur și simplu omise. Curios e faptul că tocmai Mihai Ungheanu respinge intoleranța : „Nuanța de intoleranță nu poate scăpa nimănui, și o cred nepotrivită. Nu există căi fixe pentru a face critică...”. A-ceeași intoleranță, rău înțeleasă, o dovedește și față de **Poezia lui Eminescu** (Ioan Negoitescu), **Polivalența necesară** (Paul Georgescu), față de micromonografia lui Ov. S. Crohmăniceanu, **Lucian Blaga**, căreia i se opune modelul infailibil **Lirica lui Lucian Blaga** (Dumitru Micu). Imposibil de imaginat e modul în care Mihai Ungheanu trece de la inclemență la hagiografie. Compendiul de **Istoria literaturii române** de G. Călinescu (i se afectează 9 pagini) e recomandat doar „ca o superbă demonstrație a capacității creatoare a unui critic”, nu și ca „un îndrumar de creație”. Lucian Raicu, în schimb, prin eseu **Liviu Rebreanu** (comentat în 14 pagini) ne-ar da o lecție de modul în care trebuie citiți clasicii. Eseul ar fi o inițiere în opera lui Rebreanu, iar

Lucian Raicu, un ghid care face oprimi „acolo unde detaliul pare să nu spună nimic”. Exegeții operei lui Liviu Rebreanu sînt taxați de unilate-ralitate, rea voință și chiar de obtuzitate. Ungheanu n-are cunoștință că acești exegeți executați sînt nume ilustre în critica literară — G. Călinescu, Lovinescu, Tudor Vianu, Al. Piru, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Perpessicius ? Despre Lucian Raicu se vorbește ceremonial, mai ales că în relevarea structurii lui Rebreanu a învins „aparențele realității exterioare” și a ajuns la cele „profund interioare” : „Lucian Raicu face parte din acei cititori educați de chiar opera lui Rebreanu, prin ea, pentru ea, familiarizat cu proza lui și cu subtilitățile ei, în stare de a face operă de cult în jurul romanelor și al figurii marelui roman-cier ardelean”. Judecată astăzi, cartea lui Raicu pare un compendiu al opinilor principale și secundare rostite în jurul operei lui Rebreanu, dînd astfel efortului fișist un caracter de onestitate. E adevărat că Raicu a intenționat, pe de altă parte, să desicfeze modernitatea lui Rebreanu, însă demonstrația se reduce la vehicularea unor termeni (destin, obsesie etc.) neacope-riți în analiza propriu-zisă, de unde și impresia de neverosimil. **Campaniile** lui Ungheanu dau o idee de modul în care cineva poate fi înfrînt cu propriile argumente : „**Plăcerea stringerii în volum a tot felul de articole și articole** (cele ale lui Ungheanu puteau să rămînă fără nici o pagubă pentru posteritate în colecțiile revistelor — n.n.) **denunță emfaza criticului care crede că tot ce scrie este nemuritor**”. Mă simt obligat, respectîndu-i opiniile, să aplic acestor efemere, din care s-a făcut pretext de campanii, restrictivul maiorescian : „În lături !” Tot niște efemeride, poleite însă cu considerații psihanalitice, filozofice și comparatiste, sînt eseurile lui Liviu Petrescu reunite în **Realitate și romanesce**. Aici Liviu Petrescu speculează în jurul a șapte scriitori în opera cărora descoperă tendința de a pune la îndoaială realitatea exterioară și a deplasa accentul spre lumea lăuntrică. Prin aceste experiențe, dintre cele mai fructuoase, literatura română în genere și romanul în special se sincronizează cu investigațiile complicate și evaluate ale literaturii universale, mai exact se „europeanizează”. Tendința abolirii factorului exterior s-ar manifesta întîl cu Duiliu Zamfirescu, considerat punct de intersecție între criticismul lui Paul Bourget și estetismul lui d'Annunzio. ar trece prin cîteva stadii intermediare — Matei Caragiale, Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu și Anton Holban — pentru a avea un punct final de declin în Gib Mihăescu, invinuit de manierism. Nu se știe dîn ce motive nu se ia în considerare opera lui G. Ibrăileanu (**Adela**), G. Călinescu, Mihai Sebastian și Marcel Blecher. din generația interbelică. Marin Preda, Eugen Barbu, Nicolae Breban și Al. Ivăsiuc, dintre contemporani. Pe lîngă aceste omisiuni regretabile pentru că sărăcesc tabloul literaturii noastre, semnalează și absenta unor capitole speciale consacrate artei literare, prin care se putea reliefa diferența specifică în genul proxim fixat.

GEORGE GIBESCU

(Continuare în pag. 19)

N.R. Invităm criticii vizați de articolele apărute la această rubrică precum și pe alți colaboratori interesați să trimită articole de răspuns.

La rubrica de față apar articole care exprimă diverse puncte de vedere, fără ca aceasta să însemne însușirea lor de către redacție.

lampa lui aladin

DEBUTUL UNUI POET

La Inceputul lui Emil Brumaru au prezidat, ca la orice destin ales, ursi-toarele : melcul, mătasa, piersica, porțelanul chinezesc, lapții, jobenul, ingerii nenumărați, cu strai de fluturi, de dulap, de dulcețuri, de franjuri, de coapsă... Neinvitați probabil, au sosit și cițiva poeți : Macedonski, Pillat, G. Călinescu, Radu Stanca, Dimov — și un străin : Cocteau. Serbare cu nimicuri de preț, printre care prindea brusc și lent să crească ingenuitatea, plăcerea de a fi și lirismul dulce înepător, jucăuș al celui ce socotea, cu mintea sa uleios florală, că poate e mai bine să se cheme „detectivul Arthur”. Detectiv de cămări prea îmbătător mirositoare, de pajiști lascive, de misteruri domestice carnavalești. Și astfel, iată-l pe Emil Brumaru debutînd prin plachete matur-adolescente, în 1970, spre a se impune deodată (pentru cei ce nu-l descoperiseră încă, la meritele sale, prin reviste) ca un scriitor de care trebuie neapărat să ținem seamă. Lectura versurilor lui este întotdeauna încântătoare. El a modernizat, deci a adus la nivelul cotidianului fasturile gastronomice ale **Ospățului lui Pentaur**, dîndu-le însă o și mai sfidătoare sublimitate. Va zice deci : „Aluaturi tapisate crescînd grele / Într-o dobitocie îngerească” ; sau : „Moi miezuri de ficiați în butoiașe / De om de melc, înlăcrămate dulcea”. Ceea ce trimite netulburat și sigur spre lăuntricul, strict general-individualizator scripăt : „Și-neet suflul nostru-a căpătat / Ape adinci cu lustru-ntunecat”. Fiindcă a debutat matur, Emil Brumaru nu întîrzie a ne comunica propria-i artă poetică : „O, ACEL VERS, subțire maț de flutur / Chioșc de cocon, desmăț al smirnei moale, / Crud piț de inger chiflicînd cristale”, versuri definitorii, complete de această strofă : „Mi-au descifrat în palmă zeci de haruri / Și dulci femei vestiții chiromanți / De-aceia îmi tocesc în madrigaluri / Creionul chinezesc cu elefanți”. Să ne închipuim umorul liric al lui Topirceanu ridicat la patratul poetic al mai subtiliei **indeletnicirii artistice**, și-l avem pe autorul virtuos înecat în estetism, adică pradă și jefuit cu ceremonial, al unui **Cintec** : Amiezi înfășurate în vanilii, / Pe tăvi trîntite, gingașe și moi, / Cu clopoței gălăgioși la gene / Și degete prelinse din oloi, Trec în dulapuri, rid dintre flichioruri, / Pîndite de paianjeni cînd lipsim. / (Oh, pentru ele-n căni au loc amururi / Și drame dulci cu caracter intim !) / Și-n urmă le mai flutură o clipă / În marile odăi blazonul pur / Cu patru crini purtați de o fecioară / În mină peste-o pajiște de-azur. „Dulcele” constituie permanenta ispită a poetului hedonist, care **trăiește**, regesc parazit, în bulion, în latrine cu hirtii murdare, în perne lactante și asemenea cocorilor, zburătoare, în rangurile condimentelor, peste vasele întinderi de lene calmă. Brillat-Savarin a intrat în vestmintul verbal al lui Brummel, pentru ca litera să-i fie docilă prin arome și neprihănire, pentru ca imaginile să-i facă temenele. Totul e aici senzual și moale, domestic de îngerește catifelat, simțul gustativ și simțul tactil fiind suav exacerbat ; soața trubadurului ce-i laudă rătăcitor frumusețea, își petrece mătăsoasa viață de osîndă, pregătîndu-i „ciuperki umplute iezeit cu greieri”. Dacă el e leneșul detectiv Arthur, ea e voluptuoasa tîrfă culinară, Glycera. Iată de ce, jucîndu-se de-a Sigmund Freud, poetului i se îngăduie să profaneze candid mitul christic : „O fată-ascunsă-n frageda cucută / Imbrățișa un șarpe adormit. / Și cînd sleită coapsa s-a oprit, / I s-a părut că Fiul o sărută” (tot Sigmund Freud cîntă și în aceste versuri : „Șerpi uriași cu fluturi calzi în gură / Alunecă prin somn și prin mătăse”). Amator de mirezme secrete și plăceri cit mai geometric inefabil delimitate („Dulap obscur, în tine arde-un inger / Îmbobocit pe rișniți de cafea / Visînd piper rotund și zahăr cubic, / Fără să-ți știe taina nimenea”), poetul găsește loc, printre mediocrele-i luxuriant elemente, **viziunii** grele de lirism : / Cînd seara-n magioci de rumeguș / Ni se preling pe suflute vagi uși / Și ne-nîl-nim deodată față-n față / Cu mari paianjeni care cară ață / Printre genuni de bălii largi și-adînce / Deasupra cepelor de nea se plînge. / Culcarea lucrurilor un heruv / Sfîșietor o cîntă dintr-un tub / Aeru-i strîns cu grijă în dulap / Împăturit de cel mai blind seraf, / O, prin unghere ingerii fac liberi / Deschideri moi, de aripi și închideri, / Pentru adorare, din uleiuri scoși, / Pe crucea geamurilor zac Hristoși. / Și-i o cristalizare și-o scădere / A vieții în borcane vechi cu miere, / Și-i o surprare de cenuși în plite, / Și-n inimi rod cîntare ruginite... Lirism cu atît mai grav, cu cit, înălțat la demnitatea erosului, se rezolvă prin fetișuri :

Apoi m-am îndrăgostit de un blind șifonier.

De obicei dup-amiază, cînd hainele dorm, mă duceam lîngă dînsul Și, mîngîindu-i furnirul, duios și stingher, Îl sărutam și simțeam că mă-năbușă plînsul.

Mai mult senzual decît erotic, și — paradoxal — mai mult sentimentalizant decît robit simțurilor, căci și le joacă, Emil Brumaru străbate fantast prin **materiile** iubirii : „Din miluri dulci cu mormoloci și sare / Lumina urcă iazurile clare” : sau : „Veneau rostogolind suave globuri / De lapte prins în ugere de crini” ; sau : „Cu mîna picurată din veșminte / În degete subțiri de glicerini /”, proclamînd metaforic bucuriile unirii corporale : „Și ne iubim bezmetici, albi de pudră, / Elastici, fumegoși, crud sfîșiați / De fluturi ce scot țipete și zburdă / Imensii prin hăul ceștilor cu zaț”. Să fie aceasta rezultatul ingenuității sale, strînsă rețea, diafană structură ? „Nimeni și nimic nu mă poate opri, la ora cinci după-masă, / Cînd lumina e albă și-n magazii toamna miroase a praf adormit, / În iarbă să pun un pantof cu șireturi subțiri de mătăasă, / Așteptînd să se umple cu flori, și să fiu fericit...” ori rezultatul unei ironii provocatoare ? ...Doamnă, n-ați observat, c-un suris uneori, / Melci uriași tremurînd pe clanțele de la intrări, / Cînd deschideți, pentru motanii de angora, ușile-n zori ?” ori poate fireasca urmare a liberei fantezii, ce știe, și deoarece știe, mai grațios impertinent își face de cap ? „Eram (Dumnezeule !) domnul ce tocmai coborîse din vechea cabrioletă, / Cu fracul boțit și jobenul sub braț, venit ca să fure spre seară, / Motanul familiei, și tu erai, sigur, naiva subretă / Ce-l vede și țipă, și el o împușcă-n tre sinii bombați, și-apoi o iubește-n cămară...” Răspunsul nu-l poate da decît autorul însuși, prea lucid ca să nu fie sincer cu sine, adică să nu-și măsoare chiar cu mijloacele verbului său serian și zglobiu, lirismul. Și-l măsoară, pe tema **corespondențelor**, la nivelul celei mai degajate și pure plăceri de a exista : „Un scaun poate fi și inima acelor, inima șinelor plutînd în păcură — după-amiază cu ghiozdan zvărlit sub pat — sau un măr prin care pot trece trenuri sticloase cu franjuri de frică la roți. Un scaun poate fi și liniștea vacilor, zgomotul unui parfum, tăierea piersicilor cu fierăstrăul și-a zilei cu o femeie cărnoasă”. Pe cit cuvintele urmează gîndul în meandrele lui hazardate, pe atît și gîndul aleargă după cuvintele fericite de slobozenie ce li s-a dat, de a se lăsa în voia întîmplării.

I. NEGOÎTESCU

marea în lirica lui eminescu

Cine întreprinde o cercetare adecvată a creației lui Eminescu este impresionat de **frecvența imaginii mării și a epitetelor acvatice** în opera poetului. Alături de **codru**, de **Selena** și de starea de **dor**, care nutresc substanța poeziei eminesciene, **fluidul acvatic** este surprins de Eminescu în **imagini primordiale**, **genuine** care ne deschid perspectiva structurilor adinci ale creației lui și ne permit să descifrăm structura intimă particulară a geniului său poetic.

Eminescu trăia fenomenalitatea vieții **cosmic**, **etimonic** și **genuin**, în zvicerile și reprezentările ei primare. Elementul acvatic este conceput de Eminescu în sens originar, elenic, ca una din acele „stihii a lumii patru”. **Okeanos**, briul de ape înconjurând pământul — după reprezentarea celor vechi — este figurat la poetul nostru în același chip. **Marea** lui Eminescu este cea **homerică** — cu atribuțiile ei primordiale, elenice: întunecata, adinca, mișcătoarea, sfânta mare, leagăn al vieții, după cele mai autentice tradiții ale gândirii și sensibilității elenice, de la Homer și Thales, de la Pindar, Sofocle și Euripide. În reprezentările marine ale poetilor, cercetarea tipologică și comparatistă poate desluși două linii: cea philothalassică, inițiată de epopoile homerice, la care aderă — structural — în epoca modernă, geniul unui Shakespeare, Goethe, Byron, Hugo, Eminescu, și **descendența platonică** a unei viziuni thalassofobice, apotropeice, dintre ai cărei purtători distingem pe un Virgiliu, Ovidiu — în antichitate, pe un Schiller, Lenau ș.a., în poezia modernă.

La Eminescu aflăm, pe lângă tematica și epitetologia marină, de factură clasică, și pe cea a **lacului**, de rezonanță modernă, romantică. Nu constatăm la poetul român — ca în poemele congenialului Lenau, de pildă — opoziția **munte-mare**. Dimpotrivă, aceste elemente ale firii sint îngemănate la poetul român, cum transpar în elegia **Mai am un singur dor**, care constituie testamentul său poetic. Călușii de aceste date fundamentale vom încerca să interpretăm **mirajul de imagini acvatice** la Eminescu raportându-le la focarul creației lui.

Sfințenia mării, relevarea primordialității elementului acvatic transpare la Eminescu înainte de fixarea conștiință, complexă a acestui atribut homeric în **Egiptul**. În poemul **Strigoi**, în ochii iubitei „s-adună lumina sfintei mări”, ca în acel capricios postum intitulat **Diamantul Nordului**, ochii albaștri ai adoratei să ne apară figurați ca „mari lacrimi a mării”. În **Rugăciunea unui Dac**, Zamolxe a dat puteri, impuls „scintei vieții” din noian de ape.

Dorul, specific românesc și eminescian, este lăsat pe seama riului — pătrunde în lume „pe riul dorului” (**Ondina**); dorința, întrupată într-o muritoare — Cătălina — este subjugată de-al „valurilor domn”, de principiul cosmic străin, simbolizat de **Lucașfâr**, de starea primordială, hyperionică. Această stare hyperionică, sublimată, se articulează în **Lucașfârul** ca un „gind purtat de dor”. Sublimarea dorului transpare ca un **cîntec**, ca un murmur — straniu, neînțeles — al „dăhurilor peste ape”. Gindirea se gîndește pe sine în ipostaza **Dorului**. Frenezia marcată de dorință exprimată prin **dor** este față umană a **Logosului** ieșit pentru o clipă din ape, din sine și reintors în sine, în **primordialitatea gîndului etern**.

Luna — „doamna mărilor și-a nopții” inserție modernă, romantică — operată de Eminescu în tabloul fizic al poematice sale — „tremură pe mare în codri și pe lacuri”. Acest triptic: mare, codru, lac — spațiul unde-și răsfinge luna razele ei pale — este cit se poate de caracteristic pentru mentalitatea romanticului Eminescu contaminată de imagistica proprie creatorilor de tip clasic. În **Lucașfârul** elementul acvatic apare restituit, integrat cosmicității. Marea este sălașul

dintii al lui Hyperion. Conștiința nemuririi, a apartenenței la primordialitate, el o capătă cufundindu-se în ocean și crescînd din valurile lui. Matricea — „muma” — în sens primordial, goethean — e marea, al cărei sin e fecundat de cer. De remarcat pendularea pe traectoria **cer-mare** în **Lucașfârul**, unde spațialitatea, verticala sus-jos, este anulată, ca în reprezentările absolutului la orfici și în gândirea inițiaților. Fluidul cosmic, al creației, răzbate în toate: pătrunde în a haosului vâi, umanizîndu-le, atinge spațiul terestru, subliniar supus fenomenalității — ca să se ridice iarăși din taina nopții spre tărîmurile eterice, spre Helios-părinte, plămădînd în acest circuit cosmic chipul complex, hyperionice a cărei sorginte este — deopotrivă — thalassică și uranică.

Oscilația palinodică, specific eminesciană, între codrul românesc și marea — deschisă tuturor — își găsește o expresie conciliantă în elegia **Mai am un singur dor**. Aici, ca în **Lucașfârul**, ca și în alte poeme, **cadrlu silvatic** este contaminat cu **elementul acvatic**. O dovadă în același sens este și o variantă a poemului **Mureșanu**.

Eminescu nu poate abandona pădurea, sălaș al gîndurilor sale, tot așa cum nu poate renunța la comuniunea cu elementul acvatic. **Odin**, un alt chip al lui Eminescu — ca și **Orfeu**, ca și **Hyperion** este un „blind copil al mării”. Chiar și **Helios**, părinte a toate, nu este altceva — în reprezentarea lui — decît un „copil de aur al albastrei sfintei mări” (**Memento Mori**).

Azvirirea lirei în mare de către Orfeu, în finalul episodului **Grecia** din **Memento Mori**, marchează menținerea în atmosfera poetică specific elenă. Grecia, **Okeanidă** — cum o numește poetul — își are destinația — uman și artistic — legat de mare. Nu mai puțin însă gestul lui Orfeu semnifică **perenitatea cîntului**, a poeziei. **Logosul**, expresia înțelepciunii dintii, devenită oracol, se identifică cu glasul, cu **cîntarea poematică** în ritmul căreia se așează lumile, se rînduiesc munții și pădurile, răsăr din valul înspumat insulele mării.

Un examen atent al imagisticii eminesciene ne relevă **preponderența senzațiilor acustice**, inspirate de elementul acvatic, față de cele cromatice și vizuale. Momentele acustice se nasc — cu precădere — din acțiunea lui **Eol**, a vîntului, din dialogul sacral al acestuia cu apa — ca la Goethe, în poezia căruia vîntul e „al apei tainic logodnic”. La Eminescu, „riul suspină” la sărutul vîntului, născînd cîntarea „plîngătoare”, „precum mișcă vîntu-n cîntec fața mării de senin”, „Unduioasa apă sună” (**Lacul**) — „Vîntul trece-n spaimă pe-al mărilor talaz” (**Strigoi**). Inima lui unduiește „ca molcoma cadentă a undelor pe lac” (ibidem). Apa se tînguie „izbește-n ziduri vechi sunînd din valuri” (**Veneția**).

Imaginea navei, asociată mării — un străvechi motiv al liricii europene — ne întîmpină la Eminescu chiar în stihurile din tinerețe (**Amicului F. I.**) ca apoi — sub înriurirea lui Horațiu — să capete noi dimensiuni simbolice. „Mișcătoarea mărilor singurătate” ne sugerează în **Scrisoarea I** nu numai ritmica valurilor ci și legănarea unduioasă a „negrelor corăbii”. Cadrul fizic al instabilității thalassice cedează locul — o dată cu adîncirea imaginii — imperiului sensibilității.

Fantasmagoria lumii ne este prezentată ca „Un ocean de patemi”, valurile bîntuie umanitatea instabilă, inclusă ritmicii perpetue a ciclului cosmic. Horațiană e imaginea „a țării barcă” traducînd fluctuația și vicisitudinile așezămintelor omenești. Dovadă că metafora navei are la Eminescu rezonanțe horatiane este prezența epitetului **antic**, în versul „De gînduri negre-i grea antică-mi navă” (**În căutarea Șeherezadei**), precum și imaginile ce acoperă traducerea **Odeii către Bullatius** a lui Horațiu, ieșită din pana poetului român. Eminescu vădește tendința accentuată, ca nici

un alt poet român care l-a precedat, de a integra elementul marin în substanța unei mitologii românești. Poetul a sesizat paloarea imaginilor acvatice în creația noastră populară și a căutat — cu asiduitate — să suplimenteze această carență a peisajului nostru sufleteș, așa cum ne-a demonstrat — revelant — pasajul **Dochia** din episodul **Dacia** al grandiosului poem **Memento Mori**. Dintre predecesori, Alecsandri privește marea, elementul acvatic, de o manieră facilă, am spune „barcarolică”, lipsindu-l de imagini de substanță.

La Eminescu elementul acvatic nu e circumscris unui cadru, ci e difuz, penetrant, omniprezent, consubstanțial poemelor sale — de la cele mai ample, mai caracteristice, pînă la notațiile poetice fugitive. Schiller, întregindu-se — structural — stării de spirit platonice față cu marea, o privește ca pe un domeniu inuman, terifiant, abisal, cum constatăm în poemul **Cufundătorul**.

Avansul psihic pe care-l dă poetul nostru mării este și mai concludent, dacă interpretăm adecvat următoarele două versuri din elegia postumă **Ce suflet trist**: „O, valuri ale sfintei mări / Luați-mă cu voi!” Ne aflăm aici în fața unui **summum pasional al ethosului eminescian**, marcînd încrederea... statornică a poetului în... nestatornicia axiomatică a valurilor mării, simbol al trecerii, al curgerii perpetue a elementelor. „Umanizarea” oceanului este impresionantă în meditația postumă intitulată **Gelozie**: „Mă mișc ca oceanul cu suferințele-adînci, / Ce brațele-i de valuri le-atîrnă trist pe stînci”. Marea, oceanul realizează la Eminescu starea poetică supremă — **seninul absolut, hipnotic**: „În marea Somniet ce-n unda-i combină / Tristețu cu ris, / Cufundă, poete, gîndirea-ți senină, / Seninul tău vis!” (**Mureșanu**, varianta 1869).

Frecvența imaginilor acvatice la Eminescu — atît în postume, cit și în antume — structurarea și simbolica lor — aceeași — în poemele fixate în conștiința noastră, cit și în cele nepublicate, în variante și exerciții — atestă persistența acestora în reprezentările poetului și ele pot servi, alături de alte imagini-obsedante, drept criteriu de infirmare a aserțiunilor unor exegeți, potrivit cărora „ge-

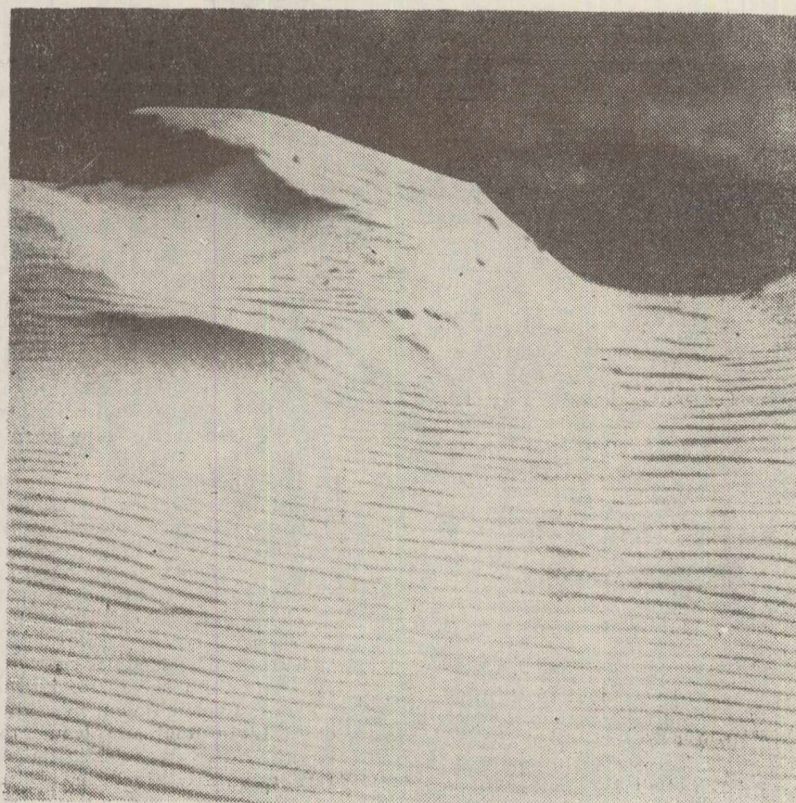
nuinul” Eminescu ni s-ar dezvălui — în primul rînd — în creațiile postume. Cronologic, asemenea reprezentări persistă la poetul nostru, însoțindu-i creația de la încercările de debut pînă la marile poeme ale maturității artistice.

Imagistica mării cu care operează poetul — în **Scrisoarea I**, de pildă — se răsfîrîngă pînă și în proza epistolară. Ne referim — în acest sens — la scrisoarea adresată de el, din Constanța, Veronicăi Micle, la 16.VI.1881, scrisoare descoperită și publicată de Augustin Z. N. Pop (v. **Tomis**, an. IV, nr. 9, sept. 1969). „Marea — notează aici poetul — pe care o văz pentru-ntia oară” are „efectul unei nemărginiri pururea mișcate”. Viziunea argintospală a apei — răsfîrîngînd razele blinde ale lunii, **umbrăliul eminescian** — iscat în codri, pe lacuri și pe mare, în bătaia **Selenei** — nu sint trecute nici ele cu vederea, într-un pasaj din epistola tomitană către Veronica: „...cînd luna e deasupra apei ea aruncă un plein de lucire slabă, care plutește pe-o parte a apei. Restul rămîne în întunec și noaptea marea își morîță numele ei de neagră”. Cite din imaginile marine — și nu numai acestea — s-au plămădit la Eminescu din asemenea reprezentări! Dorim să relevăm însă — cu deosebire — pasajul capital din acest document epistolar în care poetul subliniază efectul psihic-terapeutic, al peisajului marin. El, romanticul apolinic, pentru care marea — cum îi scrie Veronicăi — „privirea mării liniștește, mai ales sufletele furtunoase” — a tribuie elementului thalassic, ca vechii eleni, epurgarea de patimi, realizarea aceluia **Katharsis** — purificator — în ordine biologică și psihică.

Același efect — purificator — îl are în judecata poetului reprezentarea iubitei într-un lied postum, o improvizație — cum îl numește Perpersicius — schițată în 1881—1882, foarte probabil posterior popasului la Constanța. Aici, citim strofa revelatoare: „Pe marea tristă te-am cătat / Cu depărtate maluri / Și numai tu te-ai arătat / Pe mare, cu luna, din valuri”.

Apariția chipului iubitei — dulce, bălai — „înmărmurit măreț”, ieșit din spuma mării — ca **Venus Anasyomene** îi redă sieși din „lunga înstrăinare” petrecută în spațiile terestre. Investigațiile noastre, succint prezentate, au darul — credem — să releve faptul că Eminescu nu poate fi adecvat înțeles fără a raporta focarul creației lui la sistemul de imagini, metafore și simboluri inspirate de **elementul genuin, thalassic**, care — alături de **imagistica codrului**, a **Selenei** și a **stării de dor** — pecetluiește substanța poemelor sale.

GRIGORE TĂNĂSESCU

PRECIZARI DE CONTUR

Pe poeta cu nume cîntat, de baladă, Ana Blandiana, am cunoscut-o multă vreme fragmentar — din reviste — și indirect (din ce au scris criticii despre ea). Cu o excepție mi se pare (Lucian Raicu), se invita ca la o sărbătoare la întîlnirea cu poezia sa. De aici — sentimentul de insatisfacție, la confruntarea nemijlocită, masivă cu volumele sale de pînă acum. Propriu-zis, versuri, poeme de-a dreptul neizbutite nu ne întîmpină în cărțile autoare. În cele mai frecvente cazuri, poezia Anei Blandiana e comunicabilă, „pasabilă” — cu un cuvînt urit, pentru care mă grăbesc să mă scuz. O stare de poezie, obsedantă, se realizează rareori însă. Prea multă spunere. Poezii lungi chiar, se citesc ușor, fără rezistență, solicitînd puțin și servind ideii aproape nude. Drama, cită e, aluneacă între acestea ca printre degote răsfirate.

Venisem aici, ca la un pom de legendă, cu mere de aur. La șase ani după debut (1964) — **Persoana întia plural**, placheta frenetic salutată atunci, lasă, recitită azi, o stînjenitoare impresie de modicitate. E puțină substanță în ea și mai ales puțină transfigurare. Nu se știe cit ar reține autoarea însăși din aceste **prima verba** ale sale.

Acolo unde reușește, în cartea ei de început, Ana Blandiana își mărturisește umirile, ca în cea dintii dimineață a lumii, doar cu presentimentul ușor dezamăgitor al experienței, hotăr și obirșie deci de alterare, alienare ce vor urma inevitabil — dar și cu viteaza prezumție de a rezista în imperiul ei: „Curcubeul trezirii coclite, / Peticit cu vapori de cafea, / Nu l-a purtat cîmpresă pe frunte / Tineretea curată a mea. // Nu m-am făcut anii limpezi să sune / Zvirindu-i ciudat prin păcat. / Nu m-e rușine de nimeni, / N-am nimic de uitat”. (N-am traversat hiatul doiellii — una dintre cele mai frumoase poezii ale volumului). Rezistența la **impur** nu va fi invocată încă, mai fiindu-i clocotit tineretii, pavază sigură: „Ci ploii de liniști încă nu se scurg / Să-mi spele fruntea caldă de idei, / E cerul alcool în munții mei / Și cîntă gîi bătrînel demiu. // Zadarnic gravă ca un vultur orb, / Se mai rotește slab, se mai rotește / Singurătatea. Cerul o loveste, / Tot mai departe zările o sorb”. (Peisaj în vis). În **Noaptea**

de dragoste, alt poem de certă izbucire, sentimentul confundării cu natura, pe care o descoperă ca un alter ego, argument bineînțeles subiectiv, pro domo, îi subliniază viziunea paradisiacă a virstei: „De la un timp observ la pomi umeri asemănători cu ai mei, / Și genele ierbii aproape ca ale mele înfiorîndu-se. / Azi noapte m-a străbătut o uluitoare bănuială — / Pămîntul iubeste”. Identificare reconfortantă cu **tonusul vital** al pămîntului. Atitudine care nu este insignifiantă, dar nici nu reține prin originalitate. În rest: exclamații, izbucniri ale prea-plinului virstei, corecte — fără a fi mai mult — de genul: „Știu să isc fericire! Am atîtea de spus!”; „vreau să-mi încap în anii aceștia / superbul iureș abrupt, neîntrerupt...” etc. (Timpul). Versuri traducînd idei, declarații, intenții rămase deseori neconvertite îndeajuns, cum are să se mai întîmple de fapt și în volumele următoare. În a doua parte a plachetei de debut, caracterul de **program** al poeziei Anei Blandiana este fără echivoc.

Cu volumul al doilea, **Călcîiul vulnerabil** (1966), viziunea poetei se schimbă în mare măsură. De unde pînă acum poezia era confundabilă cu chiar tinerețea, ca atribut al acestei virste, al imaculării deci, mai departe ea va fi căutată în afară, în arenă, ca o rezultantă a contrastului dintre vis și realitate. „Poetul — teoretizează autoarea în lapidare avertismente, pe coperta interioară a cărții — poate să fie entuziasmat de viața sa pe pămînt, el nu va uita niciodată că a părăsit apele și că-l așteaptă vîzduhul”. Nici nu s-ar putea imagina o mai clocventă definire (de altfel, neoriginală...) a dramei omului. Într-adevăr, de aici, din această conștiință izvorăște marea, tulburătoare artă, atunci cînd nu lipsesc mijloacele intrupării ei. Și încă: „poezia nici nu este altceva decît nehotărîrea între ipostaze...” „...Îndrăgostit de lumca în care trăiește (poetul), nu va înceta nici o clipă să anticipeze o alta, superioară ei”.

Sînt zări spre care Ana Blandiana va încerca să se înalțe. Interesant este că pendularea între ipostaze se face tot timpul simțită: candoare, tentația purității ca idealitate la debut, — neliniștitoare innegurări, ușor existențiale, acum, — reîntoarcere spre origini mai tirziu, fără luminile dintii (**A treia taină**), ca la un

tărîm al izvoarelor uitate o vreme, dar niciodată secate, continuînd să-și poarte subteran undele cu străluciri de cristal. Desigur, lucrurile nu stau chiar atît de simplu cum le-am rezumat noi aici. Interferențe se produc, nu o dată, între cele trei cărți. În mare însă, acestea închid un cerc, linear vorbind: un punct de pornire, o aventură, și închiderea arcului. Și mai interesant este că universul poetic se constituie, starea de poezie nu e absentă. Un Weltanschauung din imagini suprapuse, obținut, am zice, din colaje. Ceea ce nu convinge destul rămîne puterea de transfigurare a intențiilor.

Ispitită de esențe, de nealterare, de pur, Ana Blandiana va mima stănescianismul în Darul, deloc avant la lettre, cum superficial s-ar putea afirma: are repulsiă cuvintelor, care, interpunîndu-se între conștiință și lume, opacizează frustetea acesteia, accesul la arhetip. Pentru poetă, cerul „se înnoarează de vorbe”, dragostea „se modelează în fraze”, ca o impietate, etc. Trăiește, reeditînd-o, o dramă străveche: „Tot ce ating se prefăc-n cuvînte / Ca-n legenda regelui Midas”. Nu poezia — ca singură certitudine — semnifică teribilul dar, cum s-a spus, ci — e cit se poate de limpede — chinuțoarea tentativă de a străpunge aparențele. Idee fericită, nu și nouă, comunicată din păcate nu cu mult deasupra unei obișnuite spuner. Lamentația rămîne exterioară, fără a înflora. Tot o ipostază mai certă se caută în **Întoarcere**. Aici, neliniștea poetei se vrea transmisă Universului: astrilor, munților, păsărilor, — care își doresc, de asemenea, o justificare, un sens, rămase undeva la origini, de unde au fost cîndva clintite: „Dar totul e fluid în jur...” (vers de constatare, de bilanț, vădat de vibrația poeziei, cum vom mai întîlni atîtea!). „Eu caut / Și-s obosit de moarte și de mers, / Silît să port în mine punctul / De sprijin pentru univers”. În altă parte, **Știu, puritatea**, se face, în sentințe aproape, procesul maculării vieții, care „numai așa rodește” — tragică lege a existenței. În chip de prelecțiune însă. Nostalgia purității abia depășește și de această dată stadiul comunicării de toate zilele. Pentru că, nu vîd ce emoție pot stîrni „aforisme” precum: „Poți dacă vrei să nu te naști (!), / Dar dacă ești te și îngropi!” Oroarea poetei de profanarea purității îi dictează ilogisme (care nu au nimic comun cu sfera oniricului, pentru a le găsi o legitimitate, de tipul: „Femeile ar trebui să moară la nașterea fiilor lor, / Totul ar fi atît de frumos în natură...” — fără să mai vorbim de terre de terre-ul versului din urmă! (Din clipa...)). Sacrificiul s-ar impune, pentru răscumpărarea ingenuității pierdute (prin actul

RECITIND PE SADOVEANU

După cum s-ar putea alcătui sate, cetăți și taberi de oști cu eroii romanelor istorice și ai povestirilor despre țărani, tot așa, pornind de la alte scrieri sadoveniene, un arhitect solomonar ar putea să zidească un întreg ținut de provincie, pe care intr-o clipită l-ar popula cu lumea măruntă și cenușie a unor romane și nuvele ca „Floare ofilită”, „Apa morților”, „Insemnările lui Neculai Manea”, „Balta liniște”, „O zi ca altele” și „Focuri în ceață”. Într-un asemenea ținut, o uliță s-ar numi a Rădășenilor, alta Dealul mărului, unde ar fi mahalaua Broscăriei, la o margine ar fi luci incremenite Balta liniștei, iar de parte, în zarea încinsă a zilelor de vară, ar tremura ademenitor iluzoria „Apă a morților”. Pe ulițe, desigur, ar domni întotdeauna o liniște exasperantă, pentru că aci, „în acest ținut, e exclus să se poartă vreodată dramă. Aici nu se întâmplă nimic, fatalitatea supune totul sub viscozitatea cenușie”.

Oram știm, acesta e locul unde nu s-a întâmplat nimic și, totuși, locul unde a trăit și s-a ofilit Tincuța Negrea, unde au iubit și au fost înșelate Tudorița Cantoneiului și Haia Sanis, unde și-a scris Neculai Manea însemnările și se afla mormântul lui Radian, unde a meditat „Cavalerul fără nerv” și au murit idealurile ginășei Daria Mazu, unde s-au scurs triste și mereu aceleași zilele cucoanei Luța, unde au înflorit și au murit atâtea vise. Lumea măruntă a ținuturilor moldovenești l-a interesat pe Sadoveanu din anii începuturilor sale literare. Încă în 1901, în perioada când se umplea tolba cu care s-a prezentat la Minerva, în 1904, prozatorul scria unui prieten că lucrează la romanul „Un foc în negură”. Acestui roman se vor adăuga apoi, la intervale mai lungi sau mai scurte, romane și nuvele, schițe și povestiri care la un loc vor alcătui un impresionant ciclu.

Ceea ce caracterizează primele exerciții pe tema provinciei este, fără îndoială, faptul că Sadoveanu se dovedește un fin creator de atmosferă, un bun cunosător al moravurilor provinciale. „Scenele”, apărute în volumele scrise între 1897–1904, sint acorduri care prevestesc autorul „Insemnărilor lui Neculai Manea” și „Locul unde nu s-a întâmplat nimic”, de mai târziu. „Cinele”, „Un tipă”, „Luna”, „Lupul” și alte câteva scene provinciale anunță cu tot mai multă insistență un suflăt atent la durerile unei lumi care pină acum fusese prea puțin cunoscută în literatura noastră. În cadrul acestei lumi, zugrăvirea destinului femeii ocupă un loc special.

În povestirile lui Sadoveanu inspirate din viața satului și în romanele sale istorice cunoaștem o femeie plină de vitalitate, voluntară, pătimasă în dragoste, fără prea multe complicații lăuntrice, dar întotdeauna purtătoare a unui farmec deosebit. E femeia de care se putea îndrăgosti Tudor Soimaru, femeia după care a alergat în Țara turcului Jderul cel mititel, femeia pe care a răpit-o Cozma Răcoare și nu s-a mai dezlipit de gâtul lui, femeia care n-a avut liniște pînă n-a știut răzbanata moartea bărbatului...

Citită diferență însă între un asemenea prototip și tinstele locuitoare ale ținutului vechi moldovenesc ! Cu obraji palizi și ochii mari și triști, acestea din urmă ascund parcă întotdeauna ceva în suflet: o dorință care nu se va împlini niciodată, o durere ascunsă, o dragoste neîmplinită. La primele, ne surprinde violența gesturilor și a sentimentelor, dincoace, sentimentele se mișcă lent, se vestejesc. Tincuța Nagrea, Maria Stahu, Daria Mazu, Alexandrina Ciomirtan sint niște păsări

închise în colivie, care s-au zbatut o vreme, s-au lovit apoi cu pieptul de gratii și au privit cu nostalgie văzduhul limpede care le-a fost răpit. Zi de zi, zbaterea lor a devenit tot mai slabă, tot mai deznădăjduită, cele care n-au avut atita putere ca să-și zdrobească pieptul de gratiile coliviei au început să se mulțumească și cu viața de prizoniere.

Viața lor, mediul pustiu și apăsător în care și-au îngropat orice tresărire de libertate sint prezentate în imagini zguduitoare prin adevărul trist ce-l conțin. Neavind de îndeplinit nici o chemare pe lumea asta, aceste femei își desfășoară existența pe un pământ sterp, udat de ploaie, în loc să ajute la creștere, ofilesc, ard. Sint ploi mănate de otrava ucigătoare a egoismului.

Dar, pe lângă aceste personaje, în cărțile închinete de Sadoveanu ținutului moldovenesc mișună și o lume de mulțumiți, de oameni care se simt bine în aceste cimitire de visuri. Lumea aceasta o formează funcționăria carieristă și slugarnică, politicienii și puternicii zilei, cei care s-au simțit chemați la viață pentru un singur scop : „pentru o mincare bună și un pat moale”. Lipsiți de căldură sufletească și de demnitate morală, toți aceștia au numai poftă și scopuri mărunte, pentru îndeplinirea cărora trec peste orice, cu o totală lipsă de scrupule.

Ocolind latura comică a personajelor din această categorie, prozatorul știe să evidențieze trăsăturile lor antipatice, meschine, subliniind că tocmai aceste defecte le ajută să se simtă bine. În legătură cu „Balta liniștei” și „O zi, ca altele”, este de observat că Sadoveanu a fixat, ca ni-căieri în altă parte, de altfel, figurile și fenomenele care se repetă, destinele care se aseamănă. Căsuța în care locuiește domnul Grigore Lațcu, mic funcționar la Prefectură, constatăm că „este ca toate celelalte dimprejur”. Aceleași fetețe, micșunele și belagonii, cântăreții și vanilii cu multă rîvnă îngrijite la ferestrele coanei Luța ca la toate ferestrele caselor din mahala. Camera cu pereții împodobiți fără gust, cu cromo-litografiile din memoriile lui Cassanova, în care coana Luța își ține canapelele de zestre și masa în mijlocul căreia stăruie de ani o tăbliuță de lină, pe care, strălucind de curățenie, stă o lampă veche de 18 ani, este la fel cu toate camerele din casele mahalalei. Sau cit de pregnant redar aceste cuvinte elementul neschimbător din viața neobosite, cicălitoare și geloase gospodine: „De ani, zilnic, se supăra dimineața, la cumpărăturile din ținut, de ani se supăra pe fetețe că rupea prea curind rochițele și botinele, de ani, zilnic se supăra la masă, de ani, tresărea la toate circăirile găinilor din ogradă, de ani, cu năduf striga: I-haaa — I-haaa ! — bătînd din palme și amenințînd cu pumnii văzduhul. De ani stătea la pîndă la geam, cînd trebuia să sosească Grigore de la Căntărlărie. Il spiona printre flori și nasul ascuțit avea în clipele acelea în vîrf o pată roșie ca singele. De ani, n-avusesse și ea o clipă de mulțumire și de hodină. I se înăcrise sufletul, ajunsese să se blesteme și să do-rească moartea”.

Scriitorul a urmărit întotdeauna dramele cunoașterii. La Sadoveanu avem de-aface cu o atitudine sentimentală față de drama intelectualului. Sadoveanu nu pornește de la o idee, de la un concept, ci de la un om aparte, de la povestea tristă a unui Neculai Manea sau Radianu. În ultimă instanță, însă, și Radianu și Lai Cantacuzin trăiesc drama cunoașterii. Ei își dau seama — unul de răutatea societății în care trăiește, celălalt de mediocri-

tatea și monotonia locului unde se izolasse de bună voie și pe care îl cerceta cu interesul omului de știință. Dar — acești eroi nu sint chinuți de problemele filozofice pe care și le pun, de pildă, eroii lui Camil Petrescu. Ei nu urmăresc atingerea absolutului și n-au văzut niciodată idci. De obicei, Camil Petrescu își prezintă eroii în plină luptă, în procesul spectaculos al dramei cunoașterii. Intellectuali lui sint „siflete tari”, inadaptabili activi. La Sadoveanu avem de-aface cu niște inadaptabili pasivi, înfățișați în majoritate după ce au trăit drama existenței lor. Pe Radianu îl cunoaștem abia după ce în sufletul lui s-a mistuit și ultima urmă de putere, de împotrivire. Radianu este un invins. El îi mărturisește lui Neculai Manea: „Eu am avut dureri grozave, grozave dureri, cînd am simțit că mă duc”. Cîtorul însă n-a fost martor al acestor dureri. Afli doar despre ele. Același lucru cu Lai Cantacuzin. Autorul nu-l înfățișează în momentul venirii lui în conflict cu lumea din care face parte, ci abia spre declinul vieții lui. Drama care se va fi petrecut în sufletul prințului, cititorul este silit s-o bănuiască doar. Deși extrem de capabil — vezi notațiile politice-economice-sociologice despre „Locul unde nu s-a întâmplat nimic” — prințul, în afară de constatări de meditație și vorbe sibilice, nu face nimic pentru a se o-pune mediului pe care-l judecă. Într-un fel este și el atins de boala non-impotrivirii. Încercarea cea mare a puterii sale, a caracterului său — dragostea — îl divulga a fi doar un „cavalier fără nerv”, un veritabil „titan al vorbei și pigmeu al faptelor”, un soi de om de prisos moldo-bizantin. Lai Cantacuzin este abulic, leneș și meditativ. „Meditația și lenea sint plăcerile prințului cele mai evidente. Erau o prețioasă însușire de familie plătită cu risipa totală a unei mari averi” — notează cu ironie autorul.

Cu toate limitele sale, acest „cavalier fără nerv”, condamnat la sterilitate, rămîne totuși un exemplar singurec în geografia ținutului moldovenesc, un om capabil, cu alese însușiri spirituale.

Cei care și arătau deschis aversiunea față de nedreptate erau striviți, înlăturați din drum. Este cazul lui Radianu, care nu s-a sfîșit să le arunce în față dezgustul său colegilor de cancelarie : „I-ai văzut cum stau, i-ai văzut cum vorbesc, ca niște streini. Parcă nu ești într-o cancelarie a unui gimnaziu. Vorbesc despre orice. Despre toate năzbiturile, numai despre școală nu” — îi spunea Radianu lui Neculai Manea. Acest Radianu are conștiința valorilor care i-au fost înăbușite. El știe că dacă și-ar fi vindut demnitatea, dacă ar fi putut să fie ca Leonard Iliescu, ar fi ajuns sus : „Uite, dacă aș fi putut cit decît zimbi și vorbi dulce ca Iliescu al nostru, bine mi-ar fi prins. Tare sus m-ași fi suit”.

Fiind prin excelență o literatură de moravuri, psihologică și de atmosferă, romanele, nuvelele sau schițele la care ne referim urmăresc cu precădere viața specifică a ținutului, monotona și apăsătoare, moravurile lumii mărunte a funcționarilor, tabieturile și ocupațiile lor, acomodarea la mediu sau inadaptabilitatea, moartea idealurilor, ofilirea dragostei, înăbușirea elanurilor. Ceea ce impresionază în aceste cărți este desigur puterea lui Sadoveanu de a sugera, de a crea atmosferă. În această literatură, plictisescala, monotonia sint niște adevărați eroi. Plutesc în toate lucrurile. Simți cum pătrund în sufletele oamenilor, în casele lor, în tot ce fac. Dacă n-ar fi această putere a atmosferei, poate că n-am înțelege atît de bine de ce în aceste ținuturi nu se întîmplă niciodată nimic, de ce zilele sint la fel una cu alta, de ce casele seamănă toate între ele, de ce viața este atît de ticăloasă, de ce idealurile sint o amăgitoare apă a morților, de ce în liniștea aceasta care înșală, curge ca oriunde „fluviul răutății omenești”.

CONSTANTIN VIȘAN

nașterii...). Ca și cum impuritatea s-ar absolve, prin nerepetare, prin nestăruire în păcat, și redempțiunea nu s-ar obține și prin — mai ales prin poemul creațiunii înșeși, tulburător demigice. Ispita neprihănirii o împinge pe poetă la nefirești visări... Nu înseamnă că nu-i înțelegem deruta, zbaterea pentru alb, făcîndu-i aceste reproșuri. Illogismul în artă, s-a demonstrat, nu e reprobabil, convertit oniric. În haina lucidității însă se anulează, și suferința rămîne o schemă, nu se circumscrie sferei frumuseții : „Dar nu se întîmplă așa. / Nu sint omorite...” (femeile, la nașterea fiilor...). Pedestre versuri — izbăvite însă, mai departe, de altcde, esențial-tulburătoare : „Așa cum nici Hamlet nu-l o-morise pe rege / În timpul de rugă / Temindu-se / Că regele, poate, atunci, ar pătrunde în rai”. Se subliniază astfel sfîșnirea actului nașterii — ca timp de rugă — menit să absolve de impur, dincoace de care, totuși, nostalgia noastră pentru imaculare continuă să rămînă sfîșietor-chemătoare. Aș asocia poemului din urmă un altul : **Ar trebui**. Ar trebui să ne naștem bătrîni, ca să sfîrșim ingenui. Așa viața ar deveni purgatoriul infernului ce este, și ne-ar propulsa în paradis... Obsesia purității devine intoleranță, în poczia cu același titlu : „Pentru că se lasă iubită de crabi / Mi-e scîrbă de mare”. Autoarea își simte infirmitatea, pe care ar repudia-o, dacă n-ar fi — cum spune — „slabă probabil”. Nu-și poate învinge pornirea însă și mai dă o dată glas nefirescului : „Ca viermele-n mătase m-am retras / Și puritatea-n jurul meu o torc” — deși ființa îi protestează, tentată de spectacolul vieții : „Prefer acestei fericiri ambigue / În totul clar, îngrozitorul meu prăpăd”. De fapt e și singurul punct de dramă al poemului, fără de care întregul text ar rămîne descusurajant de hieratic, asemeni picturilor bizantine cu sfinți descărnați, ascetici. Apoi invazia atîtor declarații sentențioase de aici, învecinîndu-se cu locul comun : „Vreau tonuri clare, / Vreau cuvinte clare... Și culori în stare pură... Vreau să-nteleg ce sint, ce sinteți... Vreau să-nțeleg, să simt, să văd... Vreau să spun «fără-ndoială» (cu scontat accent argezean, poate)... Urăsc tranziția, mi se pare trivială...”. Cînd încerci să treci în acest mod pragul poeziei, nu e de mirare că ajungi să te întrebii cu dezamăgire : „Voi fi ridicolă în continuare ?” Rămîne de văzut, spunem noi. Tot Ana Blandiana urmează să-și răspundă, prin ce ne va mai da.

Apoi, reflecții despre netransmisibilitatea durerii, un fel de pamflet, împotriva perversității sentimentelor : „Doamne, cită literatură conținem !” — în chiar nota literaturizării... (Carantină). Sar-

casim jurnalistic în **Ora spitalelor**. Paradoxal : autoarea însăși nu crede în puterea de transfigurare a cîntecului său : „Unde-i mindria / Strict necesară de a crede / Că orice vorbă-a mea rostită / Dezlănțuie în cer planete ?” (Unde-i mindria ?). Ancorată în etic în mare măsură, poczia Anei Blandiana eșuează nu o dată în sterila agitație discursivă. Nu așa va fi lărgită zona vulnerabilă, vie, din noi, cei invadați de artificii, blindați de crustele convenționalului care ne fac rigizi. În **A treia taină**, ultimul volum (1969), reflecția minoră continuă. Căutare neconvertită în dramă a „liniei care desparte răul de bine” este **Hotarul** — pornind de la o comparație din universul copilăriei, cînd se încerca demarcarea hotarului dintre ploaie și ne-ploaie. La același nivel se filozofează în **Oh, rîzînd** : „Pin’ la ultimul pas de la tipătul prim / Totu-i prestabil și în cer și-n pămînt...”, **Nordul** (tipică în acest sens), **Călătorie**, **Oboseală**. Poezii de excepție întîlnim și în **A treia taină** (care nu e cea mai bună carte a Anei Blandiana). **Neallegere** : condamnați dinainte, trăim drama absenței opțiunii, a stării nedilematice. Semnificațiile esențiale ne scapă, „acceptăm” aparențe doar, oedipian vorbind (Umilință). Poeta se recunoaște într-o „nebuneasă-asemănare” în toate lucrurile din jur, asumîndu-și suferința întregii firi : „Mă hăituește universul cu mii de fețe ale mele / Și nu pot să mă apăr decît lovînd în mine” (Legături), dramă de care sintem absolviți numai prin moarte (Ochiul închis) : **Psalmi** : „vorbă cu vorbă / Să nu vorbesc am fost învățată” — răzvrătire argezeană împotriva interdicției divine de a încerca străpungerea apăsătoarelor, neînțelesele taine. Revenire spre candorile prime — și în ultima carte, după obseala zadarnică a trecerii prin purgatoriu, în **Dorința**, **Iarbă etc**.

În general cîntecul incert al Anei Blandiana înflorează rar, tulbură prea puțin și răscolește numai din cînd în cînd sufletul cititorului. E o tovarășie plăcută, pe care o cauți uneori dinadins, ca pe o reconfortantă causerie. Poeta însăși îi se pare a fi o Beatrice (nu un Vergilius !) purtîndu-ne de mină — dintr-o paradisiacă dimineață, cu soare mult, prin nu prea spăimoase umbre de infern-purgatoriu — înspre mereu zarea dintii, cu luminile ei, acum morganatică și ea, după aventura călătoriei de cunoaștere-impurificare.

Pentru a deveni o stare de autentică poezie, visul Anei Blandiana mai are nevoie de noi, insistente precizări de contur.

HRISTU CÂNDROVEANU

RADU CÂRNECI

grădina în formă de vis*)

SIMON
7

... Și, rătăcind pe apa neantului de dor,
— chiar de-am să trec dincolo — mereu o să te caut
cu chipul de-ntrebare, cu pas răscolitor,
minat de ne-mplinea precum un argonaut.

Atunci, sporindu-mi chinul de domn risipitor
printre frumoșii demoni care durere n-ăud,
eu voi aprinde-n beznă tăcerilor izvor,
spre-a ta înfrirare adîncul am să lăud.

Rodind culori și muzici din trupul meu pierit
voi re-crea edenul pe-o nchipuită zare
cu arbori lungi de șoapte, cu păsări de iubit
și heruvimi la poartă cu săbii de-ntrebare.

Apoi, cu miini de aer te voi zidi-n dezmiard
altar al meu și veșnic liman, să nu te pierd...

XV

Sunt arbore și vînt și-nseninare
și ploaie și lumină ondulînd
și drum cu virful peste depărtare
și mai ales sunt gînd, mereu sunt gînd.

Și cer adînc și-adîncă înălțare
și-n fiecare stea sunt ochi vîzînd
și-n singe o imensă-nvolburare
de mări ce mă inundă rînd pe rînd.

În toate sunt : nu poți fugi de mine
durerea mea, la care mă adun
înalt de domn cu nesfîrșirea-n sine.

Deci înflorește spre semințe bune
cînd te-nconjur cu-n univers nebun :
balansul meu de blond și de minune...

XVI

Esența de lumină surisul tău,
enigmă scumpă-n scumpele odoare :
o ceață dulce peste tot ce moare
și aurie peste-adîncul hău.

De unde vii, ce astru-sfinx te doare,
și care zee arde-n chipul tău,
eternizînd ? De ce sublimul rău
te-nvăpăie cu aspra lui dogoare ?

Rămii așa ! De nesfîrșit e clipa
și prinde-n ea, splendorilor, risipa,
înveșnicind o imnică-adorare —

O, Doamna mea, genunchiul mi-e de dor
și ochiu-aprins, în aura de soare,
în jurul tău mereu risipitor...

XXI

Dintr-un desmăț al cîntecului les
de patemi palid, clătîndu-mi firea,
mireasmă caldă-n jurul meu, iubirea,
mă-nvăluie cu blondul său eres.

De dor mi-e carne dulce-n ton ales
ca flautele, oasele-mi dau știrea
că spaima ei așteaptă dăruirea
și trupul său cu însetatul șes.

Învîrte-se cu spațiile tot cerul
— în auire infinitul zbor —
sub gestul meu se va topi misterul,

cu-amare ierbi ne va primi pămîntul
topindu-ne-ndelung, mistuitor —
și, pasăre, deasupra noastră, vîntul...

XXVI

Eram de slavă și frumoși,
șîrpi pe cer, domnind pe mare,
lucferii melodioși
în tîmple : binecuvîntare.

Ce nimb în ochi-ți luminoși
vibrînd către-un pustiu de zare !
În singele-mi străbuni bărboși
avizi de timp, bolnavi de soare.

Eu stăpîneam dreptcredincioși
din depărtare-n depărtare —
născînd din trupul tău hristoși
erați fecioară-nre fecioare...

...O, dar legenda nu mai poartă
amanții, azi, spre Marea Moartă...

XXX

O, am gustat neantul și taina lui oprită
— licoare pur-albastră și aurii delir —
întream cu întrebarea sub bolta de ispită,
cu trupul de-așteptare, cu sufletul de mlr.

Din două spaime una se intrupa : Osir
sta binecuvîntare la flacără pornită,
ne traversa un vultur cu zborul în deșir
și s-auzea un clopot în carnea aiurită.

Cîntarea mult ascunsă acum se dezroaba,
iar trupul nostru — unul —, era o desfătare :
se arcua sub stele păgîne mindra stea
și dedesubt oceamul cu valuri lungi de sare.

Eram o legănare în jos, în sus, mereu —
și-n neîlînta noastră domnea un cer ateu...

XLVII

O, legănată mare cu țărmi legănători,
statuia mea e tristă de pură-i frumusețe
și stă insingurată și fără sărbători —
doar vîntul mai încearcă săruturi îndrăzne...

Și ochi-mi plîng spre singe mereu întrebători,
cînd singele, tăcerea, începe s-o învețe,
iar umerii și fruntea sub nordice ninsori
se-nclină de-o potrivă cu palida tristețe.

O, legănată mare, călătorind spre sud
în dorul meu de soare îndrăgostit de Gee
vreau, iarăși, geamăt dulce sub trupul meu s-aud
și gura-nobilată de gura ei de zee.

O, legănată mare, o, legănată mare,
statuia mea mă doare, statuia mea mă doare...

*) Sonete de dragoste, în curs de apariție la „Cartea românească”

schiță de ION MOVILĂ

În parc, frunzele copacilor foșnesc domol imprăștiind răcoarea dimineții pe aleile pietruite, udate din belșug de ploaia din ajun. La „hintă” cițiva copii gălăgioși abia pot tulbura liniștea parcului, sub privirile atente ale supraveghetoarelor tinere și a două bunici. Femeile stau aproape de copii, îi ajută să se urce în leagăne, îi dau huța, le fac observații în mod discret, trăgând cu ochiul la îmbrăcămintea suratelor lor mai în vîrstă. Dese-nele mari în culori vii ale rochiilor, pieptănătura decentă, le stă bine acestor puștance.

Sprîjinindu-și bătrîneța în baston, domnul Grîn își face plimbarea obișnuită de duminică. Se oprește din cînd în cînd să admire toaleta pomilor, făcută de curînd de Niță florarul. În fiecare primăvară, se apucă de curățatul pomilor, fără să ceară cuiva voie și nimeni nu-l oprește. Sfatul popular tace chitic. La început l-au așteptat să vină după plată. Președintele vrea să pară autoritar : „am să-l întreb eu cine i-a spus să facă treaba asta !” Dar omul n-a venit. I se pare firesc să continue o treabă pe care o face de pe vremea cînd parcul era al stăpînului și o face și acum.

Domnul Grîn îl admiră munca și se gîndește cu nostalgie : cînd n-o mai fi Niță, cine s-o mai îngriji de pomi ?! Toropit de gînduri negre, își continuă plimbarea agale pe aleea străjuită „de soborul cuvios de tei”. Licean fiind, a scris cu gîndul la „dragostea lui cea mare”, inspirat de aceeași alee, și o poezie, ale cărei ultime versuri îi vin acum în minte : „Te-am așteptat în fiecare seară / De cite ori pe-ntorchiata alei / Soborul cuvios de tei / Ningea a nu știu cîta oară”.

Se pomeneste că oftează fără să știe de ce.

Apoi liniștea parcului e tulburată de un fel de mormăit și răget, pe care domnul Grîn, trezit din nostalgia lui, nu-l poate înțelege. Ce-i porcăria asta ? Se oprește locului, apoi dîndu-și seama de unde vine „porcăria” se îndreaptă grăbit într-acolo. „Da’ minunea asta cînd a mai apărut ?!” se miră el incitad de nesocotirea vechilor rînduieți. La mijlocul parcului, în jurul unui pom, un grilaj din țevă, proaspăt vopsit, și-n el ursul. Un puiantru de urs, care se plimbă nervos și rage de se aude pînă departe în oraș.

„Va să zică asta era ?” Domnul Grîn stă aproape de dispensarul veterinar. „Asta-l altă mare prostie — îi place lui să spună. Auzi, dumneata, în oraș unde urmează să fie centrul, să facă dispensar veterinar”. Așa e dumnealui, găsește peste tot cite o „mare prostie”. Și uneori asemenea opinii sînt împărțite și de alții.

„Va să zică asta era ?” Descoperise de unde venea răgetul acela. Se apropia nervos și nu-i venea să creadă. „Asta-i bună. Să știi c-au brodit-o. În părculețul acesta să aduci o asemenea lighioană. Halal gospodari... Ce miopie administrativă, domnule, ce miopie !”

În vremea asta, moș Circei, îngrijitorul, își mustra blind prizonierul, care, era convins, rage fiindcă-l vede.

— Măi, Martinică, măi. Taci, măi băiete, că ne dă lumea afară din parc, măi, și-i vai de noi. Taci, fi-ți-ar limba ta ursească. Măi. craiule, măi.

Apoi căută îndelung în traistă sticla cu lapte, scoase din buzunar biberonul, aștînd prin calmitatea mișcărilor lăcomia și nerăbdarea puului de urs. Cum îi întinse sticla printre gratii, Martinică se repezi molfăind cu nesăț biberonul. Cînd laptele din sticlă se termină, prinse cu dinții de biberon și căută să împingă cu laba pe Moș Circei.

Moșul se feri boscorodindu-l.

— Bată-te dumnezeu de nebul viclean. Ptiu, fi-ți-ar năravul să-ți fie, lighioană spurcată ce ești. Lasă-ți, mă zurbagiule, laba, că-mi croiești pielea și cămașa și-apoi te calcă...

Au rămas o vreme îmbrăbodiți de lumina amiezii, față în față, ca într-un joc predestinat : moșul suduindu-l și ținînd cu miinile de sticla goală, ursul cu biberonul prins între dinți, cu ochii ațintiți spre el, liniștit și sugubăț.

— Iar începi, hai ! Stai tu că te potcovesc eu, impielitătule. Și se aplecă încet, atent la urs și cu mina ținînd de sticlă, după prăjina cu țepușe în virf căzută la picioare. Cum reuși s-o ridice, ursul slobozi biberonul și se retrase spre mijlocul închisorii lui mormăind.

— Să te iert ?

Și alt mormăit prelung fu răspunsul.

— Nu te iert. Nu te iert, că ești geambaș. În fiecare zi aceeași poveste. Ești o lichea fără nădragi, asta ești. Mi-ai spart pînă acum trei sticle. P-astea cine le plătește ?

Între timp, domnul Grîn era aproape și nici nu-l observase.

— L-ați adus aici, hai ! făcu el răstit.

— A. bună dimineața, domnule Grîn. Nu v-am mai văzut de multă vreme. Ce mai faceți ? ocoli el întrebarea.

— Ce să fac. Iacă, privesc.

— Da, domnule Grîn. Nici nu vă puteți da seama cit îi de isteț. Cum mă vede nu mai are astimpăr. Se bucură ca un copil. Nu prea-mi place mie răgetul, da’ ce se să-i fac !

— Cine l-a adus aici ? se răsti domnul Grîn.

— Sfatul, cine să-l aducă ! Da’ ce, nu-i frumos ?

Pe domnul Grîn îl înduioșă naivitatea bătrînului, își veni în fire și începu să cerceteze cu luare aminte „minunea”.

— Și ce cazemată i-au făcut !

— Păi ce, te joci cu fiara ! E puternică, o dată îți face șandra-maua armonică.

— Dar cum de s-au gîndit la așa ceva ? Au stricat liniștea parcului, și mirosul... mirosul ăsta nesuferit de dihanie, spune și dumneata, hai, numai spune...

— Ce să spun, domnule Grîn, așa a fost ordinu’ !...

— Ordinul dracului.

— Ba asta să n-o mai spuneți, că se supără domnu’ președinte. Știți cit ține la el ? Au întîrziat cîteva zile cu construcția și s-a făcut foc. Pe dată au și venit doi meșteri de-au gătat-o.

— Dacă-i place atît de mult, de ce n-a făcut porcăria asta acasă la el, nu aici, în parc.

— Eu asta n-o mai știu, ingînă Moș Circei și ocolindu-i privirea luă găleata și plecă după apă.

Domnul Grîn rămase singur fremătînd de mînie. Printre gratii, ursul își scotea limba îmbîindu-l să-i dea ceva de mîncare. Il năvăliseră copiii și în mintea lui puțină, toată lumea era la fel. Cerșea oricui o bucăciă de covrig.

— Ptiu, bată-vă să vă bată de oameni, de lighioane, cu parcul vostru cu tot...

Pleacă biciuit de necaz, cu pasul chinuit în graba lui fără rost. Lîngă cișmea se așează pe bancă și suduia tot ce exista în lumea asta „mare prostie”, vorbind tare și dînd din miini. N-auzea și nu vedea nimic. Il sugruma supărarea și o tuse seacă îl îneca. Broboane de sudoare rece i se prelingeau pe frunte. Apoi, cuprins de môleșeală, stătu pe bancă trudit, fără vreun gînd anume. Din susul parcului se ivi o ceată gălăgioasă. Copiii de la școala profesională fugeau hirjonindu-se și strigînd : ursul, au scăpat ursul.

— Cum ? sări ca ars domnul Grîn.

— Au scăpat ursul, o țineau copiii într-una, fugind de le scă-părau picioarele și hohotind de ris.

Vestea cuprinsă pe dată parcul ca flăcările ațîțate de o boare de vînt. Chiotele și țipețele stîrnite de veste, la care se adăuga și fantezia, erau străpunse din cînd în cînd de un singur cuvînt : ursul !

Copiii au fost luați în brațe și ciurda de fete ieși în stradă fugind și țipînd : ursul ! Lumea, agitată, speriată, cînd începea să priccapă ce-i, o lua la goană, explicînd în fugă celor întîlniți în cale : ursul, au scăpat ursul.

Două bătrîne rămase în urmă fugeau uitîndu-se înapoi și îngîinînd : Iesus Maria. Deodată, una văzu o tufă mișcînd și strigă : uite-l, iar cealaltă începui să țipe. Fugeau țipînd, uitîndu-se înapoi.

Rămas singur, domnul Grîn da să fugă ajutîndu-se de baston și nu reușea nicicum. Fiind cu ochii în patru se împiedică și se întinse cit era de lung pe alee. Se ridică forțat și-o porni mai departe. Aceeași sudoare rece îi broboni fruntea. Ieși din parc și nevăzînd pe nimeni se grăbi să traverseze strada ; intră la sfatul popular. Portarul se repezi și închise ușa în urma lui.

— Ce nenorocire — uf — ce nenorocire ! Să scape ursul. Auzi dumneata, să-l scape ziua în amiaza mare. Ce vremuri, domnule, ce oameni !

— Liniștiți-vă, domnule Grîn — aici nu mai sîntem în pericol. Dacă-l vedem cumva că vine, fugim sus, ușa asta de la intrare e numai geam, o dată o face fîndări. Doar n-o veni el pînă sus. După ce-l așează pe scaun, portarul vru să plece sus pe balcon.

— Știți, de acolo se vede bine ce-i în parc și în stradă. Fiți liniștiți.

— Stai, domnule, stai că vin și eu. Vin, vin, păi sigur că da... dacă zici că de acolo se vede bine.

Și portarul îl ajută pe domnul Grîn să suie scara în spirală, ținîndu-l de braț.

— Știi ce, mai bine lasă-mă să mă sprijin eu de dumneata, îmi e mai la îndemînă.

Și deodată portarul pufni într-un hohot de ris, pe care nu-l mai putea stăpîni.

— Ce-ai omule ! se miră domnul Grîn și undeva, în colțul buzelor, i se ivi un zîmbet.

— Să mă iertați, domnule Grîn, să mă iertați, da’ știți, v-am văzut cum fugeați adineauri...

— Ehei, începu să ridă de-a binelea și domnul Grîn. Ce nu face omul cînd îi la aman... Dar se încruntă pe dată și continuă : Pricepi dumneata ce „mare prostie” ? Mai rău ca-n junglă, zău așa. Păi, închipuie-ți, să mergi ca omul liniștit prin parc și deodată, hop, îți apare în față ursul. Hai, judecă și dumneata, ce te faci ?

— Da, domnule, încuviință portarul, fugea lumea de credeam că arde.

— Mai rău. Pericolul e mai mare, să știi de la mine. Focul îl vezi și te ferești. Da’ dihania poți ști de unde apare ?!

Ajunseră sus, trecură printr-un coridor și ieșiră pe balcon.

În stradă, liniște. Din cînd în cînd, cite o mașină tulbura în trecere amorțea, incolore nimic.

— Știi ce mă gîndesc eu ? Hai să dăm un telefon la miliție.

— Trebuie vorbit cu ofițerul de serviciu, știți, noi n-avem voie.

— Vorbesc eu, cum să nu, lasă că vorbesc eu. Unde-i ?

— Haideți că vă conduc...

Ieșiră din nou pe coridor, și cînd ajunseră în capăt, portarul îi arătă o ușă și-i spuse în șoaptă :

— Aici e, eu mă retrag. Vorbiți dumneavoastră cu el.

— Bine, bine...

Și domnul Grîn așteptă o clipă să se depărteze portarul, își încheie nasturii la haină, apoi ciocăni, la început încet, apoi mai tare, dar nu primi nici un răspuns. Se uită pe ușă, văzu tăblița „Secretariat”, ezită o clipă, dar deschise ușa. Un ins, instalat comod într-un fotoliu, cu picioarele răschirate, dormea sus. Domnul Grîn făcu ochii mari, tuși insinuant, se apropie de individ, dar nu îndrăzni să-l trezească. Privi incurcat cele trei telefoane de pe o măsuță, întinse bastonul să-l atingă pe om, apoi și-l retrase brusc și se apropie de el.

— Domnule, auzi domnule... Și-l zgîlții de umăr.

— Cum ? Ce-i ? făcu domnul speriat și sări în picioare. Ce s-a întîmplat ? insistă el.

— Un telefon, aș vrea să dau un telefon la miliție.

— Ce telefon ! Ce cauți dumneata aici ?

— Domnule, au scăpat ursul din parc și toată lumea din oraș e îngrozită, îi explică domnul Grîn cu o minie vădită în glas.

— Păi, cum așa ?

— Așa bine. Haide să vorbim cu miliția.

Cînd pricepu despre ce-i vorba, omul puse mina pe telefonul din mijloc și formă niște numere. După puțin timp vorbi în receptor : Aici Stancu, ofițerul de serviciu de la sfatul popular... Cu cine vorbesc ? Tovarășe locotenent. Au scăpat ursul de aici, din parc. Luați măsuri urgente să-l prindeți. Bun noroc. Puse receptorul în furcă și cu ochii în pămînt ceru în continuare explicații.

— Și cum s-a întîmplat ?

— Nu știu, tot orașul e îngrozit. Eu mă duc pe terasă, de acolo se vede bine.

— Vin și eu.

— Haideți, incuviință domnul Grîn, și-o porni înainte.

Străbătura coridorul în tăcere și-l întîlniră pe portar care cobora „să închid ușa de la intrare cu cheia”, le spuse el grăbit.

Nu după mult timp, mașina miliției, broșuța aceea cu lumina albastră deasupra, claxonă și prin megafon o voce îndruma populația să se retragă de pe stradă : Cetățeni — a fost scăpat ursul din parc, adăpostiți-vă pînă reușim să-l prindem. În fața sfatului, megafonul tăcu. Nu era nevoie. În toată piațeta nici țipe-nie de om.

Mașina se opri, un milițian cobori grăbit și intră în sfat. După puțin timp, milițianul ieși, mașina porni claxonînd insistent.

De la balcon, domnul Grîn și ofițerul de serviciu o urmăreau cum dă ocol parcului și o bănuiră oprindu-se la locul cu pricina. Așteptau tăcuți. Liniște.

— Eu cred că ar trebui chemați și pompierii, filozofă ofițerul de serviciu. Cum au să-l prindă cu mașina ?

— Da’ cel puțin să se afle unde e.

— Nu, domnule, asta-i o treabă serioasă. Fără pompieri, spun eu, nu fac nimic.

— Să mai așteptăm. Să știm precis unde-i. Asta-i acum principa-lul.

Între timp începură să sosească mașinile. Opreau în fața sfatului, se auzeau ușile trînite și se vedeau oameni grăbindu-se să intre.

Nu după mult timp se auzi claxonul miliției și cînd ajunse mai aproape se deslusea limpede : pericolul a fost înlăturat, circulația e liberă. Trecu pe lîngă sfat și-și continuă drumul prin oraș claxonînd și repetînd indemnul.

Domnul Grîn, rămas singur pe balcon, ofiă ușurat ingînînd : „slavă domnului”. Își luă bastonul și plecă pe coridor încet, cobori scara și dînd binețe portarului ieși în stradă.

Între timp, mașina miliției se întorsese și în ușă se întîlni cu ofițerul care tocmai vroia să intre. În clipa cînd l-a observat ar fi vrut să-i spună ceva, dar s-a răzgîndit. Prea mult îl obo-sise povestea asta. Avea nevoie de liniște. Mergea pe stradă încet, uitîndu-se îngăduitor la copiii care treceau pe trotuarul celălalt al străzii, rîzînd zgomotos.

„V-aș fi văzut eu cum ați mai fi ris dacă vă ieșea ursul în cale” — reflectă bătrînul pizmaș pe veselia nevinovată a copiilor. Și tocmai atunci cineva îl apucă de braț. Se întoarse și se trezi față în față cu portarul.

— Domnule Grîn, tovarășul președinte vă poștește sus la sfat. M-a trimis după dumneavoastră.

— Domnul președinte ! făcu mirat domnul Grîn ; iar după o vreme continuă : lasă, domnule, nu e nevoie, am ajutat și eu la înlăturarea unui pericol, zău, n-aș mai veni.

— Nu, nu, vă rog să veniți. M-au trimis să vă chem înapoi, insistă portarul speriat de refuzul nehotărît al domnului Grîn.

De la poartă, urcă scara : Știți dumneavoastră, mergeți unde ați mai fost — drept înainte pe coridor, acolo unde scrie „secretariat”, îi explică portarul lăsîndu-l singur. În timp ce domnul Grîn își continua drumul, ofițerul de serviciu încerca să explice cazul președintelui, locotenentului de miliție și altor doi, care nu interveneau în discuție.

— Mă pomenesc că intră la mine val-virtej un bătrîn și mă roagă disperat să dau telefon la miliție. Da’ ce-i, domnule, ce s-a întîmplat ?

— Au scăpat ursul, zice.

Au scăpat pe dracu, intervine locotenentul. N-au scăpat nici un urs. Și-a bătut joc de dumneata. Asta e. Să fi văzut ce ridea îngrijitorul, cînd a aflat de ce ne-am dus acolo... Ne spunea că elevii de la Școala profesională au trecut prin parc și în joaca lor au început să strige c-a scăpat ursul. Asta-i toată povestea. Zvonul s-a răspîndit, lumea s-a alarmat, dumneata dai telefoane. Ne facem de rîsul lumii, dacă ne luăm după oricare terchea-berchea.

— De ce ai dat telefon la miliție ? vru să afle tovarășul președinte.

— Păi, eu am crezut că-i adevărată povestea... explică incurcat ofițerul de serviciu. Și în vremea asta se auzi în ușă un ciocănit slab, nehotărît.

— Intră, răspunscră toți deodată.

În fața lor apără un bătrîn înalt, uscățiv, adus puțin de spate, cu bastonul și pălăria în mină. Se făcu tăcere.

Domnul Grîn se simțea stînjinit de privirile aspre, făcu un pas cu mina întinsă și ingînă :

— Îmi dați voie ? Grîn mă numesc — pensionar, în tinerețe, avocat. Avocatul Grîn, continuă el, stringînd mina și celorlalți.

— Dumnealui m-a îndus în eroare, explică ofițerul de serviciu, iar domnul Grîn făcu ochii mari.

— De ce faci larmă, domnule, cînd ești în necunoștință de cauză ? intră în subiect președintele.

— Domnilor, la mijloc este o neînțelegere, îmi pare rău că s-a ajuns aici, dar vă rog să mă credeți, vă dau cuvîntul meu de onoare...

— Ce să facem cu cuvîntul de onoare. Am ridicat tot orașul pentru halucinațiile dumneatale. Te dăm în judecată. Asta-i, te dăm în judecată...

— De ce să mă dați în judecată, domnule ? Cniar dacă, să admitem, am făcut o prostie, am făcut-o cu intenții bune. Am vrut să evit o nenorocire, chiar dacă s-a dovedit neîntemeiată. Cu ce-s vinovat ? Oricine în locul meu, cum ar fi procedat ? Mi-am făcut datoria de cetățean, dacă-i pînă acolo. Ce, dumneavoastră nu puteți desluși ce-i bine de ce-i rău ?...

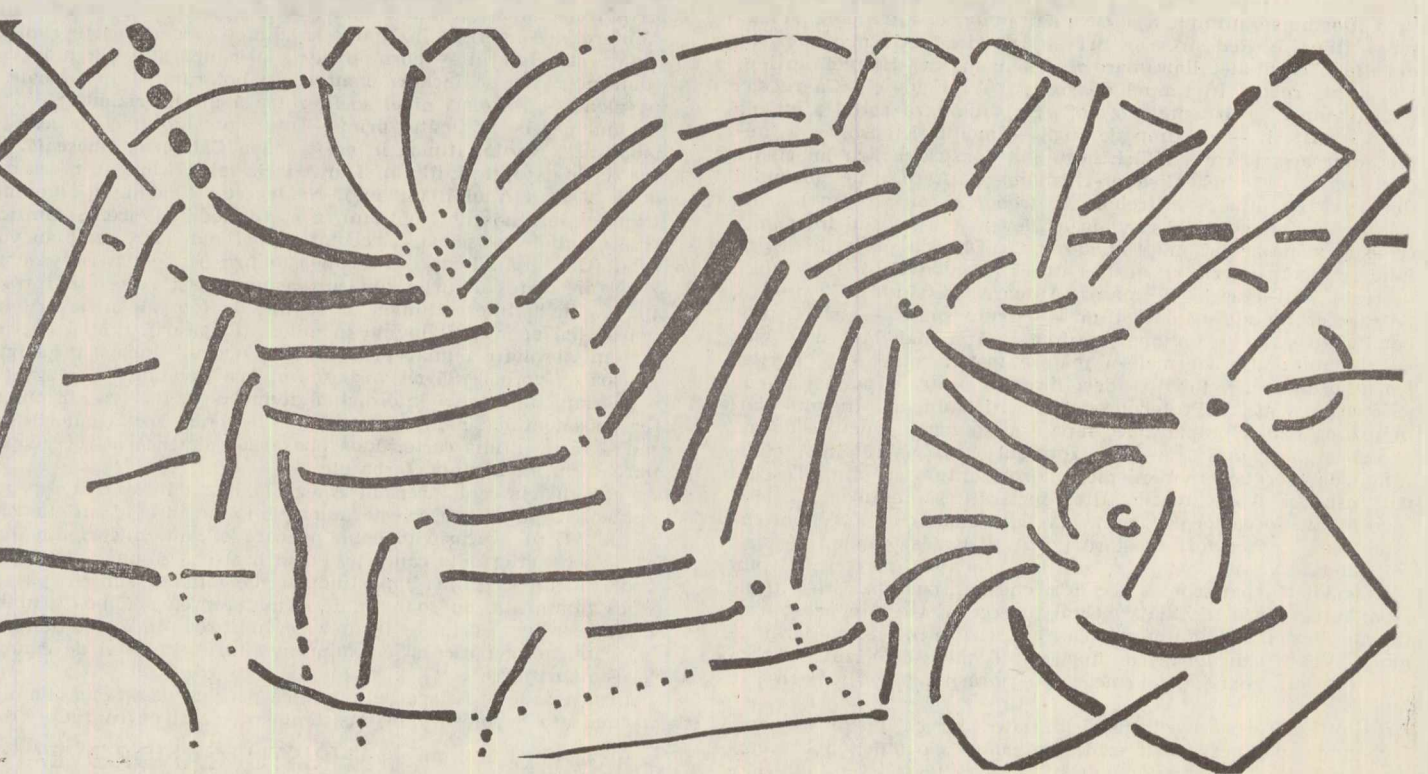
La o asemenea replică neașteptată președintele se domoli.

— Dar recunoaște și dumneata că nu-i just să te iei după ce-ai auzit de la niște copii care se joacă.

— Recunosc, domnule, recunosc.

— Noi am adus ursul în parc să se joace copiii, nu oamenii mari.

— Asta așa-i, se grăbi să fie de acord, pocăit, domnul Grîn.

TRAIAN IANCU

cîntece din
insulele canare

GRAN CANARIA

Grecești legende și latine,
Cu suspendatele grădini,
Cu Guani înalți, ca legea firii,
Din „Insulele fericirii”,
Pătrund prin geam, în piept la mine,
Cu zine, zise Hesperide,
Splendide vremi de Atlantide,
Din larg de-ocean, prinzind puteri,
Năvală dau, prin palmieri,
În floarea galbenă ca luna,
Și cu iubire-ntotdeauna,
Încep în mine să repete,
Cîntări în ritm de castanete...
Sînt „ise” și „folias” care,
Cîntînd, dansînd în armonie,
Creează-n mine-o broderie,
De dragoste pentru Canare!

2

La geamul casei mele-n van,
Atlanticul, bătrîn ocean,
Răsufliă greu și zgomotos,
Sub falcic răsărit de soare,
În portul cu mii de vapoare,
Ce vin și pleacă-n lumea mare,
Într-o năvalnică mișcare,
Dînd un salut, în mers domol,
Pe val de-ocean, sub Metropol,
Căci eu, răpit de-ațiile scene,
Ce mișcă lumea și-o frămîntă,
Visez „ukelele” ce cîntă
În inima mea „malaghene”...
Ca armonii de andaluză,
În Gran Canaria, s-auză
Oricare suflet omenesc,
Să-i fie poeziei muză!...
Nu pot uita, că azi trăiesc,
Răpit de doruri și de vreri,
Pe aripi verzi de palmieri,
Sub cer albastru, plin de soare,
Pe aur de nisip fierbînt,
În Elisei-cîmpi, de Canare...
Și totuși, cine să-mi alinte,
Vii doruri, patimi, ce ardînt,
Cu dragostea lor necuprînsă,
Mă cheamă iar pe continent...
La Dunăre și la Carpați;
Cu dor de țară și de frați...
Și-n suflet duc spre fiecare
Un strop de vis, din Gran Canare!...

LAS PALMAS

Sub lauri seculari, stau în grădină,
Vorbirea lor cu palmierii e divină...
Statuia lui Columb îmi pare un eres...
Și totuși, de sub ceru-acesta a purces,
Mergînd la drum... de-aici... în lumea
mare...
Descoperînd America, nu chiar la
întîmplare...

Acuma-n huțulușuri, domnișoare,
Păpuși gălăgioase a unui secol de mirare,
O ceartă-n spaniolă pe o călugăriță,
Frumoasă ca și ele, în alba ei mantie,
Pe cap purtînd voal negru, pe vecie...
Mirată de a fetelor guriță,
Ce n-are-asemănare...
Cu nici un veac, din cele ce-au trecut!...
Așa vrea vremea, timpu-așa a vrut,
Să treacă mai departe,
Ca un flăcău pletos și-nnebunit,
Către eternul nostru infinit...
În cîntec cu scandal,
Cum stau în fața mea, luați de val,
Flăcăi, ce gînduri multe dau
Chiar lumii-nțregi ce se frămîntă

PETRE MANOLACHE

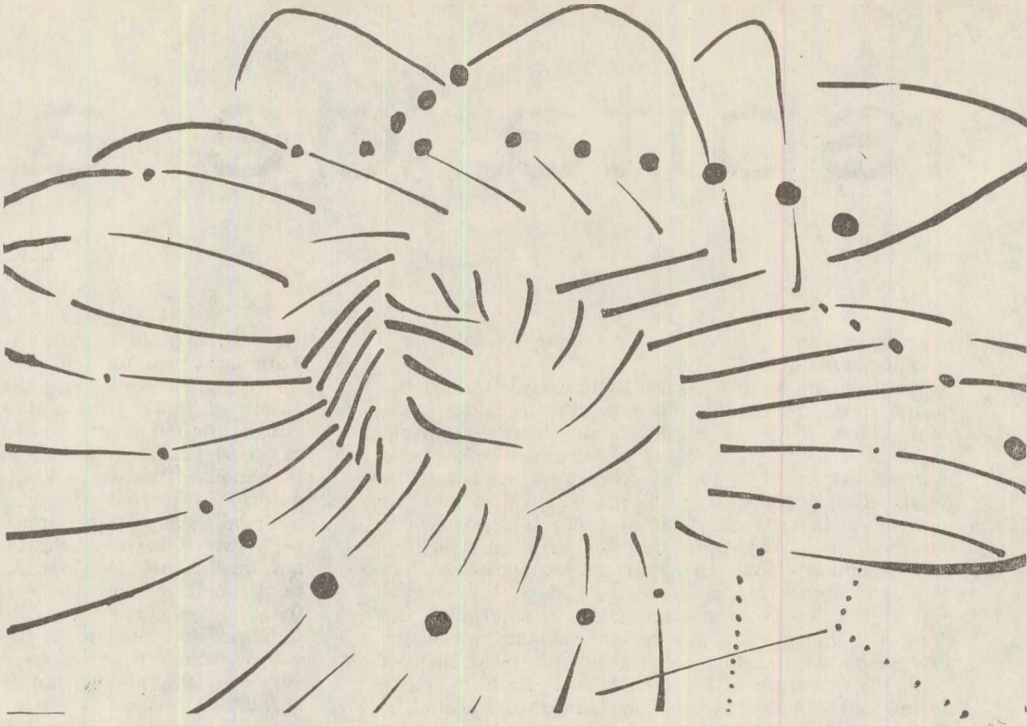
adînc de lacrimă

În adînc de lacrimă cobori
acolo unde nu există decît o sfîntă
așteptare
în treacăt stingi tăcerile-ntr- flori
și fructele, la început prin plînsul tău,
se nase amare.
Îmi vine greu să ating diapazonul cu
fluturi
pe jumătate ars de necredință pe jumătate
nins
pentru că neliniști mari sînt în singele
tinăr
plin de dorinți,
unde cad cu genunchii, pe sare, invins.

ION HURJUI

brațe

Poate murim,
Poate ne prindem
De brațul de-alături,
Să știm ochiul mării
Enorm dilatat —
Albastru de vară.

● Desene de CONSTANTIN GEORGESCU

Și se întrebă: „Ce-i cu ei?... Ce n-au?...“
Eheil...
Aici, am înțeles și nu în grabă,
În Las Palmas,
În viață ce mi-a mai rămas
Să fac și eu pentru urnirea mai departe
A tinereții unei lumi ce moare, fără
moarte...

Și-nvie din frunzișuri care mor,
Ca apa din năvalnicul izvor,
Dintr-un izvor pe veci renăscător,
Din care beau, acum, în Las Palmas,
Cu setea și cu dragostea de-acas'...
Și cînt un cîntec, așezat cu dor,
În laurii cei mari, foșnînd ușor,
Cu frunzele-n coroașele rotate,
În simfonii de ceruri fermecate!...

ADRIAN BELDEANU

compoziție
cu dresor

I

Întîi ploaia înșeală apoi noaptea se
schimbă: bat peste
poduri topoarele moi. Încă odată ninsoarea,
iar mîine
canale fierbinți. Sparge amfora!, vîntul
intră în cîrc,
gonește dresorul de ciini,
haita ce se rostogolește pe străzi...
Acrobații așteaptă la colț cercuri de
gheață; pentru
voi toți deci — adio.
Sub tălpi mă împing broaște țestoase de
iarbă. Sus,
galopează rinocerul cu cornul de ger.
Semiramida
a împlinit șaisprezece ani, unghiile ei,
plăcuțe nebune,
prelungesc petale rălăcite pe garduri.
Deodată
apare un scorpion și o cupă în care zac
peștii somnului.

II

Culoar de popice foarte lustruit.
În arborii mumii galbene, clătinate,
becurile atîrînd deasupra unui scaun
cu spătarul de fugă —

Încă odată ninsoarea... Bat peste poduri
topoarele moi...

Iară se stinge
Lumina-n crepuscul
Minuseul însemn de-ntomnare,
Săni de brațe
Poate alunecă, poate se pierd.

Eu în tăcere
Refac ipoteze lumii și drumului,
Braț din iubire.

ERMIL RĂDULESCU

desprinderi

nevinovați în fața mării
ne spargem trupurile în nisip
să așteptăm în sunete sfîrșitului
acelor întîmplări de care ne-am temut

iubito hotărâște-mi țărnul
aseunde algele-ndoielii mele
și să privim printre meduze
imaginile în care te-am iubit

și umbrele, vai, umbrele să piară
vreau orb să mă-nîlînesc cu mine
invins să nu-mi mai recunosc făptura
nici gîndul și nici ochii temători

nevinovați în fața mării
în galben soare să-noptăm.

și începutul acestei străzi.
Am pășit în amurg dintr-odată.
Unde mergeam se spărgeau sfere mici —
cred că veniseră singure.
Topeau stîcla
ce îmbătrînise de-a lungul ferestrelor de
scorțișoară,

la capătul gardului,
jumătate din piatră,
jumătate din viața cu tulpini cumpărate.
Poate voiam să încerc nesiguranța,
examenul aminat cu încă un anotimp —
poate pulberea amară de valsuri strecurată-n
asfalt.

III

Atunci se sparg faianțele perdelei —
alerg
spre noaptea plină de tuburi unde stîng
incendii

cu un glob alb
și instrumente muzicale desenate pe
cantalupi.

Lemnul se prefăce în coapse, sunetul se
prefăce în coapse,
în miezul alunecos
sub care îngheață semințele lungi:
pirogi de mătase, sticloase, elastice.
Lumea mea clădită de fructe,
sosînd prin antene cenușă...
Voi regăsi într-o duminică sunetul
ca o brătară la marginea nopții,
ca o pereche de cercei rătăciți pe un covor
necunoscut. Tălpile
se vor umple de sunet chinuînd începutul —
și jîlfuri de oțel, și cifre, și voci, și inelarul
balanței de la-noeput, —
de la-nceput...

AUREL CLEJA

elegie

Undeva într-o firidă, sub stele...
o să rămînă-n veci uitată
cenușa îndrăzelii mele!

Întînderea-i adînc de șoaapte
și constelații orbitoare...
ca în oglinzi de vrăjitoare
delfinii joacă-n miază-noapte.

Delfinii zboară peste valuri,
prinzînd momeala de pe ceruri;

NICOLAE OANCEA

lamentația
povestitorului
bătrîn

Nici n-o să vină balaurul,
apa se risipește,
podul se risipește,
ca de urît mor cuvintele
și mă întunec povestînd.

Iată : numele tău,
carnea și viul făpturii
cum se îngroapă
în steaua de apă
din cerul gurii...

Ieși, Făt-Frumos, din poveste
căci va muri
cel care te povestește

ION TUDOR

peisaj naiv

Curge lacrima de ceară
Peste sinul de femeie,

și noaptea-n mine n-are maluri
și visul moare pe creneluri.

Mă inspăimîntă bolta, haită vie...
galop prin tundrele de veșnicie!

sonet

Ascult neauzitul imn de ape
ce albul tău imaculat împarte...
și oricît sînt o parte dintr-o parte
deplin durerea eu o port sub pleoape.

Și-n mine-ți simt acel sublim aparte,
ce liniștea e-n stare să mi-o sape...
ești prea departe ca să fii aproape
și prea aproape ca să fii departe.

Durerea-ți simt marea resemnată,
zbatîndu-se-n cortegiul ei de ieie...
dorînd să se viseze mingăiată.

Din depărtare amăgiri de stele,
cum ții fidel distanța garantată...
tu n-ai să cazi în iazurile mele.

efemeride

Ce scurtă poate fi o viață,
sub ochii pătimiși ai verii —
și-n turnul vechi, pierdut în ceață,
cu părul mov regina serii
îmi spune cu glasul șoptit
că ora rugii ne-implinite
pe-un țărîm cu cranii s-a sfîrșit.

ION DRAGOMIR

casa

Focurile casei mele sînt moarte, nucul
și-a întins crengile în pod,
pe pereți copilăresc fire de iarbă
un șarpe aici se dezbracă
și o broască mireasă doarme pe patul
în care am crescut.

Ruginește mama în plîns
biserica îi sigilează sărutul și moartea
se-nîmplă treptat.
Aspru ca somnul în trup de hoț mi-e
drumul.

la sosirea
doamnei

Doamna se-nțelege cu ploaia
nu-i place să fie tristă
îmi mîncă cuvintele
mă mir și eu de mine de unde alătea
cuvînte.

Partea de noapte a sufletului se face ziuă
și doamna-mi spune
că gutuia pe care o-nghite
are simburi
și ea îi seamănă în nisip.
În casa vecinilor văd o săritură a femeii
din umbra bărbatului ei
și Doamna închide ochii

despărțire

Mă despart de tine
ca de cuțitul care mi-a dansat
în carne
Vorbele au geană de lacrimă.

Iau drumul
care mă va judeca.

Pomii au crescut prea mult
Umbră deasă să ne deie.

Firele din părul negru
Desfăcute-n evantaie
Rădăcini și-au prins de mijloc
Revărsîndu-se în ploaie.

Sinii au crescut spre ceruri —
Coborise de ninsoare
Pe inelul prins în mină
Cîntă păsări călătoare.

PETRU M. HAȘ

punct
de înec

fie numele ei și să ne arunce în
mare ziua al cărei
început este această dimineață nu pentru că
pe ea ar chema-o luni
sau să se termine o dată cu mine
sînt cel care strigă din apă hei
imposibililor în
sufletul acestui tînăr dar ce vă
interesează

Ziua trăiam într-adevăr pentru o mie de lucruri sau ele trăiau pentru noi, nu știu, n-aveam timp să gîndesc, poate că nu era decît o iluzie, revolta simțurilor iritate de atîta așteptare, întocmindu-și o realitate a lor pe propria răspundere, într-o logică falsă după care orice așteptare aduce mai devreme sau mai tîrziu împlinirea ; împlinire, fără a fi totuși împlinire adevărată deși asta mă interesează mai puțin dacă era reală sau nu de vreme ce îi trăiam, oricum, satisfacțiile. Așadar ziua deveneam abur, lumină nestăpînită prelinsă în și peste toate pentru ca noaptea, adunați în noi, în patul acela monumental, să ne uimească densitatea străină a trupurilor noastre, pendulam între accese de generozitate și mostre de mizantropie, pulsînd ca o meduză în desfășurări și contractări de voluri gelatinoase și transparente, nu ne pierdeam și nu ne găseam pentru că ziua și noaptea făceau totul. Mă mai traversau totuși imagini turburi, căzîndu-se undeva, în al doilea strat al conștiinței să-și găsească explicațiile cuvenite, în întuneric inscripția aceea nefastă își căuta dezlegarea, era oh-ul, surpriza sau durerea nemăsurată a unui infirm și and-ul înlănțuind scandalos două nume, două chipuri încă confuze și mai ales era volta căzută ca un țîpăt sau ca un bici peste noi, mai bine zis peste mine pentru că ea, sîraca, nu putea trăi două lucruri deodată.

— Dormi ?

— Nu...

— Să luăm de pildă un coteț, oarecare, vîrșit sau nevîrșit și-n cazul ăsta mohorit, cu cuiile ruginite bătute alandala și să mai lîrăm alături un cîrd de giște albe și gălăgioase. Bagă cîrdul în coteț și ceea ce rămîne este altceva, da, un coteț mohorit dar altul decît cel dinainte, să zicem un coteț care gigie. De ce ne-am bate capul cu două lucruri cînd în fond avem de-a face cu unul singur, e adevărat, altul. Ce vrei ?

— Pin-afară.

— Ai răbdare. Ai fi putut să te gîndești mai devreme. Dar apare seara, întunericul, și cotețul se dă peste cap devenind o gîlălă nelămurită și atîta tot, rămîne doar un întuneric somnoros în care și tu ești altul decît cel dinainte, un altul în întuneric care știe cîte ceva despre lucruri acum inexistente, giște, coteț și așa mai departe. De fiecare dată intervine altceva care schimbă totul, nu ne mai întoarcem la noi, curgem și atunci de co-am deplinge soarta tristă a unui lord cită vreme nici el pe sine nu s-ar mai recunoaște și de ce am ține astăzi la părerea noastră de ieri ?

I-am simțit mina potrecîndu-mi obrazul, ciudat, pînă mai ieri era aspră și muncită, dragostea face oamenii fermecători, îi transformă în capcane, îmi părea bine că mai știam asta și m-am ridicat în capul oaselor căutîndu-mi îndelung papucii cu picioarele.

— Haide ! Cred că voiam să te fac să mă înțelegi, era o justificare. Trebuie să-mi intre în cap că vorbesc singur, că sint atît de coraghiolos vorbind de unul singur încît dacă mi-ar răspunde totuși cineva nu mi-ar rămîne decît să cred că am luat-o razna. Sau că lordul... Scheuna lîngă ușa.

— Ce ai ?

— Nu mai vorbi de ăla...

— În capul tău e întuneric și umed ca într-un stomac, acolo nu se schimbă nimic, îi zic orbecînd cu ea de mină, femeie, „tu nu cunoști otrava gîndirii și-a vegherii“, tu-ți conservi frumusețea prin prostie așa cum se conservă alimentele prin frig. Nu știi decît să faci dragoste și atîta tot.

— Zi mersi.

— Cura ! Aș putea să te las singură.

S-a lipit strîns de mine, firește că bătrînul ar fi avut prilej să se desfete privindu-ne așa cum înaintam tăcuți, plini de slăbiciuni printre lînele pietrificate ale salonului apoi pe puntea nesfîrșită pe care luna ridică umbre reci și amenințătoare, ne-am desprins în cele din urmă și am lăsat-o să plece înainte. Se insinua iar un sentiment copleșitor de tristețe, hm, nu era prea plăcut să rămîn singur fie chiar și pe obioctul nostalgiei mele de-o viață sau de-o iarnă, mă rog, eram lîngă clopot așteptînd, cine ești tu misterioasă Oithona, who are you, Oithona, am întrebat-o în limba ei, șoptit și am întins mina sub cupolă, precaut, să nu umplu tăcerea cu cine știe ce sunete chemătoare, să nu mă vîd prins cumva în vârtejul vreunui dans besmetic de spirite și cred că n-am nici o vină dacă la întrebările mele îmi răspundea o imagine cunoscută, siluetă subțire desprinsă din întuneric.

— Gata ?

— Gata !

— Ascultă, cum crezi că se descurcua ăștia cu umblătoarea atît de departe ? O vezi pe lady mergînd în fiecare zi sub douăzeci de priviri de huligani într-o direcție care nu suportă cea mai mică îndoială sau pe Manfred șchiopătînd, purtînd ca pe un trofeu dus și întors un obiect mic și delicat numit oală de noapte ?

— Eu știu ?

Mă bîntuia o curiozitate drăcească, știam că trebuie s-o fac și-mi era frică știînd că am s-o fac fără nici o aminare.

— Ascultă, nu crezi că toama se naște din taine păstrate proteste, cînd ar fi deajuns un singur gest, un singur chopeng ridicat ca să se facă lumină ?

Tăcea înspăimîntată și poate așa fi trecut și peste asta dacă în tăcerea aceea surprinzătoare n-ar fi pornit deodată plescăituri ciudate, părea că cineva venit din-spre larg încearcă istovit să urce, i-am căutat minile, erau reci și zgzuite de plîns, nu, nu erau valuri era altceva, mătăhălos și greoi, ce dracu mai poate fi mi-am spus și ne-am trezit în pat, strînsi unul în altul, așteptînd s-auzim soara scripînd sub cine știe ce înfricoșătoare greutate. Nu venea nimeni.

— Te-ai speriat ?

— Cred că era delfinul...

— Și de ce nu mi-ai spus la vreme, femeie nesocotită ? O, asta era culmea, porcăriile alea de idoli mă împiedicau la orice pas, mă încerca mai mult decît o furie, o furie frumoasă pentru că mă făcea să uit toate blestemările dar era mai mult decît o furie.

— Și-n general nu-mi place povestea asta, nu-mi place să-mi oploșești pe lîngă casă tot felul de bestii, înțelegi ? Animalul ăsta e mai inteligent decît s-ar cuveni să fie ca să nu-mi stîrnească... nu-ți ajung ?

— Spuneam că...

— Spune, nu-ți ajung ?

O zgîlțiam zdravăn, doamne, avea puterea asta să se lase zgîlțită, agitată ca o flăcără, cangrene otrăvite îmi instrăinau brațele urcînd mereu pe făgașe necunoscute cu care am să mă răfuiesc cîndva, pînă sus, în umeri și mai departe, un pic de prudență.

ispita de a trăi în

(fragment)

de CONSTANTIN

prietene, mi-am spus, miroase a trădare și am lăsat-o în plata domnului.

— Să încercăm să fim lucizi, i-am strigat, îndepărtîndu-mă, îmi trimetea în obraz respirații calde, între-tăiate, bănuiesc tot o cursă, înduioșătoarea și ultima ei sansă — există totul ca să se întîmple ceea ce s-a întîmplat de cînd e lumea, în primul rînd ești tu, făcută, din nenorocire, fără știrea ta, n-ai nici un merit în asta atîta timp cit n-ai dat nici o sugestie, mai pune aici, îndreaptă dincolo, caști gura la tine și te recunoști doar așa cum ai recunoaște o voce dintr-o mulțime fără să o poți reproduce, fără să-ți-o poți explica măcar, așa cum naști un copil fără să-i cioplești femurul sau să-i tencuiești bolta piciorului, gîndește-te ce monstru ai fi ieșit din propriile tale miini și ce ușurare ne-ar fi cuprins privindu-ne făcuți de noi înșine ; sint eu apoi, cu simțurile colcăind ca niște viermi sub epidermă ridicîndu-și capul lor murdar la orice adiere, gata să se imbulzească ca să facă frig, cald, catifelat sau aspru, adică forme năstrușnice de durere după cum calcarul se travește-te în stalactite, draperii sau cupole mărțe și în sfîrșit este întunericul cînd speriat că ai rămas fără corp, că ai rămas doar o grijă suspendată, o frică de specie brusc dematerializată îți cauți adăpost în celălalt fără a știi că de-abia de aici începe adevărata beznă și odată cu ea sfîrșitul.

— Nu știu, mi-e frică de întuneric, mi-e frică de toate...

— Ți-ai făcut-o cu mina ta, oricum ai norocul și eu nenorocul că ești cu mine. Există o vreme cînd ai aici troții, aici focos și dincolo chibritul și vine o vreme cînd există numai explozia, răcnetul pulberii, la urma urmei și destinul este o reacție între două sau mai multe corpuri pe care însă voința mea, marea mea voință le păstrează la distanță. Lasă-te în seama acestei voințe pe care o voi păstra departe de orgoliul ei ca să nu se întoarcă împotriva-mi, fă ceea ce făceai în copilărie cînd întorcîndu-te noaptea tîrziu acasă te lăsați călăuzită de altul, între veghe și somn, cu voluptatea unei nesiguranțe fără riscuri ca un leopard fără ghiare și fără colți și cînd îți îndrepti piciorul adormit spre conturul vag al unei pietre, adormită și ea, pierdută definitiv în straturi de memorie amorțită pentru că este cineva care are grijă să nu se nască durere acolo în mijlocul străzii pentru tine și pentru piatră. Mă contrazic ?

— Toate ale pămîntului se împerechează, numai copacii nu, rămîn departe unul de altul...

— Toți proștii se împerechează, numai copacii știu ce înseamnă asta. Și acum trebuie să te duci dincolo după ce-mi promiți că nu-ți mai pierzi vremea cu dihania aia. Da ? Dacă ar fi spus nu, nu mă duc, dacă s-ar fi agățat de mine m-ar fi îndrjit dar a început iar să plîngă. Bocca muiereste cu mina la gură și-și trăgea nasul în răstimpuri, îmi inchipui că dacă aș fi lăsat-o ar fi început să se jelească cu cuvinte, eram ca într-o radă cu atitea spaime în jur, nemărturisite, și numai asta-mi mai trebuia ca să semene totul a înmormîntare.

— Oh, termină cu vîlcărcala asta, ne întîlnim miine și iar ne despărțim, mă tem de obișnuința atingerii, ne tocim și noi ca un cuțit sau ca un ac de cizmărie, devenim inerți, pentru dumnezeu înțelege, o să vină un moment cînd ai să-mi simți gingiile, saliva sau coșul de pe frunte și atunci vine și al treilea, delfin sau Grissom, pleacă să ne reîntîlnim proaspeți, să aminăm măcar ceea ce nu putem evita, adică nenorocirea, haide, mișcă-te, ce dracu, nu înțelegi de vorbă ? Vrei să pleci bătută ?

Mă așteptam să găsesc în întuneric o ființă bicisnică, întinsesem minile pentru asta și am găsit un cuib, aș fi putut spune că eram descîntat, prins în fire nevăzute, credeam chiar că mă ajunsesse înțelepciunea cea de pe urmă.

— Fie vina ta — i-am spus atunci invins și neliniștit — naiba știe, ție ți-a fost dat ceva ciudat, nu poți fi nebulă, nu poți avea înțelepciunea să fii nebulă, să accepți cu bună știință o pauză a spiritului ca să te împotrivești firii rupîndu-te de unde nu trebuie și refuzînd ceea ce nu se poate. Eu sint, nu ești tu, expedițiile mele încep de aici, îmi ești utilă ca o memorie bună, știînd de rînd plec și unde mă întorc ca să-mi iau alimente și haine de schimb pentru aventuri dinainte ratate, la ce bun să ne mînim pîrînii și strămoșii încercînd să facem altceva ca să ajungem în cele din urmă la ceea ce ne-au impus ei încă dinainte de a ne naște ?

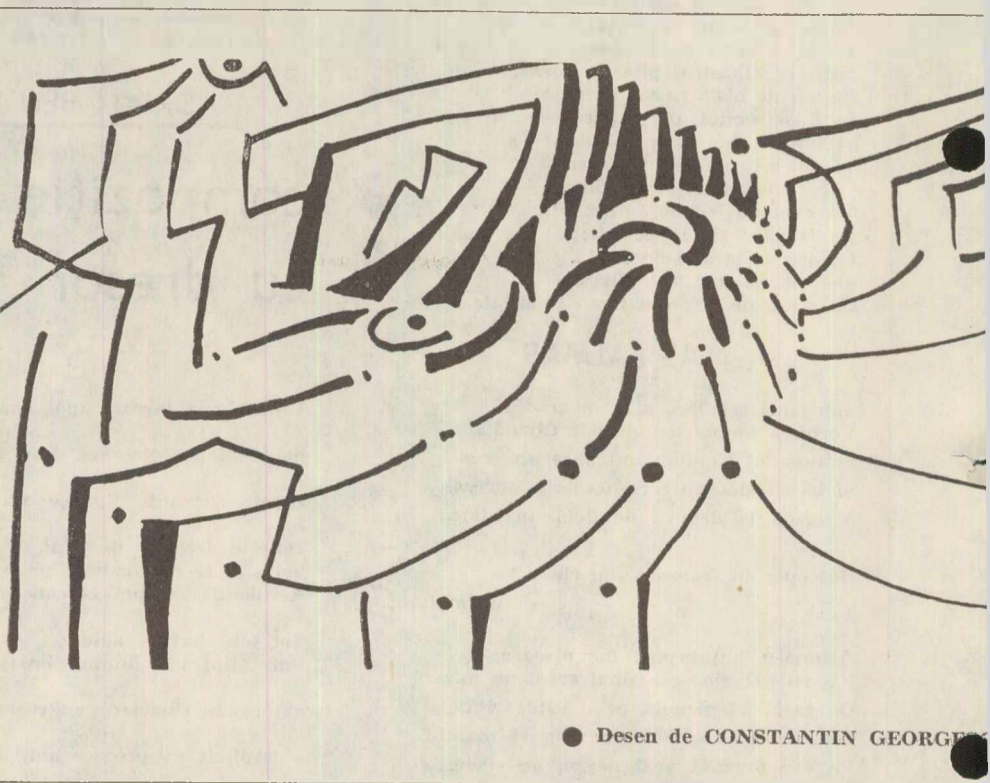
Și mi-am călcat cuvîntul a doua oară sperînd o parte a întunericului, lăsînd cealaltă parte a lui să ne ghemiuiască în noi înșine pînă la următoarea lumină, lumina aceea tulbure, crepusculară prielnică inchipuirii, cînd m-am trezit singur, cu brațul întins fără noimă spre ceea ce obținuserăm cu prețul trădării devenit în noaptea somnului meu o concavitate rece de pat desfundat și sordid mărturisind trecerea unui trup și aruncîndu-mă în aspre neliniști. Mă desmeticeam troptat, eram adică în starea aceea cînd simțurile cuibărite de somn într-o matcă unică dau semne moi să șerpuiască spre locurile lor zilnice, cînd ceea ce vezi rămîne încă fluid sonor tors în timpane de pisici nevăzute iar sunetele irită pupila cu modele caleidoscopice zmuclite în ritmul inimii, o golire și o umplere totodată de sine, un fel de repetată potrivire, de imbuicare a unor roți dințate din care tu ești una și lumea e cealaltă. Capete de idoli, draperii de alcov și tăblia înspăimîntător de înaltă a patului se desprindeau pe rînd dintr-o magmă armonică, cucerite de limpezimea ochiului spălat în apele treziei în timp ce cristale transcluide de spectru neliniștit ciștigau în coerență sonoră silabisind deocamdată o melodie stranie, schimonosită de atîtea unghere și colțuri teșite prin care era obligată să pătrundă pînă la mine de undeva de sus, de pe punte parcă, nu putea fi decît ea, nesocotită, și mi-am adus aminte sau mai de grabă m-am lăsat surprins de amintirea aceea din armată cu Isac de pe dealul Botoșanilor cînd respiram dumnică tristețea toamnei și a cimitirului evreiesc din apropiere; **ășteaptă-mă**, mi-a spus odată cu vocea lui cunoscută ieșită dintr-un trup cunoscut, **mă duc pînă acolo**, arătîndu-mi cu degetul lui cunoscut lumea aceea de pietre scrijelate cu flori și cu inscripții neînțelese năpădite de buruieni iscate din trupuri căzute și l-am lăsat să plece cu pașii lui

repeziți, familiari, foșnînd prin iarba bine hrănită, l-am lăsat ca un imbecil să se ducă acolo ca să-l pierd pentru totdeauna cînd a țîpat mai întîi ca o pasăre și înainte de a afla ce e a așezat între noi citeva gilgieli scurte, înăbușite, de început de bocet, ca să se piardă apoi în lamentații prelungi, molcome. Încremenînd fiecare în icnet și înflorînd iar în crispări guturale răsturnate tragic în căușul altor inflexiuni psalmodice suprapuse, aducînd ceva din vibrația unui aer asiro-caldeean de dincolo de era noastră și atunci am încercat să fac imposibilul, să corectez cu vocea minții mele melopeea aceea atît de rotundă în tulburătorul ei necunoscut, s-o mut într-o albie știută, familiară, cu presiunea disperării mele de a nu mă vedea însingurat într-o asemenea toamnă, de a nu mă vedea însingurat nicicum, pînă cînd m-am trezit cu el alături cerîndu-și scuze parcă, tușînd, încercînd adică să revină din niște adîncimi surprinzătoare pentru el însuși unde fusese chemat să-și îplinească o obligație sacră, tînuită la rădăcina lui de o succesiune de generații și înflorită ca un junghi într-o dipă arume dictată poate de mișcarea constelațiilor. Avea mirosul lui știut, gesturile lui repezite dar gata, nu mai era el, Isac, nu eram eu, nici noi în toamnă, nici toamna măcar nu mai era aceeași, luneca ceva în mine ca un pește pe care încercaam zadarnic să-l stăpînesc înfigîndu-mi degetele în operculi înșelători, mi se părea că la rîndul meu imbrac și hrănesc un necunoscut și de atunci m-am privit cu mai multă curiozitate.

Era deci un adevăr crunt pentru subsemnatul adîcînd, odată cu el, satisfacția unei prevederi împlinite. În vocea insinuată pînă la mine nu existam și cu atît mai grav nici ea nu știa că nu exist, se răsfăța în improvizatia aceea o bucurie nu a ei ci a unui întreg cîrd de femei, moștenită ca un inel sau ca o agrață

consolare la îndemină, o, pei destule, ar fi putut de pildă mentul cuvenit, mă rog, că a cărei valoare de principiu stanțele reale de la antici în îndoială asupra eventualei ei însoțind-o poate cu o bătaie destul de dificilă fiind din ei și masivul său ofițer — drile sale — și totuși la fel expresia, caldă, își unduia c lui rezonator bucal, ba chiar în plămîni pentru a o ataca slavă domnului, eschivase în marea nenorocire, adică în ofițer să adauge, firesc, part a maximei, „perseverare diablă mă intenția unui avertisment fond nici nu-l gîndise. Din fer fost decît o nevrednică clipă i avea să fie sufocată de cele destinul la soarele căruia fă

reciprocă se arată din nou în sfîrșit, plantele lui, mult înc lui plante dădeau tocmai aici ță. De bună seamă, lunga călă al iahtului le provocaseră mai fred gemea odată cu ele, păle nezeu i-e martor, nu i-a lips alături pentru a le încerca tr le oferi astfel în locul unei reconfortantă senzație de sol nevoile, se produsese o adevi căreia lordul fremăta odată mare i-ar fi putut procura capăt grețoasei suspiciuni c

● Desen de CONSTANTIN GEORGE

de aur oglindită în ea însăși, trăind pentru sine, nu hrănită de întîmplările zilelor și nopților ci tot așa cum inelul sau agrața nu împrumută nimic din frumusețea sau urîțenia celor ce l-au purtat. Mi-ar fi rămas o singură mingiere, găsită fie chiar și în meschinele înlănțuiri de explicații făurite în pripă de o deșartă vanitate bărbătească, oriicum, istoria începea de la mine, deși o prevenisem, deveneam didactic și crud sub o inscripție minzgălită de un gentleman incapabil să priceapă că între Grissom și Oithona n-a fost decît o farsă sinistră clădită pe forme știute dinainte, deci ridicole, și pe măsură ce, însoțite de melodie, se filtrau pînă jos zgomote de apă biciuită mă acapara o înțepeneală ciudată, cataleptică, cu limpezimi generoase în care...

V

...în care lordul părea să fie singurul mulțumit de situație. E adevărat, țărnul pe care i-a aruncat manevra distrată a lui Grissom, credinciosul său ofițer, nu era dintre cele mai ospitaliere; o faleză înaltă, mohorită, cu loessul ei ciuruit de cuiburile unor păsări necunoscute, valuri cenușii spălînd la nesfîrșit pietrele arse de păcura petrolierelor, drumuri desfundate ducînd aiurea... Încercase la început privind toate acestea, senzația unei consonanțe, a unei solidarități peste vreme cu poetul acela surghiunit aici pentru o necuviință se pare, desigur, nu putea fi decît o mare necuviință ca să fii trimis la marginea lumii, și se grăbise chiar s-o afirme nutrînd dorința sinceră ca inteligentul său ofițer să priceapă insinuările unui mic reproș pentru surprinzătoarea lui inabilitate. Grissom pâlise, firește, era de așteptat, deși reacția sensibilității său ofițer îl făcu să trăiască la rîndu-i mii de reproșuri pentru nesăbuiința unei ieșiri atît de brutale, era ca și cum ar fi bătut cuie într-o viovă și atunci găsise sau mai degrabă se lăsa găsit de argumentul acela liniștitor după care omul e un lung șir de obișnuințe tresărînd în fața necunoscutului ca un roi de albine iritat de imixtiunea vreunei goange străine dar reazăzîndu-se apoi — fii fără grijă, Grissom — în tipare stabile, ferme, într-o altă obișnuință. Fusese cumva prea didactic ? Privirea altădată deschisă, francă, a impecabilului său ofițer îl ocolea oare din conștiința greșelii — în fond atît de omenești — pe care, dacă ar fi fost cu puțință ar fi luat-o neîntîrziat asupra lui însuși, sau de pe urma acelei odioase muștrări pe care orice tentativă de a și-o retrage ar fi reanimat-o, provocînd astfel o iremediabilă ruptură ? Ar fi avut și altă

ofițer ? Hazardul, dragul meu (hazardul — își spunea, urcînd un elan mai puțin decît oricînd tate — un veritabil raționamen presupună hazardul tocmai în și gusta de pe acum momentul sului său ofițer, al acestui zdr. avea să capete duritatea unei a intelectuale. Se stăpîni să nu de nea unui suspect entuziasm ple putea ascunde satisfacția de a centrate mărturisind efortul de de accesibile pentru sine, dar ori mai putea aștepta o clipă aici suprema bucurie de a-și fi regă vîzu mai întîi pe Oithona, oh, la ea în cabină și-l încercă sir primul lui gînd nu i-a fost adre împărțea de obicei bucuriile a preună cu regretul că replica a nanțe savante se cerea îndulcit femeie ; ea broda — ce alt simb fi mai grăitor decît acesta — br pe cîmpul roșu întunecat al un ce Grissom posomorit — înălțto acesta uită foarte greu cele me — călca apăsât printre zecile de i gație devenite acum inutile.

— Te felicit, dragul meu Grissom afectuos brațele — pentru că pr plarea mi-a procurat o imensă fer — La ce vă referiți, sir ?

Îi citea pe față o rece curiozitate ră surprindere, probabil nu se aș puîndu-și că un bătrîn răutăcios să-și răscumpere greșala cu acc — Pot spune că sint pe drumul c Grissom, pardon, dragii mei. Ac aici — ar fi fost mai corect eșul dumnezeu, ajunge cu toate astea telor mele climatul cel mai favor Poate această climă continentală pînăta, poate brizele sîrate, poate semideșert sau poate laolalt știți, plantele mele vîd, aud, si suferă, în largul sens, bineînțeles atare miracol. Iată deci încă odată veritabil raționament științific trebu

Muzeul de arheologie
Constanța

ABONAȚI-VĂ PENTRU ANUL 1971

LA REVISTA
TOMIS

CITITORI!

ABONAMENTE la publicațiile românești, pentru anul 1971, se fac prin factorii poștali, oficiile poștale și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții.

SCÎNTEIA

ROMÂNIA LIBERĂ

SCÎNTEIA TINERETULUI

MUNCA

SATUL SOCIALIST

CONTEMPORANUL

DOBROGEA NOUĂ

DELTA

TOMIS

FEMEIA

MAGAZIN

FLACĂRA

REBUS

LUMINIȚA

ȘTIINȚĂ ȘI TEHNICĂ

și altele.

ABONAȚI - VA **pentru anul 1971** **LA REVISTELE**

ROMANIA LITERARA

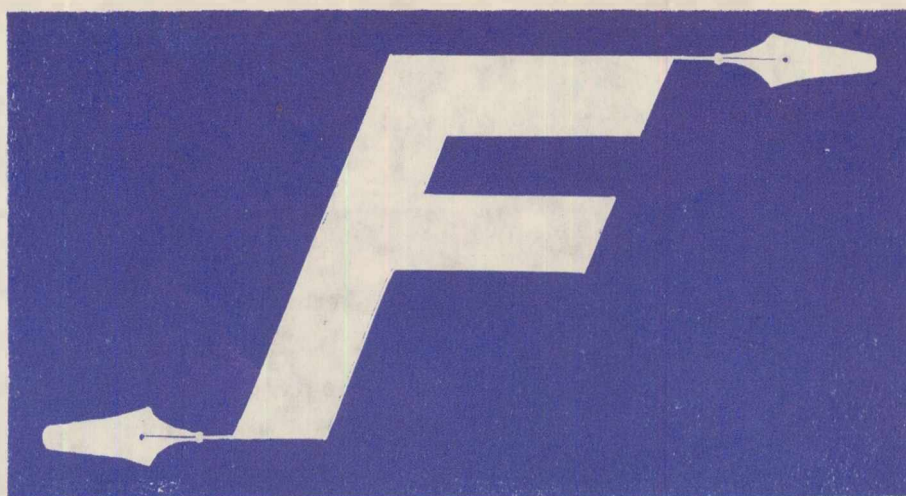
FAMILIA — Oradea

ASTRA — Brașov

RAMURI — Craiova

ATENEU — Bacău

ORIZONT — Timișoara

Au trecut cincizeci de ani de cînd în oraşul Sibiu apărea o nouă unitate industrială numită „Uzinele Craţiosa”, ce avea să devină „Flamura roşie” de astăzi. Uzinele de atunci se limitau de fapt la două secţii, din care cea mai importantă era secţia de confecţii de hîrtie, ce executa plicuri, carnete, registre etc. Cea de-a doua secţie, era secţia metal şi producea pioaneze.

Pînă după 23 August 1944, la aceste produse s-au mai adăugat doar acele de cusut şi tuburile din hîrtie pentru industria textilă. În 1950 s-a început dezvoltarea întreprinderii prin reconstituirea secţiei metal, a secţiei de termorigide, precum şi prin comasarea unei mici fabrici de stilouri, a unui atelier pentru bachelită şi a unui atelier de accesorii textile.

Această dezvoltare a adus după sine o mare diversificare a producţiei, la ora actuală produsele ce poartă marca „Flamura roşie” Sibiu fiind de cca. 3.000. O pondere însemnată în activitatea întreprinderii o constituie produsele pentru industria textilă, ca: accesorii metalice, accesorii din hîrtie, accesorii injectate, accesorii presate din bachelită, pentru războaie de ţesut şi filaturi. Secţia de metal produce la ora actuală, pe lîngă pioaneze şi ace de cusut, o gamă întreagă de bunuri de consum, ca: croşete, andrele, peniţe şcolare, compase etc. Secţia stilouri cunoaşte de la an la an o tot mai mare dezvoltare. Astfel, dacă în anul 1969 s-au produs 1.200.000 de stilouri în 15 modele, pentru anul 1970 este prevăzut a se produce 1.600.000 stilouri (etapa a II-a de dezvoltare în care se află secţia), preconizîndu-se în final o producţie de 2.300.000 bucăţi anual.

Pe lîngă aceste trei secţii tradiţionale ale întreprinderii, în anul 1967 au fost montate primele maşini ce au format secţia de materiale plastice, pentru ca în anul 1969, marca „Flaro” să fie multiplicată, pe 6 milioane de pixuri şi 16 milioane de rezerve cu pastă, precum şi pe circa două milioane bucăţi de flori din material plastic.

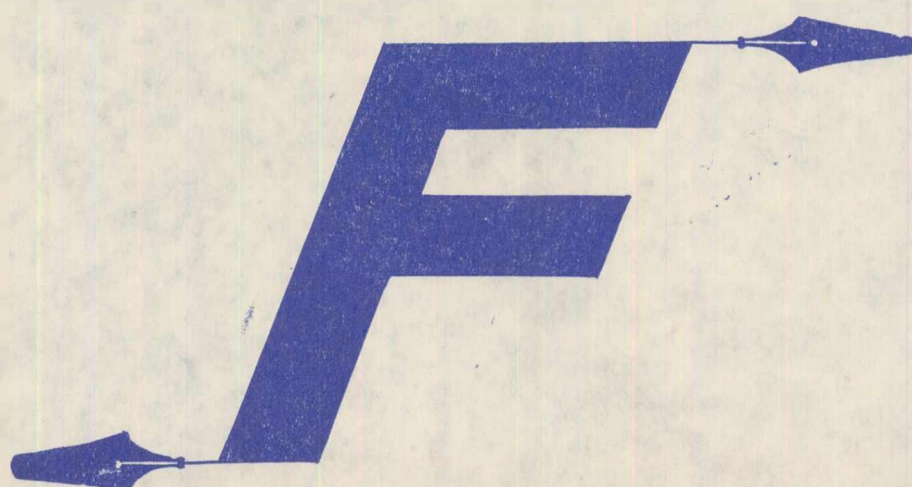
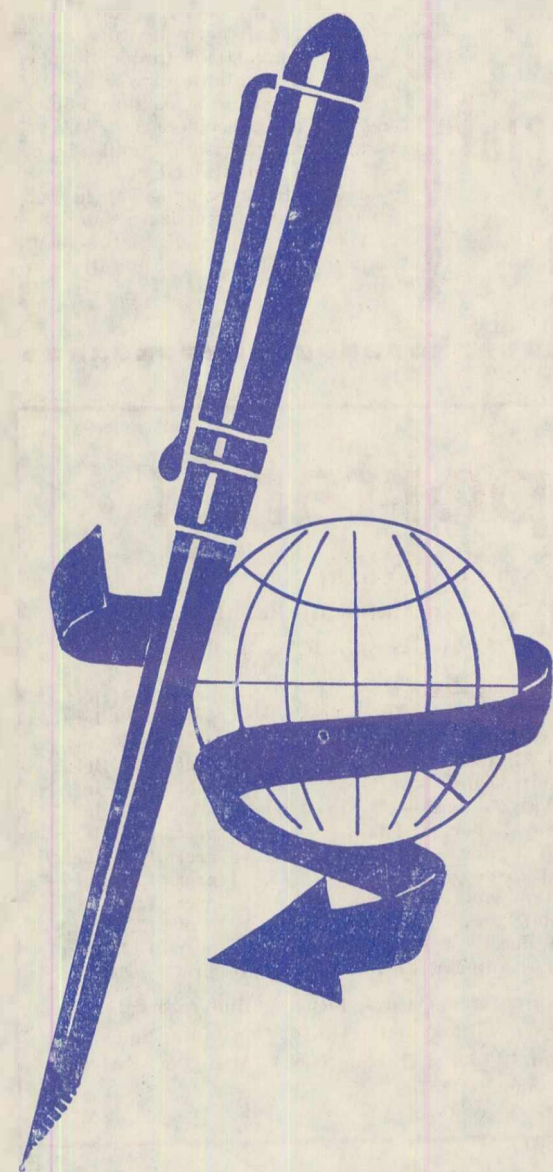
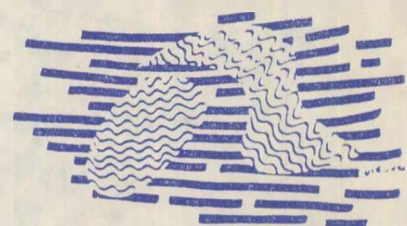
Tot aici, s-au introdus în fabricaţie o serie de produse ce se importau, ca: tuburi Flyers, peniţe redis, căni de cardă, accesorii auto şi pentru tractoare.

Dezvoltarea întreprinderii nu s-a oprit însă aici. Anul acesta, „Flamura roşie” Sibiu a preluat o secţie de articole de menaj de la Ocna Sibiului, la care, ca urmare a studiilor de organizare a producţiei, se prevede o creştere a producţiei, în 1971, de 25% faţă de 1969. Secţia de metal pentru accesorii şi bunuri de larg consum va ajunge la o producţie de 1.200 tone anual. În cadrul secţiei stilouri este în curs de organizare un atelier pentru peniţe de stilou cu vîrf de iridium.

Un rol deosebit în activitatea întreprinderii îl are acţiunea de organizare ştiinţifică a producţiei şi a muncii, care, prin numeroasele studii elaborate şi aplicate în cadrul întreprinderii, aduce un aport substanţial la realizarea sarcinilor de producţie.

Creşterea cantitativă şi calitativă a producţiei, reflectată de rezultatele obţinute, este rodul strădaniilor întregului colectiv, a cărui perseverenţă în muncă este o cheazăşie că şi pe viitor marca „Flaro” se va bucura de acelaşi prestigiu.

B. PETRESCU
reportaj publicitar

știati că.....

1		6		11	
2		7		12	
3		8		13	
4		9		14	
5		10		15	

Pentru întreținerea garderobei dv. este necesar să cunoașteți următoarele simboluri. Acestea se află pe etichete prinse pe tricotatele și confecțiile din comerț.

1. spălare fără precauții speciale chiar până în apropierea punctului de fierbere.
2. spălare cu anumite precauții până la temperatura de 60 de grade.
- 3—4. spălare cu grijă, cu apă ușor caldă.
5. nu se spală
6. nu sînt necesare precauții speciale de călcare putîndu-se folosi fierul de călcat pînă la temperatura de 200 grade C (și în cazul preseii cu aburi).
7. sînt necesare unele precauții, temperatura maximă fiind de 150 grade C (și în cazul preseii cu aburi)
8. sînt necesare precauții speciale, tem-

peratura neputînd depăși 120 grade C (și în cazul preseii cu aburi).

9. nu se calcă.
10. se curăță chimic, litera A simbolizînd toți solvenții utilizați, inclusiv tricloretilena.
11. se curăță chimic cu solvenți de categoria F și percloretilena. Nu poate fi folosită tricloretilena.
12. se curăță chimic utilizînd benzina de extracție sau solvenții echivalenți.
13. nu se curăță chimic.
14. se poate folosi apa de Javel (clor).
15. nu se poate folosi apa de Javel (clor).

Toate aceste simboluri le veți găsi pe orice produs textil și corespund cu cele prevăzute de Codul internațional pentru indicarea modului de întreținere a produselor textile.

O. C. L. COMERȚ MIXT MEDGIDIA

vă invită să petreceți o seară plăcută
la restaurantul

MODERN

- vinuri alese • grătar special
- muzică • dans • antren

A. D. A. S.

În baza contractului de asigurare (poliței), Administrația Asigurărilor de Stat plătește:

- a) suma asigurată la expirarea asigurării, dacă asiguratul va fi în viață;
 - b) cîte 1.000 de lei pentru fiecare combinație de litere înscrisă în poliță, ieșită la tragerile de amortizare ce se organizează lunar;
 - c) de 5 ori suma asigurată în caz de invaliditate permanentă, în total sau în parte, după cum invaliditatea permanentă va fi totală sau parțială (proporțional cu gradul de invaliditate);
 - d) de 5 ori suma asigurată în caz de deces din accident;
 - e) suma înscrisă în poliță în caz de deces din alte cauze.
- La plata sumelor cuvenite pentru expirare, amortizare sau deces nu se ține seama de plățile făcute anterior pentru invalidități permanente.

COMBINATUL
DE PIELĂRIE ȘI ÎNCĂLȚĂMINTE
SIBIU

produce:

- ◆ obiecte de marochinărie,
- ◆ încălțăminte pentru bărbați, femei și copii.

Important!

AGENȚIA O.N.T. CONSTANȚA
A PUS ÎN VINZARE LOCURILE DE PETRECERE A
REVELIONULUI PESTE HOTARE

— R.D.G. (Berlin) 29 dec. — 9 ian.	preț 2.774 lei;
— R.P.U. — R.S.C. (Praga) 27 dec. — 5 ian.	preț 2.191 lei;
— R.P.U. — R.S.C. (Praga) 28 dec. — 4 ian.	preț 1.730 lei;
— U.R.S.S. (Odesa) 27 dec. — 3 ian.	preț 1.370 lei;
— U.R.S.S. (Chișinău) 30 dec. — 6 ian.	preț 1.376 lei;
— U.R.S.S. (Moscova) 23 dec. — 5 ian.	preț 2.569 lei;
— U.R.S.S. (Moscova) 25 dec. — 4 ian.	preț 1.991 lei;
— R.P.P. (Varșovia) 29 dec. — 4 ian.	preț 1.475 lei;
— R.P.P. (Varșovia) 26 dec. — 4 ian.	preț 1.932 lei;
— R.P.U. (Budapesta) 28 dec. — 2 ian.	preț 1.328 lei;
— R.P.U. (Budapesta) 29 dec. — 3 ian.	preț 1.274 lei;
— R.P.B. (Sofia) 29 dec. — 2 ian.	preț 1.128 lei;
— R.P.B. (Tolbuhin — autocar) 31 dec. — 2 ian.	preț 634 lei.

Plecarea se face cu tren clasa I, locurile fiind rezervate.
Informații și înscrieri la Agenția O.N.T. Constanța, bulevardul Tomis 46, telefon 1.14.29, și filialele O.N.T. Mangalia și Medgidia, pînă la 25 octombrie a.r.

VALORIFICATE
BUCLELE ȘI BORCANELE GOALE
DIN GOSPODĂRIA DV.

PRIN
CENTRELE DE
ACHIZITIE ALE

ICVA
CUMPARĂ STICLĂ ȘI BORCANE

MARIN MINCU

răsărit

Sub zarea impurpurată roiori
de năluci coboară blind
ca un balsam pe suflet și
se slăbește briul de mistere

cu mină tandră Hypnos
mingiind fereastra dinspre
lună pe pleoape se presară
dulce lene albeața feții

ceruind cu moarte și se
desface gândul din pătratul
putred dezghioșind aripe
lungi de ger că îngheață
aștrii în triumhiul magic

surîs agonie

Blinde întrebări răstoarnă brazda
peste oase sfinte păsări din
sud nu-i vor mai face semn
zburind în ciocuri cu ramuri

de palmier cerul o apă
adormită în care unduiesc
pești vișțori la moarte
petale fragezi cad din paradis

cu mingieri lascive ademenind
uitarea ca o fecioară moartă lângă
puritate suavă jertfă afirmând
de pomul indoielii lui-a-fi

săuna

Oglinda apei spală cu lumina
fruntea încinsă a celor care-o
beau pe vatra arșă toată
ziua femeia pregătește aburii

o săuna ciudată șterge
tandru țarina serii adunată-n
fluturi fluturi puhavi se
grăvălesc în arbori omizi

albastre frunza macerind
și latră cîinii îngrozii
în lanțuri oștiri de vise
garcă alungind

țărîină

Șade omul în coliba
moștenită umbra blindă
și acoperă cu sare
pragul nu-l mai poate

trece înapoi în dulce
somm il mină singele
apos corbi albi
cîntă în vise albastre

cu voce străină pe
mobile țesute îmbătrînesc
buruienile vieții și nu
le mai culege nimeni

abur

Pe Calea Robilor se aude-un
tăpăt tandru poleii nopții
însușește umbre prin
colțuri se strecoară pricolici

răzbătător ecoul înfloară zvonuri
cînd se presimt în gesturi
năruiri de catedrale doar
ochiul se întoarce înăuntru

aburi de vise picurind în
trupuri chemări rănite prin
văzduh se-alungă dogoarea
sufletului răbufnind pe cimpuri

mingiietoare boabele de rouă
învieorează lin sudoarea ierbl

cortul

Cortul a fost deschis
de ochiul străinului
cîinele urlă sumbru în
noapte vîntul se tînguie

prin unghere greieri
nu cîntă cenușa visului
zace bolnavă vatra de
oase ploură singe

minsori fetide se cern
pe văi părul femeilor
cade pe cîmpuri doar
șobolanii ronțăie aștrii

Ciudat, avea vaga impresie că vorbește pentru sine, ea miglînd cu grație acele mici protuberanțe de pe creștetul dragonului, el, încrincenat, pășind greu printre obiecte sătule de crom și de nichel, o, comisesse imprudența să-și răcească entuziasmul în timpanele unor prizonieri ai pasiunii lui, condamnați cine știe cită vreme la inactivitate, la o mizerabilă monotonie. Ce egoism feroce și ce inconștientă care se cerea neîntîrziat reprimată! Se apropie de un obiect masiv tronînd în mijlocul încăperii și-l mîngie prelung cu duioșia cu care ai mîngia un creștet și cu interesul cu care ai privi același creștet în semi-întuneric.

— Cum se numește acest obiect, Grissom ?

— Habitacul, sir.

— Habitacul, agreabil cuvînt, Grissom. Țin să-ți comunic că aceste informații sînt neprețuite pentru mine, întocmai ca și persoana dumitale.

Îl văzu apropiindu-se de ușă cu același aer încruntat cu care îl găsisse, poate că nu fusese prea convingător, scrupulele avea să și le facă mai pe urmă dar acum mai avea timp să acționeze.

— Încă un cuvînt, Grissom.

— Da, sir.

— Voi face imposibilul ca la întoarcere să achiziționez o veche harpă irlandeză. Se pare că pentru harfa galică favoritele mele au ușoare reticențe dacă nu chiar o de-a dreptul idiosincrasie.

— Vă mulțumesc, sir.

— All right, Grissom !

Luă binoculul și satisfăcut de reușită îl duse la ochi contemplînd depărtările acestui tărîm misterios și trist frămîntat ca de o nouă geneză, cu valuri de nisip asaltînd faleza în rînduri strîse de culoarea bronzului proaspăt, îl încerca voluptatea de a păși printre ele pînă la punctul acela nedefinit ce părea a fi o casă singuratică sau ceva asemănător și tocmai pornise într-acolo cu pașii minții pentru o ușoară destindere cînd glasul cunoscut al tinerei sale soții îl scoase brusc din reverie.

— Nu mă așteptam să urci pînă aici — spuse ea — unde, adevărat, găseam mai multă lumină pentru a-cestă îndeletnicire — și capul ei, grație acelei limpezimi, părea sublim pe fondul roșu-întunecat al pinzei pavilionului.

— Hm, îi surise alintat, n-ar fi fost capabil să comită cu bună știință o ștengărie și-i era recunoscător că o mare parte din gesturile lui neînțelese ea le considera pozne, întinerindu-l și suspectindu-l de excesivă vitalitate — hm, draga mea, n-aș putea comite nesăbuițate de a afirma că această infirmitate îmi este agreabilă și asta numai pentru că ar trebui să arunc mînușa unui întreg lanț de prejudecăți după care un șchiop nu poate avea complexul lui Oedip ci numai pe acela al lui de șchiop, și un orb nu se poate plînge decît de lumina stinsă a ochilor săi, nicidecum de, să zicem, excese adipose... Frumoșii ei ochi se odihneau pe conturul abia schițat al blazonului întrezărind poate, prin el, nobilul rămurii al arborelui genealogic în care fusese urcată, firește, lordul nu-și făcea iluzii asupra puterii ei de a-l înțelege, la urma urmei indiferența numai frumoasei lui soții constituia cel mai bun prilej de confruntare cu sine însuși.

— Vreau să spun — continuă — că există o compensație la nivelul simțurilor, o vedere slabă provoacă, provoacă spun un plus de acuitate auditivă după cum deficiențele organelor tactile cedează ochiului capacitatea de a percepe moliciunea sau asperitățile obiectelor. Ei bine, draga mea, pot să afirm cu toată tăria că face să fii infirm ca să le simți bucurîndu-se de apropierea ta, chicotind chiar ca niște fetișcane. Știi ce mi-a făcut Dalila ?

— N-aș avea de unde să știu, îți dai seama, My lord.

— Ei bine, draga mea, abia repusă pe picioare pare să revină la vechile și uritele ei deprinderi. Mă tem că este o intrigantă și că mustrarea mea preventivă cu „L'Enfance du Christ” cu indemnul la căință și la reculegere nu i-a servit nicicum. Ba mai mult, cu ateismul ei revoltător mă tem să nu le molipsească și pe celelalte. Și cînd te gîndești că Isolda este o sfință, că fiecare acord pare să crească, să cîștige în suplețe, deși n-o măsoară deocamdată ca să nu-i trezesc bănuiele asupra intențiilor mele.

— Aș vrea să-ți atingi scopul, My lord, fie chiar cu riscul că vom rămîne aici vreme îndelungată.

— O, draga mea, mă copleșește spiritul dumitale de sacrificiu pentru mine, pentru știință și pentru acea fantastică biblie care va fi scrisă cîndva în jurul numelor noastre. Ascultă-mă o clipă, fă efortul să mă înțelegi, în orice milimetru patrat de frunză stă ascunsă fotosinteza, puterea magică de a produce hrana din marle nimic — o pală de vînt, rază de soare, picătură de apă și mai ales armonie filtrată prin lentila verde a clorofiliei. Nu mă interesează descoperirea acestei taine ci înhămarea ei la o operă vastă și nepieritoare. Te-ai întrebat oare de ce Pan, zeul naturii, cîntă din nai ?

— Nu, My lord, mărturisesc că n-am făcut-o.

— Ai putea să afli numai dacă. Infirmă fiind, ai urmărit comportamentul Julietei cînd valuri de armonii din „Invocația naturii” o transfigurează pînă la suferință acerbă. Inchipuiește-ți imense harpe eoliene revărsînd o muzică divină pe toate cîmpiile pămîntului. Am putea fabrica astfel în uzine simfonice, bineînțeles, cu sprijinul soarelui și al sărurilor minerale, carne, brînzeturi, uleiuri și zaharuri vegetale cu nimic mai prejos decît celelalte. Următorul diluviu prevestit de biblie ne va găsi pe noi, Manfred și Oithona, într-o altă arcă fără grija bătrînului Noe de a da mîncare unor animale orgolioase și afone, înconjurați în schimb de miraculoasele noastre plante. — Și care va fi porumbelul ce ne va vesti despărțirea apelor, My lord ?

Se întoarse spre ea, era totuși o femeie plină de sensibilitate și de talent, desigur, în tot acest timp desăvîrșise craniul dragonului sugerînd prin trăsăturile lui ferme acea trăsătură constantă a bărbaților familiei numită pe scurt perspicacitate.

— Pe această grosolană pinză innobilată de mîinile dumitale observ ceva străin de însemnele blazonului, my lady, un Gr, se pare.

— Oh, se fistică ea, făcînd efortul să-mi închipui ce se va întîmpla mi-am spus că totul va fi grandios, grandios cu g mare, My lord și...

— Va fi într-adevăr ceva grandios, Oithona, deși — avu o scurtă ezitare, în ultimul timp patul acela monumental nu mai adăpostea aceeași cantitate de tandrețe, ea devenise irascibilă, pretindea din cauza micilor lui neglijențe de peste zi, în realitate, desigur, din cauza climatei — deși mă întreb dacă, în fine, ceea ce am primit din strămoși prin sir Roland despăcătorul de inimi sau prin sir Donovan supranumit Călărețul fără pînteni poate fi supus unor corective...

Așa cum se aștepta, chipul ei luminos se întunecă brusc, n-avea încotro, trebuia să-și răscumpere greșeala admițînd în cele din urmă să facă oficiul plic-ticos de a-i purta în fiecare seară și în fiecare dimineată obiectul acela minuscul drapat într-o prețioasă țesătură de adamască pînă la pupa și înapoi, ei, bine, dacă acesta este prețul dezmiertărilor el personal nu se va da înlături.

— Voi înlătura numaidecît aceste semne netradiționale, sir !

— Eh, îi spusese sir, deci încă o noapte ratată.

— Această climă te face îndeajuns de irascibilă, draga mea.

— Păstrez nostalgia trecutelor dumitale bune maniere, My lord !

Se întoarse spre ușă încercînd să-și ascundă firoasa slăbiciune a unei furii în creștere și înainte de a părăsi încăperea, străluminat de o năprasnică idee care-i dădea tircoale de atîta vreme și-l făcea să se piardă în numeroase dibuiri și explicații sterile izbucni cu o voce surprinzător de rebarbativă.

— Nu voi permite nimănui să-și facă meandrele. Ei bine, voi revărsa asupra Dalilei marea mea minie biciuînd-o cu „Sabatul vrăjitoarelor” și voi verifica dacă inaderența ei este expresia unui viciu sau a unui simplu capriciu. Viciu sau capriciu, viciu sau capriciu...

Suna frumos.

— Cu bine, draga mea și... a, ce voiam încă să-ți mai împărtășesc? Da, sper ca bunul Berlioz să-mi ierte acutele.

Și părăsi încăperea propulsat de focul acela interior care îl transforma subit în degete, în degete amorțite de strunele harpei și plimbate apoi pe obraz ca să-și recapete sensibilitatea lor de degete, Wagner, Berlioz, Halevy, Meyerbeer udau plantele cu generoasele lor armonii înălțîndu-le și apropiindu-le cu fiecare zi de nobilul lor destin și Manfred însuși era un dirijor de taine pe care în clipe de maximă transfigurare le simțea filfiind prin încăpere, transportînd mortar, ciment și cărămizi vegetale pe schele tot mai înalte pînă într-o zi, fatală zi, cînd lucrurile părea să stagneze. Sensibila Isoldă rămînea nepăsătoare la Lamentația lui Faust, ah, cît sufăr, cît sufăr — gemeau strunele și ea nimic, cîntecul păstorului privind marea pustie era tot ce putea fi mai tulburător, altădată Julietă ar fi versat lacrimi amare ascultîndu-l, prețioase picături de sevă dar acum își dezvăluia jalnica sa neputință.

— M-am gîndit bine, Grissom — i se adresă bravului său ofițer, regretînd că, întîmplător, frumoasa sa soție se afla în preajmă, n-ar fi dorit, din vanitate, ca ea să-l știe într-un impas — locul este neașteptat de prielnic dar am omis efectele mișcării de rotație a pămîntului. Pe scurt, lumina trebuie să cadă într-un unghi de 45 de grade pe suprafața frunzei, este unghiul optim fotosintezei și cred că celălalt bord devine acum mai favorabil experienței.

— Vreți să...

— Ți-aș cere sprijinul în această delicată și riscantă operație, dragul meu.

Au intrat împreună într-o adevărată pădure apocaliptică, liane bizar contorsionate părea să fixeze aerul înăbușitor al salonului ca pe un beton translucid în tiparele celui delir vegetal mustind de armonie și lordul încercă o senzație de supremă satisfacție pentru surpriza așternută pe obrazul devotatului său ofițer.

— Fără umbra vreunui orgoliu, aș putea să afirm că fiecare dintre ele este un veritabil templu, Grissom.

— Oh, da sir !

— Sînt adevărate melodii încarnate, dragul meu. Privește, te rog, Brunhilda aduce tulburător cu Simfonia fantastică și-ai să-ți dai seama că un singur gest imprudent echivalează cu niște răgete de vită pe fondul nemuritoare simfonii, Grissom. Știi, partea a doua începe amenințător și trist, allegro agitato ; și deodată, printr-un contrast izbitor, vîltoarea balului izbucnește în sunetele valsului, oh, Grissom, s-o fi văzut atunci, aproape despletită, suspinînd din fiecare fibră, ce ai tu, Brunhilda, draga mea, ajunge, pentru dumnezeu, liniștește-te, și-o mingiam, și-o mingiam...

— Sînt aproape umane, sir !

— Exact, Grissom. Aș da oricît să aflu de ce clipele de tristețe cer paradoxal armonii elegiace și nu, să zicem, o fugă sau o tarantelă.

Operația era dificilă, o adevărată junglă pusă în mișcare dar caznele, cu cît păreau mai grele, cu atît dădeau măsura acelei grandioase realități care miine-poimîne avea să revoluționeze omenirea.

— Tristețea este un morb, sir, și multe boli se tratează cu propriul lor microb.

— Din acest moment explicația îmi aparține, Grissom, este într-adevăr excelentă. Ți dai seama că n-aș fi putut da prețul muncii mele pe mîinile unui ignorant de marinar... Apropo, Grissom, oamenii dumitale au fost înghițiți de neant sau...

— Dacă-mi pot permite, sir, unul dintre ei a trecut pe lângă noi acum citeva clipe.

— Oh, iartă-mă, sînt prea absorbit de experiență, oricum vor dispărea toți în valurile diluviului, profeția biblică este, din păcate, neîndurătoare și zic din păcate pentru că soarta dumitale va fi aceeași. Nu pot face nimic pentru dumneata, crede-mă, în corabie nu este loc pentru al treilea, regret sincer, Grissom.

Și arca își încorda deja etrava în apele infierbîntate ale imaginației lui, potopul putea veni ca un val înalt, rostogolit cu vuiet peste o istorie sau ca o ploaie torențială suficientă să umple mai întîi toate găurile pămîntului — fîntîni, canalizări, peșteri și cratere — apoi toate înălțimile lui, hm, evident, lucrurile trebuiau aranjate în funcție de natura cataclismului dar pînă atunci mai avea de pus la pînct citeva amănunte.

— Nu știu cum îmi vei primi mărturisirea, dragul meu, discutăm ca între bărbați, se pare însă că „Oithona” nu-mi dă toate motivele să mă consider în deplină siguranță.

La aceste cuvînte, vicioasa Isoldă călătorind de la barbord spre tribord în brațele celor doi confidenți păru să-și piardă cumpătul încît lordul de-abia mai avu timpul necesar să-i amortizeze căderea strecurînd mîna între masivul vas de lut și pardoseală. O diră roșie de singe albastru se scurgea din degetul conțuzionat și bătrînul gentlemen găsi cu cale, absolut instinctiv, să și-l introducă în gură.

— Ce-ați vrut să spuneți, sir ?

— Mă refeream la iaht, desigur, pentru viitoarea calami...

Ce gest oribil făptuise, conviețuirea conștientă sau nu cu acești indivizi ignobili își spunea cuvîntul ; îl căută cu privirea pe Grissom spre a-i afla reacția față de josnicul său gest ca să dea, dumnezeule, din

(Continuare în pag. 12)

ispita de a trăi în doi

(Urmare din pag. 11)

ce motive, consternat, de o ținută severă, ei, bine, cu totul necunoscută, acele dungi ce păreau să fie ochii după poziția lor tradițională exprimau o infinită răutate, toracele întins înainte cu o strivitoare emfază, dumnezeile, privirile lordului alunecau în jos ca două picături de apă pe o sticlă bine spălată pînă la picioarele acelea zdravene, amarnic implintate în luciul pardoselei, îndemnind la jignitoare comparații, era ceva din amețitoarele lui vinători în neguroasele păduri ale Wales-ului unde, făcînd semn hăitașilor să înceteze, privea strivit de complexe făptura virilă, cabrată a cerbului învingător într-o dispută masculină dar, să nu uite Grissom, învins în alta, mursicat de ciini sărî pătruns de virful ascuțit al săgeții, numai dacă... În lături cu această indoială murdară, însăși imaginea Oithonei părea să roșească, rămînea totuși ceva foarte grav, rămînea o prețioasă pierdere pe lângă defăimătoarea insinuare a unui fel de provocare, nu-i era teamă de competiție ci mai degrabă jenă pentru o eventuală victorie și pentru iluziile pierdute ale adversarului, ce naiba, ciudat de bruscă mișcare în viscerele lui obosite, împingîndu-l cumva în cîmpul eroic al Călărețului fără pînteni și al lui sir Roland despicătorul de inimi cărora le împrumuta tropotul de copite, panașul și viziera ascunzînd priviri mistuitoare în timp ce, desigur, numai aparent se retrăgea ca un cerb învins, cu spatele înainte spre ușa salvatoare a salonului. Și vai, ochiul său deschis spre altă lume sesiză numaidecît precipitarea nearistocratică a Oithonei aflată — de ce tocmai atunci și de ce tocmai acolo — lingă ușa aceea, veleitățile cavaleresti se istoveau lăsînd locul unor neîndurătoare întrebări merostite reclamînd un singur și neîndurător răspuns.

— S-a întîmplat ceva cu... Isolda? întrebă ea, palidă curtezană, în timp ce un grosolan capăt de saulă se bucura iresponsabil de atenția agitată a celor mai frumoase miini insulare.

— Pui în vorbe un interes neașteptat pentru îndeletnicirile mele, lady. E timpul s-o afirm că înțelepciunea e o artă în care începi prin a bănuî pe oricine.

Îi desprinsese ușor saula culeasă de cine știe unde în febra inconștientă a unei îngrijorări nestăpînite, era o frînghie lungă și mlădioasă cu care s-ar fi putut face orice și dacă lordul n-ar fi simțit că undeva sub cerul ființei lui se prăvălesc averse de ploale cu grindină ar fi adăugat, desigur, că există noduri opere de artă, noduri sculpturale, monumente de frînghie alunecînd pe sine însăși, gură de lup, gură de știrică sau picior de ciine, misterioasa candelită dublă, armonioasă ca o minune intrupată și dispărînd ca o minune, prefăcînd în streang printr-un singur gest plin de iscusință. Dar așa n-a mai adăugat nimic, părea să urce un deal abrupt, coborînd întunecat de nori printre idoli lui neclintîți, oh, iată și patul, adăpostul neputințelor lui de altădată izvorite din puțințe cunoscute numai de ea, singura aleasă să-l despoaie vremelnice de o nobilă demnitate ca să-l prefacă în cîrpă și să-l întoarcă iar la mărăție, dimineața, tocmai din patul acela care-i păstra suita de icnete ca pe o colecție de pumnale ascuțite, oh, mitul adamic, formula simplificată a acestei lumi promiscue cu șarpe în formă de Grissomi! Pasiunea pentru niște plante biceșnice îl orbise peste măsură și zilele derulate în grabă îl înfățișau pășind pe punte mai mult bosumflat decît demn, rînind cu satisfacția aceea de mascul privilegiat o duzină de trupuri înfierbîntate, stele incandescente gravitînd în jurul unei alte stele devenită psihoză, amintire dureroasă localizată în vîntre, era ca și cum ai desface o portocală într-un compartiment de tren tacticos și inconștient că schijele ei de miros și de culoare ar putea provoca contuzii celor ce pot să miroasă și să vadă; presiune de priviri și de glande răzvrătite pe care el o ignorase atîta vreme schiopătînd printre ele cu obiectul acela drapat într-o somptuoasă țesătură, mai indecent astfel decît obiectul însuși; o insurecție mînuțioasă pregătită, un nou Bounty — și-n surescitarea lui, chipul primului său ofițer căpăta trăsăturile lui Clark Gable, actorul — în care Grissom capăta dreptul de reprezentare și de răzbunare al tuturor în afară de sine pentru acea flagrantă inechitate. Iată, în tăcerea de seară, Manfred — înșelat în brîna lui credință de doisprezece oameni printr-unul — avea pentru prima dată percepția vie a unei așteptări iscoditoare fișnită din douăsprezece unghe, un pahar al nerăbdării umplut cu incetul, vărsat a doua zi în zori și umplut iar în trecerea zilei cu voluptuoasă îndrîjire era o revoltă a ei și a lor în care nu trozneau pistoale și nu scăpărau spade încrucisate, o revoltă originală, pentru această îndelungată singurătate la care-i supunea pasiunea lui față de niște oribile plante.

O, nu, nu poate fi astfel, își spuse văzînd-o în cadrul ușii cu aerul ei de martiră, ea nu putea fi decît o victimă, ca și mine, și sentimentul unei solidarități nu nimicînd ci dominînd cancerul indoielii îl umplu de o căldură în stare să-l determine să o ia de mînă și să și-o apropie. Privește, bătrîn nebul și infirm, ceea ce se petrece este mai mult decît eterna disponibilitate a femeii, va trebui să-ți reprimi vulgarele suspiciuni hrănite de singele cine știe căruî rîndaș altoit întîmplător pe arborele tău geneologic. Iar plantele vor trebui zdrobite, n-a fost decît un rol nefast pe care i l-au impus oamenilor proiectîndu-și în afara lor, pe alții, stupidele lor idealuri. Partitura lui biblică s-a terminat, jos cortina, e atîta limpezime în gîndurile sale netezite de o palmă fierbinte în timp ce lespezi mari, grele se așezau pe zbuciumul de pînă atunci. Și lordul se indoi a doua oară pentru că noaptea, generoasă i-a mai acordat o favoare, pentru că disperarea orgolioasă mai voia să facă un ocol înainte de a-și așeza definitiv etichete ei murdare pe trupul celui ales, pentru că la urma urmei ce conținea pentru ea o noapte cînd veșnicia și infinitul îi aparțin deopotrivă?

CONSTANTIN NOVAC

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

JACQUES PRÉVERT

După zece ani de tăcere absolută, Jacques Prévert revine în prim-planul poeziei moderne! Veteran al grupării suprarealiste și scenarist-poet al cinematografiei franceze („Le jour se lève“, „Les Enfants du paradis“, „Bim le petit âne“ etc.), Prévert și-a găsit un „violon d'Ingres“ în arta colajului și a determinat critica literară să-l înregistreze ca pe un scriitor care și-a epuizat resursele, care a spus tot ceea ce avea de spus și s-a retras în mod onorabil să-și trăiască ultimii ani. În tot acest timp el nu a mai încredințat tiparului nici un vers, refugiindu-se în strania sa lume de imagini decupate parcă din vis. Surpriza a fost cu atât mai mare, deci, cînd s-a aflat că celebrul septuagenar va publica încă un volum de poezie, ilustrat cu propriile sale colaje...

Avem prilejul să publicăm, înainte de apariția lor editorială, câteva dintre poemele ce sînt grupate în acest volum. Se va putea observa, cu această ocazie, că „bătrînul“ Prévert a rămas același stîngar cinic și tandru, lucid și sentimental — același Gavroche ce hoinărește pe străzile Parisului observînd totul cu sagacitate și umor. Volumul se intitulează **Închipuirii** (Imaginaires) și se află în pregătire la editura Skira, în colecția „Drumurile creației“.

— așa cum mă vedeți și nici măcar nu vă observ, niște chestii hazlii și liniștitoare.
— Vedeam mai ales un lucru pe care pictorul îl uitase: eticheta cusută de mînă pe căptușeala singerie a mantoului din piele albă, marca marelui creator: „CROITORILE DUMNEZEU & FIIL“.
— Și rideam.
— Știam că nu am în față o croială DE LUX, ci doar o îmbrăcăminte standard.

de altfel

Marele meu strămoș, Nabucodinosaur, a fost cel care a rostit, pe patul său de moarte și de alge, prevestitoarea și preistorica frază celebră: După mine, potopul!
Eu nu sînt nicidecum un strigoi dinainte de potop, ci pur și simplu unul dintre pușinii supraviețuitori de aiurea, de foarte departe.
O mică amfibie roșie se învîrte neconținut în feasta mea, ca într-un borean, și mă bucură faptul că încă se mai mișcă.
Nu-mi trebuie prea multe ca să mă amuz, lucru care i se întîmplă și unui vechi prieten de-al meu, scoțian, de fel din Lochness.
Decuseară, ca și mine, el a fost foarte mirat dar și foarte amuzat constatînd că toți comentatorii și ilustratorii Genezei — această nemaipomenită enciclopedie mondială care descrie crearea animalelor propriu-zise și puțin mai apoi a celor numite oameni — toți au evitat să dezvăluie sau chiar să pomenească de Adam și de Eva, păstrînd o tăcere prudentă și religioasă în această privință.
Totuși — chiar dacă mîntea lor iscoditoare era prea mărunță și creierul le era derizoriu — marii, giganticii noștri străbuni nu meritau să fie zvîrliți în subteranele asprei-istorii...

creație

Cînd cuvîntul „creator“ este întrebuițat numai cu sensul de Dumnezeu, atunci el începe cu un mare C

(Petit Littre)

performanță

Pe o plajă pustie un om aleargă contra-elepsidră, dar plaja este nesfîrșită.
Omul are tot timpul în fața lui, dar veșnicia este atît de departe!

ea spunea

Spunea: „DAR mi-a singerat pîntecul înainte de a le curge lor sînge din nas“.

Bineînțeles că nu știam cum funcționează acest trup, această fabrică de suferințe, această mașină de plăceri și de vise.

A visa...

Intr-o zi, pe cheiul Senei, visam de-a-n-picioarele în fața unei gravuri vechi, a unei planșe de disecție...
O femeie frumoasă, cu umerii goi — sau, mai degrabă, despuiată — cu pielea răsfrîntă de o parte și de alta...
Repulsie și splendoare viscerală.
Mantou de carne, cu căptușeala stacojie, decolteu fraged și insingurat...
Dar nu era nici atît de îngrozitor, și nici atît de dizgrațios. Era doar crud și adevărat.

Îmi ziceam: Iată! Asta e „lumea ta interioară“, cu urină, cu excremente, cu sînge, cu sînge din cap pînă-n picioare și din cap pînă-n inimă.

Funcțiuni fiziologice.

Nu aveam să le împut nimic și nici de ce să le laud.

Și apoi — sau înainte de toate — poate că natura este împotriva firii, iar imaginea care îmi vorbea despre viață nu era, desigur, o natură moartă; și în gravura insingurată întrezăream,

telepatofonul

Nu-i nevoie să fii abonat și nu ai nimic de ridicat din furcă, din moment ce totul ne dă de furcă de o groază de vreme încoace.
E minunat.
Nici măcar ursitoarele nu se mai pot băga pe fir.
Îi puteți chema pe toți cei pe care îi veți iubi sau care v-au iubit cîndva.
Și iată-i, sosesec, îi vedeți, îi auziți, oriunde vă place.
Nu vin în grabă, nici curînd, nici într-un tîrziu, ci sînt aici îndată.
Iar morții care-s printre ei nu sînt strigoi.
Căci ceea ce numim Memorie este înghesuit în ceea ce se cheamă Timp.

oracol

— Și cînd am să fiu mare..., zise fetița.
— Vei rămîne mică, zise pisica.
— Înseamnă că voi fi pitică, zise fetița, nelinistită.
— Nu — zise pisica — vei fi regină, regina propriilor tale vise, și vei deveni femeie rămînînd copil.
— Voi fi frumoasă, zise fetița.
— Da, zise pisica.
— Spui toate astea doar ca să-mi faci mie plăcere, zise fetița.
— Nu — zise pisica — dar toate astea îți vor fi utile cîndva.
— Mulțumesc, pisicușo, am să mai vin pe aici și în anul viitor, zise fetița.
— În anul viitor! Vezi cît e de simplu?
Și tu știi să prezici viitorul — zise pisica.

despre celebritate

Întîi prenumele, apoi numele, și deseori urmază — caraghiosă și jignitoare — porecla.
Pentru unii mai există și renumele, crescînd precum faimoasele cliperci cărora li se mai spune și „trompetele morții“ (sau ale gloriei).

regele cuminte

al colajului:

max ernst

Colaj de ciini: pedepsă pentru ciinii fără suflet, care trăiesc în concubinaj.
Decolaj: imaginea avionului cînd se îndepărtează de aeroport (sau de aerodrom — dacă se zdrobește de pămînt).
Reconfortantă — dacă este vorba de un bombardier.

lock-out

Oare vom muri de foame dacă vom înceta să fabricăm aparate pentru murit în război?

În românește de EUGEN VASILIU

MUZICA ROMANEASCA LA ORA AFIRMARII

Năzuind să cinstească nu numai memoria interpretului, dar și pe aceea — mai prețioasă pentru noi, acum — a compozitorului, Concursul și Festivalul „G. Enescu” și-a impus ca datorie de onoare să-i urmeze exemplul de propagator al creației românești. Comparativ cu edițiile precedente, cea de-a cincea a reprezentat nu pas înainte, chiar dacă unul nu prea viguros: au fost programate mai multe lucrări, dar au existat și concerte din care muzica românească lipsea; remarcăm deopotrivă că din cinci — număr excesiv de modest — prime audiții, trei din aceste piese au fost anterior difuzate la radio sau pe disc. Dar iată, mai clar, bilanțul acestui festival, modul în care muzica noastră a fost reprezentată.

Aproape toate primele audiții care au fost cîntate constituie momente de seamă în creația noastră pentru că arată personalități sau tendințe interesante în același timp și pe plan universal. *Aurel Stroe*, autorul lucrării pentru orchestră *Canto I*, elaborează de mai mulți ani o metodă de formalizare a muzicii, despre care am mai avut ocazia să a-mintim. Paralel cu aceasta el se preocupă în *Canto I* de accesibilitatea muzicii sale, grijă firească a oricărui autor care dorește să-și audă piesele în sala de concert, dar și încercare de a face înțeles mecanismul percepției artistice, al felului în care publicul recepționează o cantitate rezonabilă de informație în mod eficient. În această piesă el utilizează fragmente dintr-un număr de cincea ale celor mai diferite popoare de pe glob: cîntec de cowboy, melodie polineziană, una japoneză, un bocet din Ardeal etc. Melodia respectivă este incredințată mai multor instrumente ce o intonează simultan, însă atacînd fiecare sunet la intervale de timp diferite. Astfel apare un fel de eterofonie, căci toată lumea cîntă același lucru — același contur melodic — însă în valori diferite, după o desfășurare ritmică proprie (determinată de un sistem de atribuire folosit de A. Stroe și în alte lucrări). Dacă mai adăugăm faptul că întreaga evoluție melodică are un sens continuu ascendent, vom înțelege efectul spectaculos (în cel mai elevat sens al cuvîntului) pe care-l produce această muzică. Senzația dominantă este a unei armonii consonante și diverse totodată, iar imperceptibila alunecare a masei orchestrale ample către registrul acut declanșează un straniu sentiment al curgerii timpului — curgere continuă și abia sesizabilă. Poate chiar mai savant elaborată, piesa corală *Aforismele lui Heraclit*, de Ștefan Niculescu, pentru corul „Madrigal”, se încadrează în perseverentele cercetări teoretice și artistice ale autorului în domeniul eterofoniei. Lucrarea pare să se fi născut — este o ipoteză — din celebrul aforism „Toate sînt Unul”, căci acesta este și unul dintre înțelesurile filozofice ale permanentelor ramificații și contopiri la care sînt supuse liniile ce formează eterofonia. *Aforismele* respectă, ca și alte lucrări din această familie ale lui Șt. Niculescu, același tip de structură și în relațiile formale regîzînd ansamblul: părțile piesei, care corespund fiecare cîte unei cugetări, se pot înlănuți în diverse feluri. Scriitura corală este densă, orchestrală, saturată de efecte vocale ingenioase, fără ca prin aceasta să înțelegem că muzica nu ar avea suptele sau clipe de distinsă rarefiere. Printr-o exprimare subtilă și atrăgătoare — Renașterea sau antichitatea așa înțelegeau muzica pentru cor —, ea ne atrage într-o zonă a sensibilității și a intelectului mai puțin obisnuită.

Piesa pentru 13 instrumente de Tiberiu Olah, singura primă audiere propriu-zisă dintre cele interesante ale acestui festival, ne bucură din două motive: primul că, după un lung interval ne putem reîntîlni cu muzica acestui compozitor, al doilea pentru că vederea se face în condițiile unei vizibile evoluții și decantări a muzicii sale. Desfășurarea *Piese* urmează o logică impecabilă,

menținînd, pentru profesionist sau simplu meloman, atenția trează pînă în ultimul moment, creînd chiar un „suspence” de bună calitate; formularea instrumentală, atrăgătoare și unitară, urmează în linii mari o idee simplă, dar alcătuită din detalii luxuriante: în totalitatea ei piesa pare să provină dintr-un moment de echilibru, de stăpînire sigură a meștesugului.

Ultima noutate, *Elegia pontică* de *Theodor Grigoriu*, este o muzică departe de retorism și, așa cum critica noastră a mai remarcat, aceasta este calitatea ei cea mai de preț. Plîngerile poetului exilat, Ovidiu, sînt traduse printr-o cantilenă voit lipsită de culoare, acompaniată de sunetul grav al contrabașilor. Fără a aduce idei sau stări de spirit inedite, muzica lui Th. Grigoriu este

Dirijorul PAUL KLECKI: „Aș vrea să-mi exprim în cîteva cuvînte admirația față de formidabilul talent pe care-l are tînărul șef de orchestră olujean, Erich Bergel. Pot spune fără nici o ezitare, că acest muzician este capabil la această oră să dirijeze absolut orice orchestră de primă mînă. Adăugînd talentului pe care-l are experiența vitlorului, sînt convins că numele lui Bergel va fi asociat unui mare destin muzical. I-l doresc din tot sufletul”.

ANDRÉ MARESCOTTI: „În mod categoric, tînăra școală componistică românească este la înălțimea exigențelor pe care le avea față de muzică marele Enescu. Tîrănu, Vieru, Doru Popovici, Aurel Stroe sînt numai cîteva nume ale acestor entuziaști urmași ai maestrului. Am fată de ei toată admirația!”

MARCEL MIHALOVICI: „M-a impresionat fantastic balada-oratoriu „Miorița” a maestrului Sigismund Toduță. Este o compoziție de mare profunzime, în care țesăturile armonice moderne se împletesc unitar cu filonul folcloric românesc. Este de fapt o caracteristică a întregii școli românești de compoziție, ilustrată magistral și de tînăra generație”.

RICARDO ODNOPOSSOFF: „Aș dori să-mi exprim profunda satisfacție pe care am avut-o ascultînd concertul corului „Madrigal”. Este magnific și-acum înțeleg de ce marele Leopold Stokowski a caracterizat muzica acestei formații ca fiind o întru chipare a perfecțiunii muzicale. Sînt fericit și mă felicit că am putut audia ceva din repertoriul atît de vast al lui Marin Constantin”.

Aprecieri culese de LIVIU TUDOR SAMUILĂ

închegată și se deapănă liniștit prin matca largă pe care și-a ales-o.

Alături de aceste lucrări, necîntate încă în sala de concert, au fost prezente în festival, cu partituri mai vechi, și alte nume ce nu pot fi omise. *Trepte ale tăcerii* de *Anatol Vieru*, ascultată acum, după ce am putut citi declarațiile teoretice ale autorului (revista „Muzica” nr. 3/1970), pare mai transparentă, intențiile sale reies cu mai multă ușurință. Nu vrem să se înțeleagă prin această că, fără adaosuri literare, sunetele n-ar fi destul de convingătoare. Relațiile timp-spafiu pe care ni le propune Anatol Vieru, ca și această participare efectivă la elaborarea piesei — imaginea ei unitară nu reiese decît recompunînd mental, din fragmente, blocul sonor inițial și operațiile de „sculptare” a acestuia — sînt experiențe de primă importanță pentru cultura noastră muzicală. *Myriam Marbé* în *Ritual pentru setea pămîntului*, scris tot pen-

tru corul „Madrigal”, ne convoacă la un ritual real, căci această muzică conține o forță de subjugare căreia nu i te poți opune. Este cazul să mai atragem atenția că se pot face lucruri de calitate pornind de la folclor. că nu această idee este perimată, ci doar mințile ce au transformat-o în dogmă? Oricum, iată un bun exemplu că un creator cu gîndul sprinten poate face minuni în acest domeniu. *Concertino per la Musica Nova* de *Adrian Rațiu* este una dintre cele mai reușite lucrări ale muzicii noastre de cameră. Lipsită de violențe exterioare, piesa lui A. Rațiu conține un nonconformism de fond în locul unuia socant, de suprafață. Credincios sie însuși, acest compozitor împrumută prea puțin de la precursori sau contemporani pentru a putea fi încadrat cu ușurință într-un tipar. La fel *Ludovic Feldman*, căruia i s-au cîntat *Cinci Poeme* pe versuri de M. Dumitrescu, este o prezență activă, tinerească, în rîndul compozitorilor noștri, căci el rămîne personal chiar atunci cînd mijloacele tehnice pe care le folosește sînt împrumutate. Ne-au interesat, de asemenea, *Mihai Moldovan* — *Vitralii*, piesă pentru orchestră ingenios realizată, vîdînd un talent puternic, *Simfonia de cameră* de *Dan Constantinescu*, *Dialoguri* de *Cornel Tăranu*, *Episoade* de *Vasile Herman*, *Simfoniile* lui *Wilhelm Berger* și *Doru Popovici*, ca si *Trioul pentru coarde* de *Dumitru Capoianu*, reprezentative pentru maniera autorilor lor.

Lista compozitorilor români în viață, cîntați în festival, poate fi încheiată dacă mai amintim *Simfonia* lui *D. Cucîm*, oratoriul *Miorița* de *S. Toduță* și un recital de lieduri. Trebuie să remarcăm însă, spre mărirea noastră, că ea nu cuprinde o serie de nume de primă mărime, puncte de referință esențiale pentru cine dorește să-și facă o idee, chiar sumară, asupra muzicii românești. Ne gîndim în primul rînd la *Mihail Andricu*, figură de elită, la *Tudor Ciortea* (personalitate care presupune o prezență mai substanțială, nu doar cîteva lieduri) ca și la mai tinerii *Octavian Nemescu*, *Corneliu Cezar* (programați doar în audii la Uniune, nu în concert) sau la total ignorații *Costin Mioreanu*, *Mihai Mîțrea-Celarianu*, *Gheorghe Costinescu*, *Nicolae Brînduș*. Orice s-ar spune, este un non-sens ca *toamă aceștia*, care au cules atîția lauri peste hotare, pe care noi însine i-am apreciat atît, să lipsească dintr-un tur de orizont al muzicii românești. Efortul de a-i cuprinde în manifestările festivalului merita osteneală, căci lucrările lor ar fi ridicat nivelul general al acestei sărbători.

Cel de-al cincelea Festival „G. Enescu” a reprezentat un progres în direcția propagării muzicii românești. Totuși se mai pot face multe dar, în primul rînd, trebuie să ne convingem că șansele acestui Festival stau tocmai în posibilitatea de a-l transforma într-o tribună a muzicii noastre. Numai astfel interesul arătat pînă acum de public va putea fi păstrat, numai așa el își va găsi o justificare morală, va căpăta o fizionomie proprie, adică va oferi altceva decît manifestări similare de prin alte părți. După cum am văzut, compozitorii noștri sînt o garanție sigură.

SEVER TIPEI

SPECTACOLE

ana lugojana

de FILARET BARBU

(la teatrul liric din constanța)

SIMON 13

În sfîrșit, o premieră la Teatrul liric.

Evenimentul merită consemnat, pe drept cuvînt, pentru că, prin profilul său, acest teatru se adresează cu precădere unui repertoriu universal, lucrările originale se întîlnesc, uneori, reprezentate prin creații mai recente (Fetele din Murfatlar de Elly Roman, Nimfa litoralului de Viorel Doboș); și apoi, noua premieră readuce în prim-plan o piesă de succes din repertoriul trecut al teatrului, iar amatorul de muzică bună poate retrăi astfel satisfacții pe care le va fi încercat mai de mult. Cu atît mai mult cu cît *Ana Lugojana* — intrată deja în patrimoniul clasic al operei românești, se prezintă cu deosebită elocvență prin ea însăși. Muzica sa nu se sfîșie să facă dese și plăcute aluzii la o sursă populară viguroasă, cum este folclorul Banatului și al Ardealului. Ariile operei, multe din ele binecunoscute publicului, se regăsesc înveștimate într-o interpretare nouă și nu lipsită de originalitate în spectacolul constănțean.

Dificultățile ivite la asimilarea unui text bogat (ca orice operă nu duce lipsă de proză) în limba germană i-au situat pe artiștii interpreți într-o sferă fertilă de preocupări intelectuale. De altfel, artiștii Teatrului liric nu sînt la prima încercare de acest gen. De multă vreme ei prezintă *Liliaul* și *Voievodul țiganilor* în original, cu un succes de public care-i răsplătește suficient.

Meritul mare al spectacolului cu *Ana Lugojana* (beneficiind de aportul unor artiști timișoreni: *Grigore Gorduz*, scenografie, și *Rudolf Schatty*, regizorul și autorul versiunii germane) este acela că reușește să creeze un climat specific românesc, o atmosferă de povești adevărată, întîmplată undeva, într-un sătuc, în care oamenii știu să se bucure de roadele muncii lor, în care veșnic noua poveste de dragoste are rezonanțe de romanță. Un element important al dramaturgiei lucrării îl reprezintă masa întru chipată de țărani și muncitori. O remarcă bună pentru reliefaarea muzicală a acestui compartiment (maestru de cor, *Boris Cobaslian*). Am putea aminti începutul actului II ca unul dintre momentele cel mai frumos și sensibil redată. Nu este însă pentru prima dată cînd constatăm faptul că forța expresivă a acestui important element al spectacolului nu este suficient utilizată de regie. Pentru ce acest decalaj între redarea muzicală și cea actoricească a corului?

Dacă corul este important, orchestra este fundamentală în orice spectacol muzical și atunci nu putem trece cu vederea inconsistența acestui compartiment (justificată și de numărul redus al instrumentiștilor), lipsa de omogenitate și de sincronizare a atacului și intonației (vizibile mai ales la corzi), decalajele (inerente, dar nu și scuizabile) între fosă și scenă în momentele de ansamblu — cum este finalul actului I. Altfel, dacă mai este loc și pentru asta, se cuvin și cuvinte de apreciere celor cu puțin peste 30 de instrumentiști ciți mai compun actualmente formația orchestrală a Teatrului liric. (Oare cum reușesc să realizeze Boema, Rigoletto sau Carmen, atît de pretențioase, cu aparatul orchestral? Este o întrebare pentru toți cei care sînt convinși că nivelul calității este indubitabil influențat de conținutul noțiunii de cantitate, în cazul de față de un fundament orchestral solid).

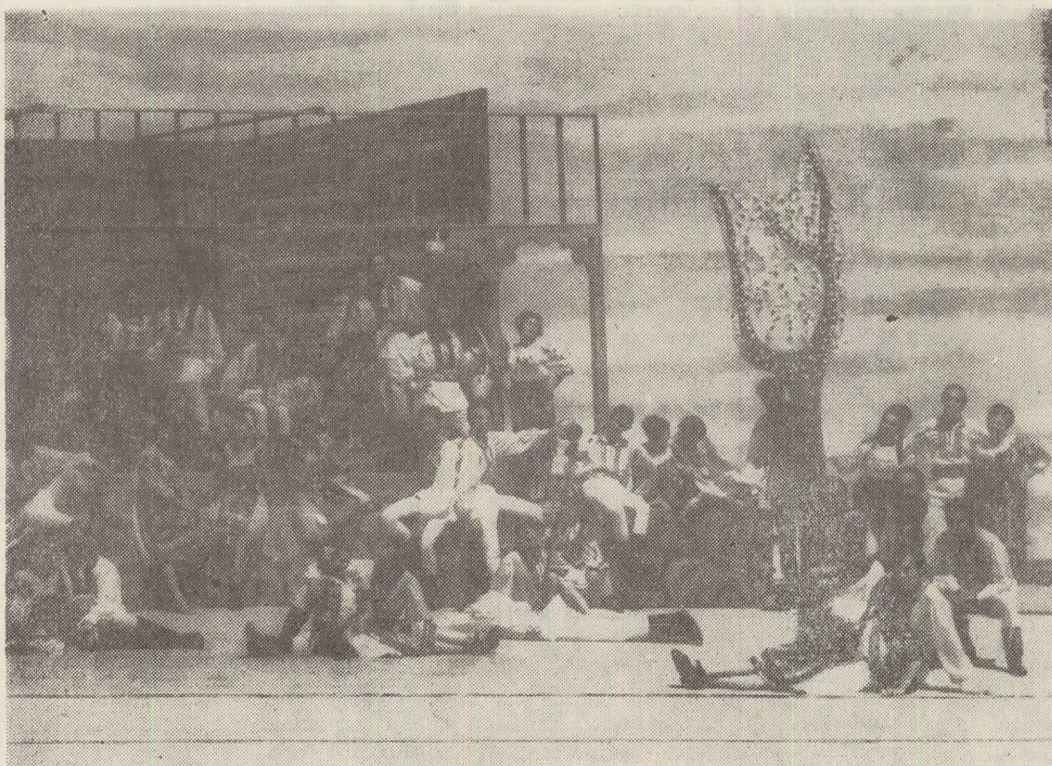
Am admirat impetuoșitatea dansurilor, care se apropie mult de spațiul spiritual de origine al operei (Banatul), varietatea desenelor coreografice care — cerem scuze — depășește, uneori, în bogăție paleta orchestratorului (tabloul I din actul II). O notă bună, așadar, coregrafiei semnate de *Mihai Vasile*.

Romfilia Leahu Radu intruchipează tipul eroinei așa cum a fost gîndit de autor. Prin ea, Ana Lugojana devine un personaj agreabil și apropiat publicului de orice fel. Ana își găsește astfel o interpretă la care calitățile fizice se asociază vocii clare și destul de bine conduse, talentul vocal și cel scenic se găsesc aproape perfect echilibrate. Felul în care rostește fraza, lipsa nervului și a delicateței expresiei sînt singurele aspecte care mai lasă de dorit. **Vasile Pascali** (Sandu) este un partener cel puțin plăcut. Admirăm căldura vocii (chiar dacă nu beneficiază de un diapazon prea dezvoltat), sensibilitatea expresiei și mai ales degajarea și dezinvoltura cu care se deplasează pe scenă. Vasile Pascali este pasionat de jocul său, de personajul a cărui răspundere îi revine și aceasta transpare convingător în orice moment al acțiunii. Cîntărețul V. Pascali are de ce să-l învidieze pe actorul care-i poartă numele... O surpriză plăcută ne oferă **Bucura Iordăchescu** în Tanti Maritzl. Este, poate, printre puținele ocazii cînd i se încredințează un rol de comic gras și cîntăreț care ne-a obisnuit cu realizări sobre (limitate de natura vocii sale, de mezzasoprană), ne face să cunoaștem într-o bună măsură talentul său artistic — mult timp reținut — într-o creație care-i pretinde mișcare, dans, aplomb și uneori chiar... cîntec. Bucura Iordăchescu reușește acest moment cu brîo, adăugînd datelor cerute de rol și o pronunție germană, pentru care are de ce să primească felicitări. Partenerul său, **Nae Ivănescu** — profesorul Nazarie — este același dintotdeauna. Bătrînul profesor, înarmat cu dicțione latinești, este un rol apropiat naturii nostalgice a acestui actor, al cărui comic este întotdeauna reținut, ca o părere de rău. O reîntîlnire plăcută, care ne scutește de căutări pompoase în lexic: cuplul **Iacobina Vlad** — **Dinu Teodorescu** (Fany și Tony), pe care spectatorul îi privește cu sentimentul revederii unor amici, chiar dacă este prima oară cînd are prilejul să-i vadă. Și asta pentru naturalitatea jocului și consistența umorului. Ba uneori i-ai dori mai teatrali chiar, mai noi... În tot cazul universul celor două personaje este suficient de pretențios pentru a le oferi prilejul unor creații de ținută. Partitura vocală prezintă, însă, unele mici fisuri, sesizabile, pe alocuri, la interpreta lui Fany, în momentele în care trece de la vocea recitată, parlată, la cea propriu-zis cîntată. Un joc echilibrat și sobru încadrat de cerințele rolului realizează **Richard Deutch** în Nica Iancu Iancovici. Interpretul împrumută personajului prezența sa scenică, statuează, care-l situează în prim-planul atenției generale, evidențiînd, o dată în plus, partitura vocală pe care o susține de o manieră meritorie — în afara unor inadvertențe intonaționale (în registrul acut).

Tabloul general al spectacolului cu opera *Ana Lugojana* este îmbogățit prin prezența altor artiști cum sînt **Iosif Buibaș**, **Sofronie Cădăriu**, **Magdalena Daminescu**, **Niculina Cîrstea**, **Alexandru Chiper**, **Radu Popescu**, **Aura Drugan**, **Elena Trașcă-Socor**.

N-am comis o impietate lăsînd pentru final pe coordonatorul acestui consum de energie nervoasă și artistică — **Constantin Daminescu**. Satisfacția pe care o împarte la ficcare spectacol cu colaboratorii săi pentru faptul că deschide drum muzicii românești spre sufletul ascultătorului străin ne scutește de elogi inutile.

MITEA MARIAN

Scenă din spectacol

soarta și sorții unui festival

La cea de a doua ediție, **Săptămîna teatrelor de păpuși, Constanța '70**, degajată de entuziasmele, febra și, poate, tracul începutului, se desprinde ca un fapt de cultură real și necesar, cu alte cuvinte, se legitimează în calitatea sa de festival național, de „paradă a succesorilor” unei stagiuni, de demonstrație a încuizabililor resurse ale fan-teziei celor mari în slujba celor mici, de trecere în revistă a forțelor drama-turgiei originale, scrisă pentru scena mică.

Privită astfel, cu exigența pe care o presupune ca festival al artei păpușierești din România, ediția '70 ne oferă prilejul să observăm o mai bună organizare (la care au contribuat Direcția teatrelor și nu mai puțin gaze-tele), organizare în sensul strict al cuvîntului — ne referim la progna-marea spectacolelor, mai puțin, mai lesne de urmărit, și a altor activități, cum, de pildă, sesiunea de comunicări pe o temă la ordinea zilei: **Modern și modernism în arta spectacolului de păpuși**, urmată de dezbatere, mai vii poate și, în orice caz, mai la obiect decît referatele, dintre care unele, oricît de documentate ori spirituale, nu și-au găsit, după părerea noastră, justifi-carea (vezi, **Jarry sau păpușa mi-nuînd omul**). Referatele, dar mai ales discuțiile cu trimiteri la spectacolele prezentate precum și la modalitățile de exprimare tot mai diverse pe care le desoperă scena mică, au scos în e-vidență resursele artei păpușierești, încă insuficient explorate, ale acestei arte străvechi, căreia i s-ar potrivi, în actualitate, determinantul „de anima-ție”, mai puțin acela „de păpuși”.

La același capitol, al organizării, nu putem însă trece cu vederea nejusti-ficate absențe (Teatrul de păpuși din Timișoara ignoră pentru a doua oară Săptămîna), ca și programarea unor spectacole „sub tinuță”, vrem să spu-nem lipsite de strălucire ori persona-litate (Teatrul de păpuși din Galați) sau a dubletelor (**Omulețul de puf** de Al. T. Popescu — teatrele din Cluj și Ploiești) cînd nu este vorba de două vizium spectacolice diferite, de natu-ră să suscite interesul, ba, mai pu-țin, cînd punerea în scenă a cluje-nilor era evident detașată calitativ de cea-laltă, ba, mai mult, cînd Teatrul din Ploiești era programat cu încă un spectacol semnat de aceeași autori! Sintem convinși că Direcția teatrelor va găsi argumente la reproșurile noastre, dar nu vor fi de natură să ne insufle încredere în sistema de se-lecție a spectacolelor, care s-a dovedit deficitară și... pleonastică! Altfel însă, festivalul nu ne-a lipsit de satisfacții. Să-i mulțumim, așadar, pentru înfîlî-nirea cu artistul de rară vigoare și so-brietate, plastician și om de teatru, scenarist și scenograf anul trecut, scenograf și regizor de astă dată, Paul Fux. Cu **Oltul și Mureșul**, Fux a făcut

o demonstrație strălucită a calităților sale, el a dovedit cum pot fi învinse nenumăratele dificultăți pe care le presupune punerea în scenă a unei ba-lade (oricît de „dramatizată” ar fi), punind nerv acolo unde curgerea este inevitabil lentă, dînd greutate conflic-tului (indeobște de arme) prin știința de a crea atmosferă. S-a spus despre spectacolul său că n-a fost u-nitar datorită facturii diverse a păpu-șilor. Afirmăm că ni se pare hazardată cită vreme păpușile sale — sculptură în lemn, majoritatea — au avut o atît de pregnantă personalitate, cită vreme **Hășmașul**, de pildă, rămîne o apariție singulară de-o expresivitate unică. Aplauze, deci, pentru Paul Fux și întregul colectiv orădean, cu alîit mai mult cu cit un co-lectiv de elită, al lui **Tăndărică**, cu un regizor pentru care avem toată stima, a ratat, evident, la același ca-pitol, al baladei, deși, parțial, spec-tacolul bucureștean cu **Micul Cobiul** (versiune scenică de Nela Stroeșcu) n-a fost lipsit de calități. Bizar, de un baroc stînjitor, cu un desen și o cu-loare care, involuntar, atîng grotescul. **Clufuleciul** ploieștean ne-a prezentat un vechi și greoi **Greuceanu** potînit în grațuități „de efect”, în banale sce-ne de luptă, prelungite în vederea a-pe-titului belicos al băieților de zece ani, „o adaptare liberă pentru scenă (de Nela Stroeșcu) fără prejudecăți pioase”, ni se spune în caietul-pro-gram, dar atît textul cit și specta-co-lul nu reușesc să ne convingă. De altfel, ne este imposibil să înțelegem de ce autorii de dramatizări nu se os-tenesc să descopere în tezaurul folclo-ric românesc și altceva decît balade care, cum s-a dovedit și în acest an, sînt atît de greu de urmărit cînd devin spectacole...

Sectorul de comedie al festivalului a fost asigurat de trei spectacole. Unul pentru adulți, al Teatrului din Tg. Mu-reș: **Parodii de Bajor Andor**, pus în scenă de Antal Pal (regie), Haller Iozsef (păpuși-decor), Szabo Csaba (muzică), fascinant ca expresie plastică, subtil și spiritual ca text și interpretare. Un spectacol Caragiale, tot pentru adulți, mai puțin clar în intenții, de un umor indolent, placid și blazat în plas-tica lui, al Teatrului din Craiova; fi-tiul cu sex-appeal **Cuconițele mele dragi**, și subtilul atît de pretențios („scenariu alcătuit din schițe ale lui I.L. Caragiale, dramatizate pentru scen-a păpușilor și orînduite în suită co-mică de Valentin Silvestru”) conțin mai mult umor decît întreg specta-co-lul întemeiat pe... **Five o' clock, Diplo-mație și Lantul slăbiciunilor!** Si... în fine, pentru copii, farsa muzicală (oare de ce muzicală?), în două părți, în care Alecu Popovici se străduiește să arate „Cum poți să dai de dracu!” ..., la matematică și disciplină” (nu se explică în programul de sală și în-țelegem și noi în cele din urmă). Am-

bițiile regizorului, Petru Valtter, spre ceea ce trebuia să fie o comedie sucu-lentă, pentru un spectacol de vervă și antren, scaldat în hohotele de ris ale sălii, eșuează de astă dată, oprîn-du-se undeva, poate în culisele lui **Nils Holgerson** de anul trecut.

Revenind — vorbeam de satisfacții — să aplaudăm spectacolul cu **Omulețul de puf** al Teatrului din Cluj, pe crea-torii păpușilor (mai puțin Ariston ar-lechinul), Alexandru Rusan și Günter Valnner și pe minuiorii lor, Carmen Poiană, Smaranda Stratonov și Horia Pop, ironia subtilă, lirismul discret și melancolia ușor filosofică pe care lec-tura regizoarei, Ildiko Kovacs, le-a desoperit în text și le-a transpus în spectacol. Să mai aplaudăm **Mofanul încălțat** al Teatrului de marionete din Arad, în regia lui Cristian Frangopol și scenografia talentatei Zizi Frențiu, un spectacol de umor în subtext, de can-doare și gingășie, dar și vigoare în expresie. Și s-o aplaudăm pe Ale-xandra Davidescu, actriță minuitoare a Teatrului din Craiova, autorea unui „choc” intitulat **Joaca**, pentru pre-scolari și școlari mici, incon-sistent ca text dar viu și an-trenant ca spectacol, cu un bi-nomenitat succes la vîrsta cîrcăi i se adresează. Un cuvînt de laudă Tea-trului din Brăila pentru **Elefanțelul curios**, excelent „dosenat” de tînărul Sorin Haber care debutează cu aplomb și siguranță în scenografia păpușierească. Despre spectacolele Teatrului din Constanța ne-am exprimat opinia într-o cronică anterioară; vom nota aici doar satisfacția că interesul deo-sebit pe care l-a suscitât **Copilul din stele** prezentat, la cererea participan-ților, la deschiderea și închiderea Săptămîinii, ne-a verificat aprecierile. Vedeam, în expunerea introductivă, Săptămîna ca pe un festival. Așa fiind, se poate pune întrebarea cine a fost vedeta festivalului. Răspunsul nostru este: dramaturgul Al. T. Popescu. Nu credem că a stat în vederile Direcției teatrelor intenția malițioasă de a ne lăsa să presupunem „jena” de titluri a dramaturgiei originale cînd a pro-gramat un autor, Al. T. Popescu, cu trei piese în cinci spectacole! Vrem să credem că este, mai degrabă, un o-magiu adus unui autor dedicat teatru-lui de păpuși, un autor care pune în circulație pe scena mică un lirism de extracție filosofică sub oblăduirea înega-labilului Exupery și a înimitabilei opere care se numește **Micul prinț**. Iar dacă n-am înțeles bine și s-a for-țat o experiență, ea nu a rămas fără roade: în viziunea echipei gălățene autorul devine melodramatic și vag moralizator, contemplativ-sfătos și important în ediție ploieșteană, spu-mos, ironic, subtil la clujești, cu un plus de noblețe și elevație în specta-colul-recital al actriței Simona Agachi de la Iași, explicit și pe alocuri plat în versiunea lui Gh. Jora de la Con-stanța.

Dar... asta este soarta festivalurilor, să aibă vedete, iar soarta vedetelor să se bucure și să sufere. Și fiindcă tot am folosit cuvîntul, să spunem, în în-cheiere, că soarta festivalului de la Constanța este să fie un... Festival și că, în acest sens, mai sînt încă multe de făcut.

ANA BARBU

Time de peste 26 de ani, vîlul necunoașterii a acoperit creația unui pictor dobrogean — autodidact, extrem de interesant — care a transpus cu sensibilitate — pe pinze de dimensiuni raportate parcă la interioarele moderne — cerul torid al Dobrogei, iarbă arsă de suflul vîntului negru, pescari pe ghioluri sau lingă colibele lor, țărani la cîmp, cărauși turci, ciobani tătari, peisaje marine, colțuri de plajă, mori de vînt.

Mihai Sibiceanu este unul din reporterii plastici ai Dobrogei anilor 1914—1940, amintindu-ne pe undeva de Carl Pop de Szatmary. El surprinde în pictura sa acel element caracteristic crochiului care în zilele noastre capătă valențe de document; mare parte din lucrări înfățișează așezări și indeletniciri arhaice: **Fundația primăriei Constanța, Sacagii în centrul orașului, Roată de apă la Palatul Mare, Moară de vînt la Mangalia** au valoare istorică și etnografică și n-ar face figură proastă într-un viitor muzeu al Dobrogei.

Mihai Sibiceanu vede lumina zilei la 25 iunie 1887 în satul Almalău, județul Constanța, într-o familie modestă. Tatăl era argeșean iar mama dobrogeancă. Își potrece copilăria în comuna Albești urmînd peregrinările familiei, apoi este dat la școala primară din Man-galia. Marca fascinantă, cu întinderea-i frămîntată și mersu schim-bătoare o fi sădit în sufletul copilului pasiunea pentru pictură, po-ezie și muzică? Gimnaziul îl face în Constanța, după care dînrul, obligat de părinți, urmează cursurile școlii superioare de comerț din Craiova. Aici a frecventat un cerc de pictură unde a ajuns să fie remarcat de Șirato care se interesa de acest cerc ori de cîte ori trecea prin Craiova. După absolvirea școlii comerciale, M. Sibiceanu a revenit în Constanța preluînd funcția de secretar contabil al primăriei. În timpul liber el colîndă Dobrogea în lung și lat, la Portița, Jurilovca, Sulina, Tulcea, Măcin, Mamaia și Mangalia surprinzînd peisaje animate de cărauși, păstori, drumeți, țărani la munca cîmpului, dar în mod deosebit pescari. El a zugrăvit lumea aceea pitorească și postrită a Dobrogei, de români-macedoni, turci, tătari și armeni — care conviețuiau undeva la periferia condiției, fiecare cu ponturile, obiceiurile și indeletni-cirile lor. În aceeași perioadă pictează o serie de portrete ale unor membri ai familiei.

În anii primului război mondial, cînd Dobrogea a fost greu în-cercată, pictorul se refugiază la Birlad urmînd arhivele și docu-mentele primăriei. Din acea perioadă datează cîteva pinze înfă-țișînd frumoase interioare țărănești la Roman, pictate cu tonuri calde într-o viziune decorativă, de asemenea o încercare de compoziție în-spirată de tragicele evenimente. După terminarea războiului, M. Si-

UN PICTOR NECUNOSCUT,
MIHAI SIBICEANU

biceanu se întoarce în Constanța reluîndu-și activitatea la primărie. Pictează cu aceeași pasiune peisaje, portrete, scene cotidiene. Pictura sa capătă mai multă profunzime și maturitate, tușa este mai si-gură, mijloacele se simplifică. Porneste din nou la drum desco-perind imagini inedite.

În timpul peregrinărilor prin Dobrogea a manifestat un deosebit in-teres pentru vestigiile lăsate de popoarele străvechi, vestigii care și-au găsit loc de multe ori în pinzele sale; a militat pentru în-ființarea unui muzeu care să le adăpostească. A participat la o singură expoziție alături de Tarasov, Florian Șteuer și Bomfilă, pe care i-a cunoscut îndecapropae și cu care a avut relații de amicitie. În numărul din 6 iunie 1938 al ziarului **România de la Mare**, pu-blicistul I. Tudor, comentînd această expoziție, făcea aprecieri elo-gioase la adresa picturii sale.

În cele peste 300 de lucrări, M. Sibiceanu se dovedește inegal și de multe ori inconsovent, descoperindu-ni-se un temperament melinist, de multe ori ros de indoieli. Pinzele sale înfățișînd ma-reea degajă o forță emoțională deosebită — tonuri pastelate, lavieri discrete, culori de o mare claritate și profunzime, unele amintînd de atmosfera exotica a meridianelor sudice.

Pinzele care înfățișează interioare sînt susținute, cu mici excepții, în game acide însă frumos armonizate — carminuri, violaceuri, brunuri, sîcne creînd stări sufletești specifice. Remarcăm o suită de portrete: al mamei sale cîntîndu-i fiului mai mic, al surorii sale, Constanța, și un altul intitulat **Lili** care degajă o anume fasci-nație.

Printre peisajele înfățișînd aspecte nedobrogene, menționăm car-toamele pictate la Nișcov-Buzău — unde avea un prieten — în care pictorul a surprins cu multă sensibilitate natura monumental-pi-torească a acelor locuri, creînd prin particularizare adevărate por-trete de arbori: **Cring, Luncă, Drum de țară, Curte țărănească, În zori la arat** etc. Pictează și naturi statice în care se simte însă — cu mici excepții — o influență academistă. În 1944 s-a stins, răpus de o boală necrutătoare, lăsînd pinzele — rod al strădaniei și pa-siunii a mai bine de 43 de ani — a fratelui său, Ion Sibiceanu. Co-mitetul județean pentru cultură și artă, Casa județeană a creației populare, prin organizarea expoziției retrospektive M. Sibiceanu, îndeplinesc un act justițiar față de un anonim, mare îndrăgostit al culorii, care, minat de pasiune, a zugrăvit cotidianul inedit do-brogean în perioada dintre cele două războaie.

PETRE NECHITA

N-am dori să reluăm co-mentarii anterioare, dar nici să cludăm obsedanta dilemă a „profilului”, prezentă în multe debateri teoretice. E-cuația, aparent atît de enig-matică, „teatru-profil”, poate fi totuși rezolvată, pornin-du-se nu de la obstrucțiunii, ci de la cerințele firești ale vieții artistice. Nu putem omi-te faptul că teatrul de drama-ti și comedie din Constanța este confruntat permanent, pe parcursul stagiunilor, cu un public eterogen, de toate vîrstele, cu gusturi și pretenții variate, cu pa-siuni diferențiate pentru cu-tare sau cutare gen de spec-tacol. Înseamnă oare că singura soluție ar fi un repertoriu amalgamat, cu-prinzînd titluri învîlmășite ? Aici se cuvine să amîn-tim că fiecare instituție de artă abordează niște țeluri programatice, pe care se stră-duiește să le traducă în via-ță. Este vorba de misiunea sa educativă, de tendința rea-lizării unui climat eferves-cent în zona respectivă, de conlucrarea creatoare cu pu-blicul, producîndu-se, în a-cest ultim caz, un schimb re-ciproc de valori, o devenire reciprocă. Tocmai de aceea opînăm pentru orientarea teatrului către marele reper-toriu, către textele durabile, aparținînd literaturii române sau străine, preîndu-se la formule spectacolice pe o gamă largă. Un teatru nu poate abandona de-a lungul activității sale nici tragedia

solemnă și gravă, nici drama de „idei” răscolitoare, „nici comedia lirică, nici vodevilul, nici...” (fără să mai precizăm cit de imperioasă apare ce-rința de a valorifica drama-turgia contemporană, în toa-te variantele ei). Desigur, o stagiune nu va putea acoperi prea multe fațete ale reper-toriului. Aici intervine posibi-litatea de a organiza un e-chilibru cit mai armonios al repertoriului, ținîndu-se seama de reluările anterioare cit și de perspectivele apropiate. Conducerea teatrului poate aprecia realist resursele exis-tente într-un anumit mo-ment, și de aici să găsească soluțiile cele mai potrivite.

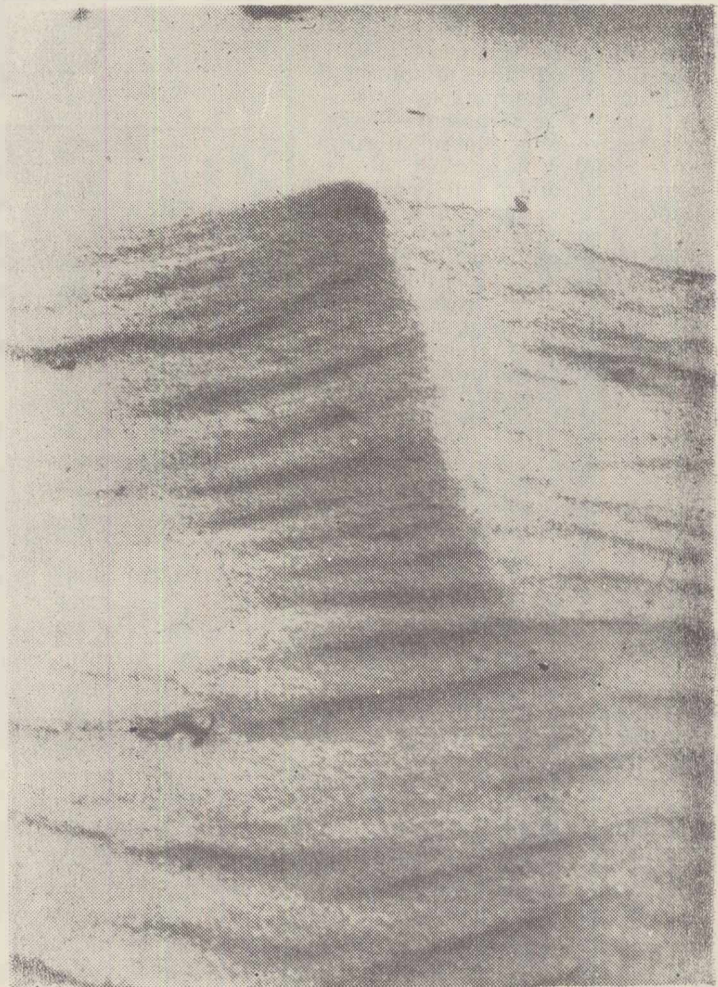
teatru, profil, stagiune...

Nu-i mai puțin adevărat că „profilul” atît de dorit se concretizează și în presupu-nerile scenice ale repertori-ului propus și, în acest sens, experimentele, căutările re-gizorilor și actorilor au o contribuție majoră. Stagiunea 1969/1970 a teatru-lui conștanțean ar putea fi apreciată, credem, ca o sta-giune de o rodnicie nor-mală. N-au lipsit surprizele binevenite și nu am fost scu-tiți de nemulțumiri. Stagiu-ne a debutat sub o zodie promițătoare. Drama **Săge-tătorul** de Ion Omescu — a-ducînd o asociere inspirată a

motivelor istorice cu o pro-blematică modernă, actuală — a cunoscut, în viziunea regizorului Geo Berechet, o montare judicios gîndită, care reliefa cu abilitate semni-ficațiile textului. Însă, în continuarea stagiunii, tea-trul nu ne-a mai oferit ni-mic surprinzător la capitolul dramaturgiei originale. În-cluderea unei piese poli-tiste cu o construcție pre-cară, artificioasă, fără un fi-lon ideatic substanțial (este vorba de **Regele pungașilor** de Ștefan Berciu) a însem-nat, realmente, un eșec. De altfel, spectacolul nici n-a rezistat pe afișul stagiunii. Reluarea după cîțiva ani de la „premiera absolută” a co-

manțioșii (text pe care regi-zorul Ion Maximilian l-a plămuit scenic într-o va-riantă ingenioasă, fundamen-tată pe idei sigure, cu o dis-tilare rafinată a nuanțelor). N-am salutat cu deosebit in-teres comedia lui Noel Co-ward, **Bliss — o familie trăs-nită**, deși partitura se men-ține agreabilă, cu anume in-flexiuni satirice, fără mari pretenții. Vodevilul lui Fey-deau, **Puricele în ureche**, scripitor și viu, pus în scenă cu vervă debordantă de Mihai Berechet, a întregit cu aplomb compartimentul de comedie al stagiunii. Mer-gînd pe această linie (de pre-ponderență a genului comic în repertoriu), teatrul a asi-gurat, în mare măsură, sta-giunea estivală, și acest ade-văr nu trebuie subestimat. A mai existat o piesă în repertoriu, **Tărmuri pustii** de Mar Baidjiev, care implica o dezvoltare etică interesantă, străbătută de accente grave, dar, pe parcurs, piesa amîn-tită s-a „rătăcit” printre cele-lalte premiere sau reluări. Stagiunea estivală a oferit pu-blicului un autentic eveni-ment artistic : spectacolul cu **Medeea** de Euripide în ca-drul natural al portului To-mis, într-un ansamblu arhi-tectonic și sculptural de o re-marcabilă inventivitate, un spectacol de măști, sunet și lumină, transmițînd vibranta dramă a pasiunii Medeea. Sumarele însemnări de față au schițat un cadru al unei eventuale dczbateri, totdea-na necesară și binevenită.

MIHAI BOTEZ

sarcofagul de marmură

SIMOL
15

Zona care înconjoară orașul Mangalia — în antichitate, teritoriul rural al Callatisului — a dat la iveală în ultimii ani vestigii arheologice neprețuite și e suficient să dovedim acest fapt cu importanțele cuptoare de ars ceramica din incinta actualei stațiuni balneare Mangalia Nord. Tot mai numeroasele descoperiri, prilejuate de masivele lucrări urbanistice, vin să completeze aspecte istorice dintre cele mai obscure altădată în istoriografia românească de specialitate. Acestora li se încadrează recenta apariție a unui sarcofag, în aria stațiunii „Olimp“, aflată mai spre sud de Mangalia Nord, într-o zonă de morminte tumulare a căror soartă rămîne deseori la discreția utilajelor de pe marile șantiere de construcții.

Sarcofagul de marmură, cioplit pe întreaga lui suprafață dar nefinisat, este de tipul prea bine cunoscut în aria de civilizație romană a orientului microasiatic și a regiunii balcanice: acrotre simple și acoperișul în două ape. Are formă rectangulară în secțiune orizontală, iar pe una din fețele laterale, lungi, cadrul unei tabula ansata, de asemenea nefinisată și fără inscripție. Dimensiuni: lungime, 2,50 m; lățime, 1,60 m; înălțimea (măsurată de la baza arcei pînă la coama acoperișului), 1,95 m.

Observațiile, cu totul incomplete, făcute la suprafața solului, după descoperirea sa cu ajutorul excavatorului, au permis citeva constatări prețioase: mai întîi, că sarcofagul era orientat NE-SV (capul scheletului uman din interior fiind așezat la NE); apoi, că era îngropat cu baza la 2,70 m față de nivelul actual și că din mamelonul de pămînt de la suprafață n-a mai rămas nimic, totul fiind ras în urma unor amenajări funciare mai vechi și a lucrărilor recente de construcții.

Transportat în incinta Muzeului de la Mangalia, s-a constatat, după ridicarea capacului, că întregul inventar funerar s-a păstrat per-

2. ● Monede de bronz de la împărăteasa Faustina

destul de largă, iar în **rostrum** s-a conservat încă feștila din material textil, cu arsură la capătul superior și jos cu prelungire în cavitatea opaișului. Pe toată apare imaginea unei păsări. Suportul-piedestal, de 29 cm înălțime, are forma unui mic trunchi de copac sprijinit pe trei picioare — stilizate identic trunchiului. Sus, o plăcuță mobilă susținea opaișul ce se putea roti. În același spațiu (însă mai spre picioarele scheletului) s-au găsit trei vase de sticlă din categoria acelorora cu gît înalt și buza răsfrîntă în afară, iar corpul în formă de clopot.

Scheletul, care a aparținut unei femei, era însoțit în cosciug de mai multe obiecte de inventar, a căror prezentare o vom face mai în detaliu. Se impun atenției, în ordinea apariției în cosciug, resturile ofrandelor care au ocupat un spațiu mai mare: astfel, de-a lungul părții din dreapta a scheletului, spre picioare, un vraf de crenguțe, îngrămădite cu grijă, în straturi; între straturi — praf de smîrnă. Totul pare să imite un rug. Sînt, desigur, resturi ale unor ramuri depuse înaintea înhumării. Apoi, aproape întregul corp (cu excepția capului, ceva mai ridicat din pricina pernei, umplută cu un fel de rumeguș, pe care odihnea) era acoperit cu zeci de mici „ghirlande“, realizate, după toate probabilitățile, din frunze și petale de flori; la nici una nu s-a putut vedea rămurele sau crenguțe. Frunzele și petalele erau îngrijit înșirate și înghesuite pe cîte o cordiță. Multe dintre aceste ghirlande erau căzute în dezordine, astfel că nu s-a putut constata o eventuală poziție a lor care să ne conducă către vreo concluzie anume.

În jurul craniului, o bentiță de aur fin, simplă — avînd doar marginile întoarse — încingea oasele feței de la o tîmplă la cealaltă, exact din punctele în care o bentiță identică suprapunea fruntea. Desigur, rostul său ornamental este indiscutabil, dar trebuie să-l reținem și pe cel utilitar, potrivit căruia pe de-o parte fixa îmbrăcămintea capului, pe de alta susținea maxilarul inferior — știut fiind că acesta, după putrefacție, cade.

Obiectele amintite pînă acum, în special micile ghirlande-coronițe și vrafurile de crenguțe, acoperă însemnate vestigii care, puse în lumină, necesită nu numai aplicarea imediată a unor măsuri de conservare, dar și observații care să ne îngăduie reconstituirea unor practici funerare pînă acum necunoscute. De aceea, ar fi prematur în acest stadiu de căutări să anticipăm unele ipoteze mai aparte. Dar să trecem mai departe la descrierea obiectelor de sub ghirlande și de sub vrafurile de crenguțe:

- la picioarele scheletului, era așezat un vas de sticlă: un vas-fructieră, asemănător unei străchini tronconice, prevăzut cu o toartă răsucită. Capetele s-au prins de urechile inelare lipite de buza vasului, prin învoire;
- pe colțul din stînga al cosciugului, lingă picioare, se sprijinea un coșuleț împletit — poate din paie sau ceva asemănător (acum totul fiind carbonizat), conținînd mai multe obiecte acoperite cu o bucată de pînă. Obiectele, cele mai multe, sînt de utilitate cosmetică și de toaletă: un pieptene de os cu dinți pe ambele părți; două linguri de os și una de lemn; o linguriță de os; o casetă-penar (?); trei fusaiole, între care una își păstra tija pe care era încă vizibil firul tors; și o baghetă de sticlă.

Sub vrafurile de crenguțe cu smîrnă, așezate

pe fundul cosciugului, se înșiruiau, de la șold pînă spre labele picioarelor, tălpile a cinci perechi de încălțăminte, unele din lemn, altele din plută. Aproape în exclusivitate, au virful ascuțit și, în general, tălpile sînt alungite. Unele dintre ele păstrează fragmente din îmbrăcămintea de piele cu ornamente realizate în culori aurii — un foarte subțire strat de polei. A șasea pereche, asemănătoare celorlalte, încălța defuncta.

Menționăm, între vestigiile mai importante, cele două casete de lemn, una mai mică în partea din dreapta, atît de putrefiată încît cu greu s-a putut recupera cîte ceva din lemnul său, cealaltă, mai mare și mai bine păstrată, în partea stîngă, în apropierea coșulețului împletit. Prima dintre cele două casete păstra, de la capac, balamalele de bronz și mecanismul de închidere și deschidere, care este de fapt o broască cu cheiță — totul din bronz.

În caseta aceasta erau depuse două splendide monede de bronz (foto nr. 2), ambele de la împărăteasa Faustina (a doua jumătate a sec. II e.n.). De asemenea, s-a recuperat un tub de lemn, cu capac, de circa 4 cm înălțime, în interiorul căruia se păstrau doi dinți, exact cei doi care-i lipseau defunctei. Apoi, un ghem de ață, și, într-un tub de os, un mic bulgăre de pudră (?), de culoare roz. Tubul de os, fără capac, era înclinat cu un cerculeț de bronz, fie pentru a împiedica fisurarea osului, fie pentru a-l fi strîns după vreo crăpătură a acestuia, deja produsă.

Caseta a doua, mai mare, avea de asemenea un capac, cu incrustații de os pe fața interioară. Se lega de caseta propriu-zisă prin balamale asemănătoare celor de la prima casetă. Are și o broască dar, în acest caz, fără cheiță. Interiorul este compartimentat în șase, tot prin pereți de lemn. Fiecărui compartiment îi corespunde un obiect: în patru compartimente (cite două la fiecare capăt al casetei) se află cite o sticlă astupată cu dop de plută; în interior — diferite substanțe solidificate, care-și cer o imediată și minuțioasă analiză de laborator. În celelalte două compartimente, din mijloc, s-au găsit o gresie de ascuțit și un tub de plută, cu capac; în interiorul tubului, o bobită de vopsea roșie și alta verde, o piatră de culoare verde slefuită cu trei fete și mici fragmente de oase. Totul, aici, completează o trusă căreia i s-ar putea întîi de pe acum un rost legat atît de practici medicale, cît și de altele, cosmetice sau chiar magice.

Seria obiectelor de inventar trebuie continuată prin prezentarea obiectelor de podoabă — de la cap și de la mîini. Am amintit deja bentița de bronz, amintind o diademă folosită în jurul feței și a frunții. Adăugăm că în jurul gîtului a apărut un lăntșor fin, din zale de aur alternînd cu bobite de culoare neagră, după toate probabilitățile din pietre semiprețioase; apoi, un al doilea lăntșor, din sîrme de aur răsucite la capete, alternînd, la intervale regulate, cu mici scoici marine; cea de-a treia podoabă a gîtului este un colier alcătuit din tubulețe de aur, ceva mai bombate la mijloc, alternînd cu bucăți de sticlă răsucită, de culoare albastră.

De la urechi s-au recuperat cerceii, lucrați tot din sîrmă de aur, răsucită (foto nr. 3). La mîna stîngă s-au găsit două inele de aur, unul subțire, prevăzut cu o piatră semiprețioasă, de culoare roșie — poate chihlimbar — în formă de virf de con; cel de-al doilea inel, mai mare, cu corpul gros dar gol — deci lucrat din foiță de aur — avînd montată o gemă, tot de culoare roșie și poate tot chihlimbar, pe care este foarte fin și îngrijit săpat un chip feminin. De observat că este vorba de un bust — nud; pe capul frumos pieptănat stă o coroniță și se pare că în mîna stîngă ar avea un trident, iar în cea dreaptă, un arc. Fără să putem face vreo afirmație privind identitatea portretului, ar fi poate de sugerat că este chipul Dianei (foto nr. 4). În sfîrșit, oglinda de bronz de pe pîntec, cu o teacă splendid ornamentată, vine să completeze inventarul mormintului, de data aceasta ca un obiect de artă rar.

Astfel, sarcofagul de la Mangalia ni se înfățișează ca un unicat în această arie de civilizație romană, mai întîi fiindcă s-a conservat perfect — obiectele de inventar înscrinduse în categoria celor mai bine păstrate timp de peste 1800 de ani — și apoi fiindcă

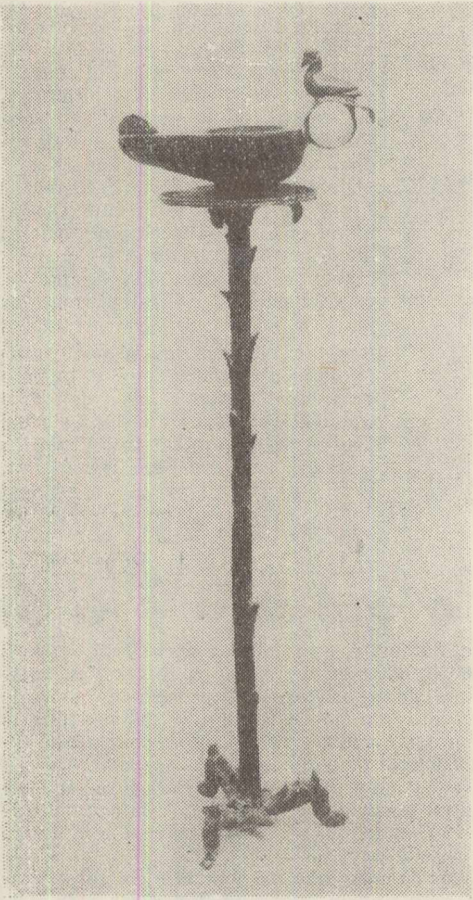
4. ● Gemă cu chipul Dianei (?)

este prima oară în arheologia românească, cînd se descoperă într-un mormînt, o atît de mare varietate de obiecte vegetale: piele, lemn, plante de mai multe soiuri și textile. Într-adevăr, bucățile de țesături recuperate din veșminte și din giulgiul ce acoperea întregul corp dau posibilitatea unor investigații de cîtă valoare științifică. Pentru acest motiv, măsurile de conservare sînt îndreptate pe calea realizării, în laboratoare chimice, a unor substanțe combinate proprii necesităților noastre.

Mediul din interiorul sarcofagului, atît de ermetic închis, uscăciunea și imposibilitatea infiltrării apei sau a pămîntului, totul a contribuit hotărîtor la conservarea obiectelor de proveniență vegetală și animală, fără să mai amintim că pretutindeni între oasele scheletului s-au putut recupera părți ale unor organe ce păstrează, chiar în acest stadiu avansat de uscăciune, forma inițială. Aceasta se observă în special la plămîni. Părți de creier, de piele, din ochi etc., ar aduce, pe baza unor analize masive, importante contribuții la cunoașterea structurii bio-fizice a defunctei.

Un studiu minuțios, pe cale de elaborare, va face posibilă determinarea, din punct de vedere istoric, artistic, biologic etc., a tuturor valorilor arheologice moștenite prin acest sarcofag. Desigur, preocupările profesionale, domestice etc. nu vor întîrzi să fie cunoscute și în chipul acesta să se reconstituie o însemnată latură a vieții omenești în veacul de înflorire a civilizației romane lingă cetaatea vest-pontică a Callatisului.

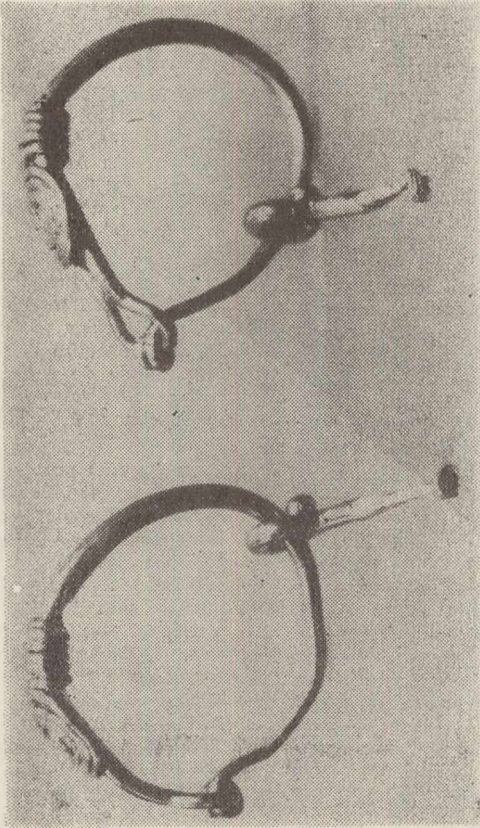
ADRIAN RĂDULESCU,
CORNEL STAVRU

1. ● Opaiș și piedestal din bronz

fect; aceasta, datorită etanșezării realizată prin sudarea capacului de arcă prin intermediul unui strat de mortar.

Sicriul de lemn, depus în arcă, s-a conservat bine, cu excepția scindurii de la capătul de răsărit, care a căzut desprinzîndu-se din încheieturile cu sudurile laterale, lungi. Lemnul, de esență bună, a fost lucrat impecabil: toate laturile sînt tăiate cu multă grijă, iar suprafețele trase îndeminatec la rîndea. De formă trapezoidală, sicriul ocupa cea mai mare parte din suprafața interioară a bazei sarcofagului, între pereții săi verticali și cei ai arcei rezervîndu-se doar un mic spațiu de 7—10 cm. În acest spațiu, pe latura de sud, aproximativ spre mijlocul acesteia, s-a depus un splendid opaiș de bronz, pe un piedestal din același material, lucrat cu grijă artistică (foto nr. 1). Opaișul, de formă obîșnuită, are corpul rotund, discul cu gaură

3. ● Cercei de aur

Cu greu s-ar admite azi că, dincolo de suferințele de lucrări privind viața și opera lui Dimitrie Cantemir, s-ar mai găsi pe undeva, chiar la periferia subiectului, loc pentru inedit. Și totuși, într-o problemă de deosebită importanță, și anume aceea a **OPERELOR** lui, se pare că se poate înscrie o surpriză: existența unei cărți, la noi necunoscută, scrisă în 1704, a cincea în ordine cronologică între operele sale. Dar să ne explicăm.

Din cauza unor mari neînțelegeri, Imperiul Otoman a ajuns a duce mare lipsă de bani și a fi slab față de țările vecine. Egiptenii și arabii au năvălit în 1591 cu război, luind înseminate teritorii. Dar, în ultimă instanță Sinan-Pașa (ultimul Pașă Vizir) i-a izgonit și a cucerit întreaga Arabe.

Sfătuît de Sinan, Mohamed a hotărît că trebuie să ia cele 300 de pungi de aur, restanța haraciului Țării Românești pe ultimii trei ani. În Valahia domnea Alexandru. Sultanol a trimis la acesta 3 soli cu firman spre a lua haraciul. Se înțeplau acestea în 1592, august.

Voievodul Alexandru văzînd jaful
făcut de turci, fuge în Pocuția.

Solii transmițut lui Mohamed știrea că au luat ce trebuia, ba încă și pe deasupra. Mohamed a ordonat apoi a se întări cetățile din dreapta Dunării de la Silistra la Sulina cu 14.000 de oameni. Cu oarecări greutăți, numărul de oameni a fost împlinit în 1593 (otoman 1012). Șef al acestei armate, la sugestia

II. Ocuparea Valahiei de către domnul Mihai. Mihai, auzind de fuga lui Alexandru, în anul 1593, cam pe la sfârșitul lui martie, intră cu armata sa, în care predomina cavaleria, în țară. „În marșul său spre București a fost primit cu cintece și flori de către poporul care-l aclamă cu lacrimi de bucurie, blestemînd în același timp pe fostul dominitor care-l lăsase pradă turcilor”. Abia ajuns aici Mihai cheamă pe toți turcii aflători în acest ținut spre a le da bașcișuri. În câteva zile jefuitorii țării s-au adunat la București, crezînd că Mihai execută o poruncă a împăratului.

Dintre cei rămași la București, Mihai cheamă pe doi, Asan Iusmen Tasmangi și Ismail Memet Echingi, care avuseseră însărcinarea de a-l supraveghea pe domn. Mihai le dă 60 de zile de care timp să treacă în Turcia, să-și aducă știri privind starea armatelor turcești, starea cetăților de la Dunăre și să găsească un drum bun de trecere a Dunării, spunându-le acestora că se pregătește a-i ajuta pe turci împotriva rușilor. Pentru serviciu credincios, Mihai le promite averi și funcții.

Imediat domnul cheamă sub steag, de bună voie, pe tinerii țării, formându-și în două luni de zile o armată de luat în seamă.

III. Intrarea domnului Mihai în Dobrogea. Luna iunie 1594 (otoman 1013). Din armata olteană și munteană de 12.000 de oameni, Mihai lasă în țară 4.000, iar cu 8.000, condus de cei doi turci, trece Dunărea pe unde azi este Oltenița.

Timp de 10 zile de marș călare prin
 Dobrogea Mihai întâlnește convoaiele
 cu vite luate de turci și le trimite în țară.

Ajunge, călcîind Împărăția, pînă la Tîrgul Mic, Bazargic pe turcește. De acolo se îndreaptă spre Dunăre, pe un drum negru ce leagă Dunărea cu Batova Balcic, numit Gogioman Iol sau Dermen, „Drumul morilor de apă” adică, și distruge cîteva cete de turci și tătari.

IV. Lupta domnului Mihai cu Omer-Paşa în pădurea Iechini Orman Deli, 22 iulie 1594 (otoman 1013). Sultanul află de fapta lui Mihai şi trimite împotriva-i pe Omer Paşa cu 10.000 de cavalerişti, pe uscat, şi 4.000 de pedestraşi, pe vase.

Marșul se făcea cu mare precauție, numai noaptea, din cauza căldurii. Turcii ajung în ținutul Kurt-Bunar, dar aici sînt dezorîntați de faptul că Mihai nu spre Silistra se îndreptase. Omer Pașa hotărăște a se îndrepta spre Asarlic, cetatea de reședință.

De la Cainargeaua mare se deplasează spre răsăritul codrului Iechini Orman Deli, între cetatea A-

sarlic și Tchederesi. După ce traversează un sfert din codru, armata lui Omer Pașa ajunge la Drumul morilor, unde se oprește. Se orinduieste tabără, se ridică cortul cel mare al pașei. Și în virful cortului, Steagul verde al Profetului.

Armata i Mihai era și ea foarte aproape, la nici o jumătate de kilometru. I se semnalează existența armatei turcești. Mihai acționează rapid, își împarte armata în 7 corpuri, face planul bătăliei. În timpul luptei, Mihai ajunge față în față cu Omer. Acesta-i răni mortal calul lui Mihai, dar și Mihai, în cădere, îl răni grav pe Omer cu sabia în spate.

Omer lasă comanda lui Murat Tembia, iar el este dus, cale de patru ore, spre răsărit, într-un sat cerchezesc.

Mihai încalecă imediat calul dat de căpitanul Buzescu și în fruntea alor săi atacă grupul de turci în mijlocul căruia filiația steagului turcesc. Turcii se retrag în dezordine. Peste câteva zile, din resturile armatei turcești se formează un nou corp. Între timp Omer Pașa moare exprimându-și rugămintea ca satul unde a murit să se numească Cara-Omer Pașa.

Pe 28 iulie, Mihai adună restul oștii sale și constată că pierduse 2.000 de morți și 1.100 de răniți. Prinse caii pe care-i putu prinde de prin împrejurimi și plecă spre țară, ducându-și răniții.

Mai înainte de a pleca, Mihai, cu
 lacrimi în ochi, referindu-se la cei
 căzuți, ținu un discurs.
 Peste câteva zile trece Dunărea și
 astfel termină prima luptă cu turcii,
 pe teritoriul lor.

Murat Tembia stringe pe 1 august rămășițele trupelor sale, caută drapelul mai bine de 6 zile, dar se convinge că românii îl luaseră. De fapt el fusese îngropat de un soldat turc care murise și el în cursul luptei, așa că nimeni nu mai știa nimic despre drapel. Printr-o depeșă raportează Sultanului cele întâmplate, și mai cu seamă despre trădarea celor doi slujbași turci care l-au ajutat pe Mihai.

Sultanul a aruncat asupra Țării Românești, ocupă Bucureștiul, și-i trimite la Stambul. Dar el a stat aici numai câteva zile, căci a fost alungat de Mihai, scăpînd cu armata numai pe jumătate. Și s-a întors rușinat la Constantinopol, unde cei doi turci ce-l ajutaseră pe Mihai, arși cu fierul roșu, au făcut mărturisiri complete, scrise, și au mai spus că drapelul cel mare nu se găsește la Mihail.

zăzind Sultanul că nu l-a putut bate pe Mihai, n-a mai îndrăznit să-l atace, a scris un firman pentru urmașii săi și apoi, în 1595 (otoman 1014), se îmbolnăvește de supărare, din care cauză și moare în 1598 – otoman 1017. Moare nefericit că nu a lăsat poporului său nici o victorie, ci numai bătălii pierdute. Motiv pentru care hotărâște și ia toate măsurile ca bătălia lui Mihai cu Omer Pașa să fie uitată în imperiul turc și orice știre referitoare la ea să fie îngropată. În acest sens lasă un firman care este reprodus de Cantemir.

Acesta este rezumatul presupusei

traduceri a lucrării necunoscute aparținând domnului Dimitrie Cante-
mir și scrisă în anul 1704 (otoman
1123).

☆

Rindurile de mai sus, avind un puternic iz de senzational, ridică o serie de probleme deosebite.

Prima și cea mai importantă este aceasta : Există într-adevăr cartea „CHITAP BIRINGI MOHAREBE OTOMAN MEMLEHET MIHAI A MOLDOVANAN”? N-am găsit-o încă nici una din marile biblioteci cunoscute la noi. N-am găsit-o nici citată de careva, și în primul rînd în lucrarea lui P. P. Panaitescu, de dată relativ recentă, 1958.

Credem că nu există în literatura românească nici o indicație privitoare la existența ei.

Ori această carte **există** și doar a-
tit, noi nu știm de ea, ori revista
citată publică un fals de unică in-
geniozitate, credem, în literatura
noastră.
Nu înțelegem de ce ar fi făcut-o
și încă într-o revistă fără circula-
ție.

Și apoi, în afara traducerii pe care am rezumat-o, articolul publicat de Gh. Cristescu, șeful Legiunii de jandarmi Constanța, în 1939, mai aduce niște știri menite a alimenta senzaționalul. Iată ce spune, rezumînd, bazîndu-se tot pe textul firmat: Respectîndu-se cu sfințenie firmanul lui Mohamed, nimeni nu a scris ceva despre lupta lui Mihai de la Cara-Omer. Toate documentele privitoare la bătălie, declarațiile celor doi turci și altele au fost incuiate într-o odaie secretă din arhiva lor. Prin diverse relații, Dimitrie Cantemir ajunge a studia această arhivă și, pe baza ei, scrie această carte.

În anul 1926, un locuitor din satul Techederesi (actualmente Valea Țapului, comuna Băncasa), Constantin Nicolară, găsește fragmentul citat din lucrarea lui Cantemir, un conșăten turc, Cadir Memet Curt, i-o traduce și, crezînd în cele scrise, cetățeanul caută multă vreme drapelul îngropat de turci pe care-l și găsește în 1938. Sigur, găsește partea lui metalică, pajura și o secure, pe care, împreună cu o traducere, similară celei rezumate aici, o trimite lui Nicolae Iorga la Academie.

Probabil că, în condițiile lui 1939 — 1940, savantul n-a găsit timpul a se ocupa de această problemă. Există această carte? Chiar și în studiul actual, de început, al cercetărilor noastre, noi credem că există. Dar nu susținem această idee, ci expunem elementele pro și contra, imparțial. Cartea, se zice, a fost scrisă în 1704. Adică tocmai în perioada în care (cf. **P. P. Panaitescu, op. cit.**, p. 67) Cantemir se îndreaptă hotărât spre literatura istorică „pătrunzând în adâncimea tainelor cirmuirii turcești și decăderii și putreziciunii otomane“, perioada în care studiază în profunzime arhivele otomane, pregătind viitoarea „Creștere și descreștere a Imperiului Otoman“.

Neapărat, lucrarea n-a fost scrisă mai târziu de 1704–1705, căci ea dovedește foarte puțina cunoaștere a istoriei Turciei de către Cantemir (vezi „INTEREGNUL” de 60 de ani, 1530–1590). Să fie un fragment din vreo altă lucrare a lui Cantemir? Exclus! Singura lucrare de istorie în care ar fi putut fi e „Cresterea și descreșterea”... care e elaborată mult mai târziu și vine în totală contradicție cu ce spune în cartea învințită, iar „Hronicul”... merge până în sec. XIV–XV doar. Nu rămâne decât că această carte,

prima sa carte de istorie, și am zice prima istorie românească bazată pe arhive, ar exista. Dacă pornim de la această idee care ar corespunde unei realități, trecem la a studia **conținutul**. Traducerea ni se pare a fi nu a unui fragment, ci a întregii lucrări care trebuie că e de dimensiuni foarte reduse.

Nu vrem să facem aici o analiză a conținutului părții traduse. E pentru oricine limpede că textul se pretează la infinite observații. De se va dovedi real, el va constitui subiectul deosebit de arăgător al atenției noastre. Deocamdată însă nu semnalăm decît problemele ce ni se arăd cu totul și cu totul interesante.

Începînd cu **titlul**: Fie că se traduce așa cum s-a tradus sau prin „**Prima carte privind războiul Otomanilor contra lui Mihai Moldoveanu!**”, titlul ar spune măcar acest lucru: Dimitrie Cantemir **era** conștient că acestea sînt **primele** lupte. Ceea ce poate însemna și că pînă atunci, **altă dată**, mai recentă, ar fi marcat primele lupte ale lui Mihai.

b) De ce „**Mihai** a Moldovanei”? b) Mai aproape decît 1704 se făceau (spune **Ion Sirbu**: *Istoria lui Mihai Vodă*, București 1904 p. 134 — 135) confuzii de nume, de exemplu Moldova fiind și „Moldovlahia” sau „Moldo Valachiae”.

Capitolul I. Și-l combate singur
prin „Istoria Imperiului Otoman“...
Ni se pare interesantă rațiunea lui
Sinan și Mohamed ca imediat după
ce turcii jefuiseră cumplit Țara Ro-
mânească să ia măsuri urgente și
radicale de întărire a cetăților din
Dobrogea.

Capitolul al II-lea aduce alte contradicții cronologice — și de fond, încă. Dacă Mihai vine în martie 1593 și peste două luni pleacă în Dobrogea, atunci de ce „aruncă” autorul această campanie în 1594? Ni se pare că autorul amestecă foarte multe lucruri, neavind limpede cronologia domniei lui Mihai. Măcelul turcilor ar fi avut loc în 1593... Și într-un alt mod decît cel cunoscut de noi.

Capitolele al III-lea și al IV-lea. Nu luăm în discuție cronologia. Dacă Mohamed vine la tron în 1595 și bălălia va fi avut loc în timpul domniei lui, ca nu se putea întâmpla decât în vara lui 1595. Fiindcă este limpede vorba de vară. N-am văzut vreun text original, dar am fi foarte curioși să vedem datarea osmană a lui iunie 1594 și 22 iulie 1594. Problema e de fond. Noi nu ne putem pronunța în aceste condiții.

Toponimia este în mare parte actualizată de traducător, ceea ce poate crea semne de întrebare. Ni se pare ciudată lupta dintre Omer Paşa şi Mihai, căruia îi e omorât calul şi Buzescu îi dă altul. Prea seamănă cu episodul Păureci din lupta cu Hroioto... De altminteri şi venirea lui Sinan Paşa în Ţara Românească şi acţiunile lui dovedesc necunoaşterea problemei.

„Discursurile“ lui Mihai, Firmanul lui Mohamed nu știm cum să le luăm. P. P. Panaitescu amintește în lucrarea citată că Dimitrie Cantemir „inventă“ documente și cronici pe care le cita în sensul afirmațiilor lui...

Repetăm : Nimeni nu se poate pronunța acum asupra anului în care va fi avut acțiunea loc, chiar dacă traducătorul ne oferă și luna și ziua. Dar știm că luptele lui Mihai în Dobrogea au avut loc iarna, nu vara.

GH. DUMITRAȘCU,
M. IORGA, L. POPESCU

— toporul de piatră în analiza computerului —

Explozia informațională căreia îi simțem martori, avînd în vedere capacitatea limitată a intelectului uman de a înmagazina cunoștințe, cere restringerea cîmpului de specializare la domeniile din ce în ce mai mici. Teoretic vorbind, s-ar putea ajunge la situația absurdă ca un bun specialist să știe aproape totul despre mai nimic. Din fericire, lucrurile nu stau chiar așa. Există în prezent o colaborare din ce în ce mai strînsă între savanți, o interferență de specialități și ramuri științifice, ceea ce dă posibilitatea ca uriașul eșafodaj al cunoașterii să se înalțe la cote nebănuite poartelor și ale căror culmi nici noi nu le putem vedea. Nici că se poate imagina o mai bună ilustrare a unității științei în toată complexitatea ei decît folosirea principiilor și calculelor matematice, ba chiar a computerilor, în domeniul istoriei și arheologiei.

oare posibilă necesară apropiere dintre două științe, atunci când una operează cu unități și calcule cantitative iar cealaltă cu noțiuni calitative, adică prin excelență non-cantitative? Poate exista compatibilitate între enunțurile tranșante ale matematicii și cele nuanțate ale celei de a doua? Răspunsul afirmativ a fost demonstrat în chip strălucit de recenta Conferință anglo-română de la Mamaia (16–24 septembrie 1970) cu titlul „Matematica în arheologie și științele istorice”.

Chiar dacă tema este cu totul nouă, ba chiar șocantă pentru unii umanisti care se infioară și acum la amintirea tezelor de matematică, trebuie să spunem că asemenea preocupări nu sînt deloc fanteziste, iar unele aspecte ale lor au deja drept de cetate printre istorici. Mă refer la calculele statistice pentru aspectele economice și sociale ale unor epoci, ori la calculul probabilităților în domeniul numismaticei. Aș lua ca exemplu metoda propusă de D. M. Metcalf (Coinage in the Balkans, Thessaloniki, 1965, pp. 7–9) pentru aflarea cantităților de monede emise în timpul unui împărat, prin calcularea numărului probabil de

matrice, fiind ca bază un număr determinat de monede (tezaur) bătute cu un număr cunoscut de matrice.

Cu toată noutatea ei, ideea de aplicare a calculelor matematice în alte domenii decât ale științelor exacte a găsit numeroși adepți în întreaga lume și, trebuie s-o spunem cu mândrie, România se află printre țările care se situează în fruntea acestor preocupări.

Prima pe plan internațional, Conferința a aliniat la masa dezbaterilor numeroși savanți cu renume din Anglia, S.U.A., România, Franța, R.F.G., Suedia, Italia, U.R.S.S. și India, aducând în discuție multiple aspecte și posibilități ce se deschid în fața cercetătorilor prin folosirea noilor metode. În acest sens a fost o confruntare reală și interesantă între arheologi, istorici, geneticieni pe de o parte și matematicieni de altă, un exemplu de imbinare a specialităților.

Comunicările și discuțiile au abordat atît probleme de interes teoretic, general, cîci, așa cum arăta tovarășul academician prof. dr. Grigore Moisil „pentru a ajunge la o aplicație matematică trebuie să faci teoria ansamblului care o solicită”, cit și chestiuni practice, propunînd rezolvări concrete în unele cazuri în care multitudinea de date, variația termenilor folosiți și uriașa rîspîndire în timp sau spațiu a elementelor de comparație, referire sau similaritate fac particular de dificilă munca celor ce operează cu ele.

Tematica a cuprins probleme de tipologie și taxonomie, problemele seriiilor, de genetică a populațiilor și demografie istorică, de concatenare și scalare multidimensională, metode de analiză a datelor cu eventuală importanță în arheologie și istorie. Nu aici e locul rezumării acestor comunicări, dar unele explicații se impun. Se pot exprima în formule matematice relațiile de echivalență sau de vecinătate, se pot crea serii de obiecte arheologice pe baza proximității termenilor de descriere a atributelor (respectiv un ordin precisă a detaliilor) iar acestea, introduse în calculatoare, alcătuiesc memoria mașinii și slujesc la determinarea altora, oricât de puțin tipice ar fi, cu maximum de eficiență, în numai câteva secunde. De exemplu, folosind drept criteriu variația literelor în epoci diferite, ordinatorul electronic poate realiza o campanie riguroasă și obiectivă, bazată pe coeficientul de similaritate, pentru oricare inscripție dată spre analiză, stabilind atât data ei, cât și o eventuală scriere cronologică a unui număr mai mare de texte epigrafice. 15 inscripții diferite au fost determinate în acest mod în numai șase minute ! (Sandra Ștefan, România).

Deosebit de interesantă a fost și comunicarea prezentată de prof. D. G. Kendall, F.R.S., conducătorul delegației engleze, în legătură cu serierea materialelor arheologice descoperite în 59 de morminte dintr-un cimitir din epoca fierului, ceea ce a dus la alcătuirea unor scheme și diagrame ce integrează concluziile arheologului cu precizia dozării matematice.

Următoarele rânduri, rodul unei plăcute întrevederi cu acad. Grigore Moisil, una dintre personalitățile care au conferit autoritate științifică recentei Conferințe, se vor deopotrivă completea și concluzie.

„Pentru a se face înțeles de computer, arheologul e obligat să respecte o rigoare pe care înainte n-avea cum s-o aibă”.

Reporter : „Avem de-a face cu un început al introducerii matematicii în rezolvarea unor probleme de istorie; cum vedeți dumneavoastră viitorul acestor metode în țara noastră?”

— „Viitorul ni-l facem noi; dacă vom găsi un număr suficient de mare de oameni serioși, care să dezvolte aceste metode, să învețe destulă matematică și arheologie, în acest caz și în țara noastră rezultatul acestor cercetări va fi foarte frumos. Colocviul de la Mamaia ne-a arătat că în momentul de față, în multe părți ale lumii (Anglia, America, Franța, Italia, R.F.G.) există numeroși oameni care utilizează mijloacele matematice perfecționate pentru a pune și a rezolva anumite probleme de arheologie și istorie. De asemenea, la al XIII-lea Congres internațional de științe istorice de la Moscova, din vară, raportul delegației sovietice a arătat că în Uniunea Sovietică utilizarea calculatoarelor electronice și a mijloacelor matematice în punerea și rezolvarea unor probleme de istorie (agrară, demografie istorică etc.), ca și în probleme de arheologie, a dus la rezultate adinci. În țara noastră aceste cercetări sînt numai la început dar eu cred că ele au un mare viitor”.

R. : „Ce vă propuneți să întreprindeți în acest scop ?”
— „În acest an vom continua seminarul de utilizare a matematicii în arheologie început anul trecut de către Institutul de matematică în calitate de gazdă, Centrul de statistică matematică și Institutul de arheologie. De asemenea, Facultatea de matematică va organiza un șir de lecții-seminar pentru inițierea studenților de la istorie în programarea la calculator, cu exerciții practice la calculatorul Centrului de calcul al Universității din București. Se vor preda ideile matematice necesare istoricilor și arheologilor și se vor rezolva probleme prin astfel de metode.”

AL. POPEEA

SECOLUL GENETICII

(Urmare din pag. 1)

intimplării singure. La orizont se constituie o nouă teorie a evoluției. Nu știm prea bine cum va arăta. Singurul fapt cert este că va fi deosebit de idolul neo-darwinian al biologiei noastre.

A venit apoi o nouă descoperire uluitoare. Până acum părea sigur că ADN-ul este cel care asigură sinteza proteinelor. Drumul era clar. ARN-ul era un intermediar necesar, dar un intermediar. Iată că totul se clarifică. Și ARN-ul poate sintetiza ADN — uneori cel puțin.

În biologie s-a făcut liniște. Nimeni nu a început încă să vorbească despre consecințele acestei descoperiri. Dar nu cumva este unul dintre acele evenimente care va marca un moment semnificativ în istoria lumii noastre? Nu cumva deschide o cale mai simplă spre controlul universului ereditar?

În sfîrșit, în această serie de descoperiri care au zguduit biologia s-a adăugat un hibrid neobișnuit, o celulă normală, formată din elementele altor trei celule, una a dat nucleul, alta citoplasma și alta membrana. Realizarea tehnică este mai puțin emoționantă. Consecințele sînt însă mai greu de conturat. S-ar putea să constituie un nou pas spre realizarea uneia dintre marile speranțe ale geneticii — seriiile de indivizi identici. Imaginați-vă momentul în care am putea reproduce la nesfîrșit cele mai marcate personalități ale lumii, matematicieni și pictori, fizicieni și poeți. Dar, dacă cineva va reproduce alți indivizi?

Dar va avea oare cineva curajul să-i facă, sau va accepta cineva să fie multiplicat? Și dacă da, va fi bine sau nu?

Aceste perspective aparțin viitorului apropiat. Însămintat de gândul că genetica ar putea fi folosită oricum și că folosirea ei ar putea avea urmări dezastruoase, unul dintre geneticienii care au fotografiat prima genă a renunțat la cercetări, pînă cînd nu va avea siguranța că toate studiile care vor permite controlul eredității nu trec sub control internațional. Poate că hotărîrea lui are ceva din teribilismele tineretii. Chiar dacă ar exista un asemenea risc — afirmau cîțiva optimiști — el ar fi încă foarte îndepărtat. Cel puțin așa părea acum cîteva săptămîni. Este hazardant însă să faci pronosticuri în știință; foarte curînd după aceea presa cotidiană anunța că într-un laborator din Madison (S.U.A.) a fost sintetizată prima genă. Este semnificativ că grupul de geneticieni americani s-au grăbit să anunțe mai întîi faptul că atare și numai după aceea să-l publice în toate detaliile științifice de rigoare. Este expresia luptei pentru priorități și o dovadă în plus că universul ereditar începe să fie înțeles într-un ritm fascinant.

☆

Genetica se înscrie printre cele mai impunătoare monumente ale secolului XX nu numai prin ceea ce va da, ci și prin ceea ce a dat. Mai întîi a revoluționat biologia și medicina. Medicina este pur și simplu coplesită de o avalanșă de descoperiri care dărimă teorii ce păreau definitive, care pun sub semnul întrebării existența unor vechi domenii de investigație, care impun dreptul de a fi al altora, cu un limbaj nou, uneori bizar. Patologia este domeniul în care genetica a adus cele mai multe și cele mai valoroase contribuții. Ea a demonstrat că numărul bolilor ereditare este extrem de mare. Pînă acum se cunoștea ceva mai mult de 1600 de asemenea boli. Unele sînt foarte frecvente, altele foarte rare. Dacă însă ritmul descoperirilor va rămîne cel de acum, atunci, la începutul secolului următor, se vor cunoaște 12.000—13.000. O cifră aproape de limita inimaginabilului! Firește, medicina va fi pusă în fața unor probleme cu totul deosebite. Ea va ști că multe dintre tulburările peste care trecem cu senină ignoranță acum nu sînt altceva decît expresia unor simple accidente ale universului ereditar. În același timp, genetica va demonstra că multe dintre tulburările acceptate acum ca entități bine definite — deși uităm cu oarecare ușurință polimorfismul manifestărilor lor — sînt în realitate expresia mai multor anomalii genetice cu consecințe mai mult sau mai puțin similare. Genetica medicală devine un cosmar pentru clinicianul care și-a clădit gloria pe fier!

Oricum, nimeni nu se va putea descurca singur pe drumurile întortocheate ale patologiei ereditare. Este aproape sigur că foarte curînd vom fi obligați să apelăm la computer. Numai ele vor fi în stare să compenseze limitele memoriei umane. Firește, medicina așteaptă mult de la genetică; așteaptă să-l lămurească relația dintre ereditate și cancer, să-i descifreze bazele genetice ale succesului sau eșecului transplantelor, să-i permită transplantele cu organe animale, și la urmă — dar nu în cele din urmă — să-i explice importanța eredității în apariția schizofreniei și a inapoiării mintale. Ultimele probleme sînt deseori subestimate. Se uită că în multe colțuri ale lumii noastre 2—3 la sută dintre toți copiii sînt inapoiăți mintal, un

recuperabili social, alții nu, și că 1 la sută dintre contemporanii noștri sînt schizofrenici.

☆

În anul 1958, într-un mic laborator de pe malurile Senei, perseverența și șansa deschideau un nou drum în genetică, drumul citogeneticii — studiul direct al cromozomilor. Se știa de doi ani că omul are numai 46 de cromozomi și se bănuia de cîteva decenii existența anomaliilor cromozonale. Se presupunea că ar putea fi vinovate de cîteva malformații majore. Nimeni nu credea însă că ele sînt deosebit de frecvente și că joacă un rol deosebit de important în patologia umană. După un deceniu de cercetări intense a devenit cert că 2—3 la mie dintre toți copiii care își reclamă dreptul de a trăi sînt purtătorii unei anomalii cromozonale oarecare — cu urmări surprinzătoare de variate.

La fiecare mie de bărbați, 3—4 au 47 de cromozomi, 2—3 au un x în plus și unul singur un y. Ultimii constituie centrul unor preocupări intense. Totul a pornit de la observația că în instituțiile speciale de criminali inapoiăți mintal există un număr mult mai mare decît era de așteptat de dublu-masculi — nume nu prea fericit pentru bărbații cu un y suplimentar. Se contura ipoteza că agresivitatea ar putea fi rezultatul unei tulburări genetice. Se pare că în unele cazuri da. Problema este departe însă de a fi simplă. Fără nici o îndoială există un raport între comportamentul antisocial și un y în plus. Dar cea mai mare parte a bărbaților cu această aberație cromozonală sînt normali. Aceasta înseamnă că integrarea lor socială sau comportamentul agresiv sînt în funcție de alți factori. Nu știm care, poate mediul în care trăiesc, poate mediul genetic, poate și unul și altul.

Paralel în alte colțuri ale lumii se studiau mecanismele intime ale comportamentului. Cîțiva fiziologi vor să știe de ce unele animale sînt calme și altele agresive, dacă un animal calm poate deveni un animal agresiv sau invers și în ce măsură comportamentul este condiționat ereditar. Investigațiile sînt la început. După toate probabilitățile, ereditatea nu are un rol important în geneza agresivității. Dar aceasta nu înseamnă că nu are nici unul. Cert se poate spune însă că există mecanisme fiziologice care controlează violența. Mediul este însă hotărîtor. El este cel care aprinde sau stinge circuitele nervoase ale comportamentului. Continuarea acestor cercetări ar putea aduce rezultate surprinzătoare, cu consecințe imediate. Momentul în care violența va dispărea va fi unul dintre drumurile de răscruce ale istoriei noastre.

☆

Un răutăcios spunea că toată lumea se plînge de prea puțină memorie, dar nimeni nu se plînge de prea puțină inteligență. S-ar putea ca genetica să amelioreze curînd primul deziderat și să ofere soluții și celor — dacă cumva se vor găsi — care vor voi să aibă un coeficient de inteligență mai mare.

Nimeni nu știe încă în ce măsură memoria este condiționată ereditar și în ce măsură se datorește mediului. Pînă la rezolvarea acestei necunoscute se caută alte soluții. Se pare că la unele organisme se poate „transplanta” memoria. Firește nu va fi vorba de realizarea aceleiași metode și la noi, ci de înțelegerea proceselor fundamentale, în care acizii nucleici par a fi elementul cheie. La începutul secolului următor s-ar putea ca știința să trăiască un eveniment cu totul ieșit din comun, posibilitatea de a transmite memoria unei generații, generației următoare.

Geneticienii sînt mult mai interesați de relația dintre ereditate și inteligență. Ei știu de mult că ereditatea are o contribuție oarecare în definirea coeficientului de inteligență, dar nu știu cît este de mare. Se crede că inteligența ar fi condiționată de mai multe gene și diversitatea combinațiilor ar putea explica marea diversitate individuală. Ereditatea nu „fixează” un coeficient oarecare de inteligență, ci numai anumite limite. Punctul unde se va stabiliza depinde de mediu. În circumstanțe favorabile coeficientul de inteligență se va apropia de limita superioară. Indiferent apoi de condiții, coeficientul nu va mai crește. Se pare însă că aceste limite sînt destul de largi, așa încît mediul are un rol deosebit de mare.

Geneza talentelor și a genilor este obscură. Probabil ei sînt beneficiarii unei constelații genice fericite și rare și ai unor condiții de mediu favorabile.

Simplificînd mult faptele, cam aceasta este tot ce știm despre ereditate și inteligență. Și totuși geneticienii sînt siguri că mai devreme sau mai tîrziu vor controla inteligența și omenirea va putea atinge valorile maxime ale speciei. Nu știm dacă acest plafon va putea fi depășit. Renunțînd însă la vise, putem fi siguri că actualul rezervor de inteligență al lumii este suficient pentru realizarea celor mai fabuloase dintre speranțele noastre.

CONSTANTIN MAXIMILIAN

De bună seamă, ajutoarele reconstituirii procesului istorico-filosofic în toate dimensiunile sale este și stabilirea sistemului de legături dintre filosofie și limbă. Pentru că, nefiind „un decalc sau o copie mai mult sau mai puțin fidelă” după realitate ci „o interpretare a realității”, „rezultatul unei interpretări specifice a realității”, limba exercită o determinare de un fel special asupra tipologiei gîndirii filosofice. (Aram Frenkian, *Études de philosophie présocratique*, II, Paris, 1937, p. p. 12—13). Ea, „cu tipul său și cu structura sa, pune anumite limite și anumite jaloane” filosofiei dar nu o așază într-o strictă și exclusivă determinare cu sine. Ceea ce este drept, fiindcă la mărșăla gîndului grecesc, de pildă, elina cu structura ei a contribuit într-un fel esențial. „Fraza se compune dintr-un subiect flancat de atributele sale. Subiectul mai este determinat de un predicat, el însuși însoțit de complementele. Deci fraza grecească prezintă o unitate în mod clar vizibilă și sensibilă prin desinențele cuvintelor, unitate al cărei centru este alcătuit de subiect...”

Rezultatul acestei caracteristici a limbii este că gîndirea filosofică, dezvoltată pe această bază, are o puternică tendință să afle în fiecare grup de fapte o unitate din care emană toate fenomenele observate în acest grup, unitate declarată a fi **substanța**...“.

În urmare „între aceste două ordini: structura limbii și structura mentalității etnice, există legături și determinări reciproce...” (op. cit., p. 18).

Faptul nu este însă unic, fiind observat de Frenkian și în sanscrită și în chineză și în latină, și mai departe și în limbile moderne, cum engleza, în stare să aducă prin structura ei o lămurire în plus empirismului.

Exagerare? Nu, bănuiesc, atîta cît limba nu e făcută să explice totul sau dacă numai o parte atunci pe cea esențială. Nu, altfel spus, atîta cît limba vine ca un plus explicativ într-un sistem de factori care determină filosofia și în care fundamentul este acela istoric. Frenkian însă nu era prea departe de o asemenea exagerare, dar nu eșua în aceasta. Mai degrabă apăsarea pe factorul limbă în determinismul filosofiei pare să rezulte din intenția de a atrage atenția asupra unei relații foarte profitabile, explicativ vorbind, însă din păcate foarte puțin luată în seamă. Să fie, dar, atîta de neînsemnată, să aducă atîta de puțin o asemenea punere în relație încît să nu merite o atenție pe măs-

Substantivizat, **sinele** „nu este termen obișnuit al limbii filosofice” (op. cit., p. 11). Tendința de a se substantiviza există însă, așa cum o arată forme de acest fel: a ieși din sine, a-și veni în sine, fără sine, care nu sînt numai pronominale, deși încă foarte pronunțat astfel. Ceea ce îl va defini în propriu va fi „locmai delimitarea de eu” și „tocmai opoziție față de **sinea**, iar apoi întovărășirea cu ea” (op. cit., p. 13). Pentru că **sinele** nu este **eul**; el „reprezintă desprinderea de eu, sau mai degrabă prinderea acestuia în ceva mai vast”. **Sinele**, într-un anume sens, mărturisește că „eu nu sînt eu”, că sînt altceva, „iar de aici începe filosofia”. Drept aceea, „sinele nu se desprindea încă deslușit în limba noastră, pînă la ivirea reflexiunii filosofice culte” și deodată cu ea (*Ibidem*). **Sinele**, dacă-i înțelegem bine sensul dat de către Constantin Noica, ar fi conștiința și forma a ceea ce în om e mai mult decît singularitatea. Pentru că „eu nu sînt eu”: sînt intrucit sînt **acest** eu, dar în aceeași vreme în mine mai este și altceva care mă prinde „în ceva mai vast”.

„Nu cine ești interesează, ci care-ți este **sinele**...”. Care îți este, cu alte cuvinte, condiția ca ființă, **sinele** fiind conștiința a ceea ce, fără a ne transcende, face să fim ce sîntem. Încît „întreaga cultură a omului ar putea fi înțeleasă ca **ridicare a eului la sine**”, deoarece „Tot ce se mișcă în lumea omului se mișcă de la eu la sine” (op. cit., p. p. 14—15).

Stabilirile sînt neașteptate și arată, cu subtilități aparte, cum rostirea însăși devine purtătoare de încărcătură filosofică și încă și generatoare sau mai degrabă ca generatoare. Ea își dezvoltă din sine, ca într-o neobișnuită fenomenologie, modalități filosofice și semnificații de care nu ar mai putea fi despărțită fără deteriorarea ființei sale în ceea ce are ca mai esențial. Rostirea pare să devină, ea însăși, un sistem de filosofie din care se luminează deodată **sinele** și apoi **sinea**. Că **sinele** față cu **eul** este asemenea conștiinței de sine față cu ființa eului care „este un lucru” și „anume un lucru sensibil nemijlocit” (Hegel, *Fenomenologia spiritului*, VIII, 1).

Pentru aceea și observăm o înaintare în felul fenomenologiei spiritului în universul dinamic al limbii care își autocreează — și firește nu în mod absolut, ci relativ, rostirea fiind în legătură cu istoria, fapt mai puțin luat în seamă însă de C. Noica — noi semnificații ca noi ipostaze sau mai degrabă funcții.

Cînd se desprinde de „eu” în alte limbi, **sinele** rămîne singur. Nimic nu vine să-l țină în cumpănă, decît poate vastitatea lumii, pe care el, ca sine conștient, este sortit s-o înfrunte.

În limba română se întîmplă altfel. Este ca și cum, în fața afirmării semețe a **sinelei**, limba noastră și-ar fi spus: „Nu este bine ca **sinele** să fie singur; să-i facem un ajutor potrivit pentru el. Din adîncul ei a scos atunci **sinea** și i-a dat-o drept pereche” (op. cit., p. 16). Neavînd „titluri bine recunoscute în paginile dicționarelor”, despre **sinea** ca și bunăoară despre sine „totul rămîne de spus din perspectiva gîndirii filosofice” (op. cit., p. 16). Fiindcă, **sinea** nu este numai în expresie și ca substantiv; ea poate denumi ceva întru totul, dincolo de uman, „o sine a lor avînd și lucrurile, nu doar oamenii” (op. cit., p. 17). **Sinele** însă e pur omenesc și este în neînteruptă expansiune dacă „fiecare cucerire a omului este asupra **sinei**...” (*Ibidem*).

Sinele „ca expresie a conștiinței umane adîncite” proiectează lumini în întunecimile **sinei**. De aceea **sinele** ar putea spune **sinei**, cu versul eminescian: „Tu ești o noapte, eu sînt o stea, iubita mea!”

Pătrunderea în **sinea** lucrurilor este a cunoașterii care măsoară, luminează sau altfel spus, și mai exact, **umanizează**. **Sinele** și **sinea**, dacă i-am pune în termenii epistemologiei, ar semnifica subiectul care se constituie pe sine transferînd lucrurile din indiferența lor în **obiectul** — așezat în față. Așa, **sinea** e dezvoltată și prînsă în relație cu **sinele**, cu **subiectul**, cel așezat în vecinătate, cum îi e înțelesul latinesc.

Cuget și problemă „sinele și **sinea** alcătuiesc perechea absolută. Este acea pereche în vorbirea noastră ce se poate desprinde de tot și poate cuprinde tot ce e realitate, născută sau făcută” (op. cit., p. 20).

Sinele și **sinea**, adică un dialog, luminează — pare să sugereze C. Noica — dialecticitatea firească a rostirii noastre. Și prin urmare, puțințele ei filosofice.

Asemenea probează și **întru** „un termen care i-a lipsit lui Hegel” (op. cit., p. 32). Însemnînd **în** **înspre** și **în**, **întru** spune **nici înăuntru**, **nici în afară**, adică și una și alta. „Ca atare el indică deopotrivă faptul de a **sta** și de a **se mișca în**, a odihni care e și neodihnă, după cum exprimă o deschidere către o lume închisă, ori, sub un alt unghi, a **căutare** în sinul a ceva **dinainte găsit**” (op. cit., p. 32). Termenul e perfect dialectic, fiind nod de contradicții. Pare învechit, dar „trimite dintr-o dată la un concept foarte modern, în definitiv, la cel de cîmp”, fiindcă „nu descrie obișnuit intrarea într-un cîmp spațial gata dat... Mai degrabă **întru** creează el un timp” (op. cit., p. p. 33, 35).

Este o întrebuintă și anume cea materială. Mai are însă una și ea va fi în acest

G. VLĂDUȚESCU

(Continuare în pag. 19)

coborîre în „uitarea românească...”

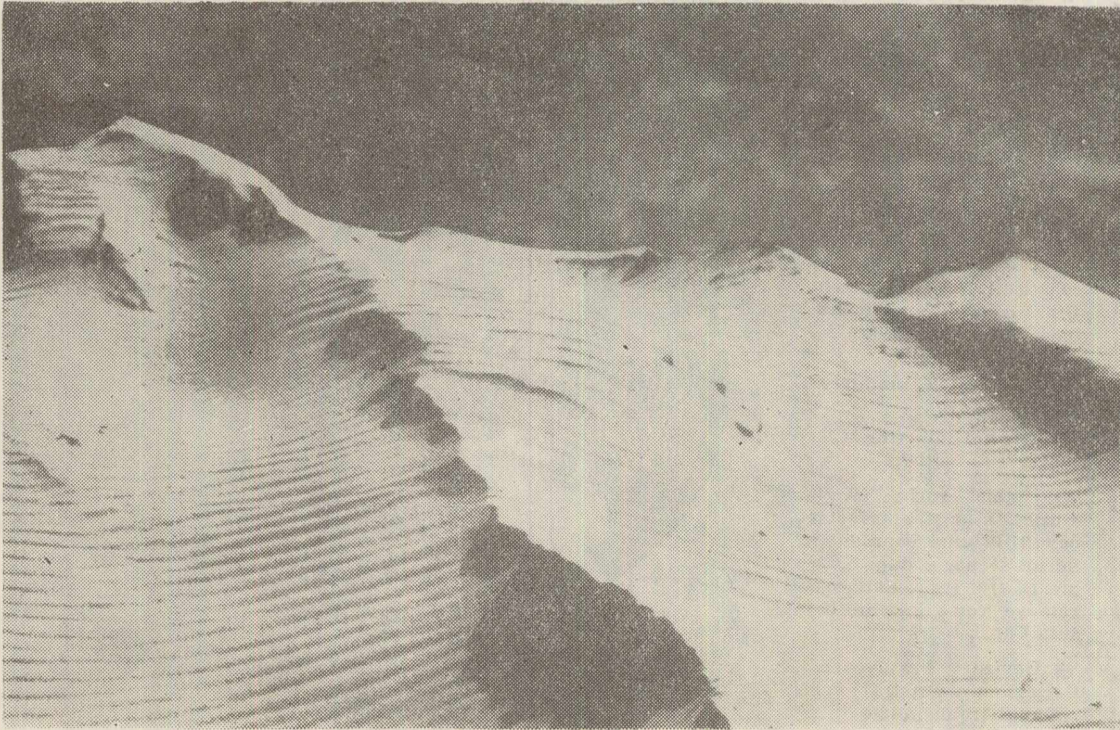
„sura importanței sale? Cele ce întreprindea Frenkian cu mulți ani în urmă arată contrariul și o carte apărută în lunile din urmă la Editura științifică, după ce autorul ei, Constantin Noica, ne stîrnise curiozitatea în paginile **României literare**, întărește cele ce încerca mai înainte elinistul de toată admirația care a fost autorul **Studiilor de filosofie presocratică**. Însă într-un fel aparte, pentru că altul este proiectul care susține **Rostirea filosofică românească**.

Nu este vorba de o pătrundere în terminologia filosofică așa cum ea s-a constituit cu filosofii... „Rostirea...” nu este așadar o carte despre monezile bătute de un Cantemir sau Micu bunăoară. Ea pornește de mai departe, din mai adîncuri... Constantin Noica o vrea pătrundere „în uitarea românească”. Fiindcă „orice cuvînt este o uitare și în aproape oricare s-au îngropat înțelesuri de care nu mai știi” (**Rostirea filosofică românească**, p. 5).

Pentru aceea, **Rostirea**... pare să fie un fel de arheologie a limbii dacă e o coborîre în adîncurile ființei sale spre aflarea fondului original al cuvîntului cu înțeles și înțelegere filosofică. Dar nu descoperire de urme ale trecerii morții... „Pentru noi, ele (cuvintele noastre — n.n.) sînt vii chiar dacă s-au îngropat în uitare. Din această uitare — ce adesea e o uitare de sine, în măsura în care vorbirea omului este și ființa lui — noi le putem scoate pe toate cele ce ne par grăitoare: pe unele spre a ne desfăta numai, ca într-un muzeu..., pe altele spre a ne reimprospăta și spori gîndul, din neașteptate, uneori uimitoarelor lor adîncimi de înțeles” (op. cit., p. 6).

Încît, de se afundă în uitarea românească, C. Noica o face ca să scoată la iveală virtuțile rostirii „pentru întemeierea filosofică” (op. cit., p. 7). Că „Filosofia se întemeiază cel mai bine cu termeni ce au o tensiune în ei... Iar cugetarea filosofică se bucură, cum spunea Hegel, cînd întîlnește în limbi cuvinte nu numai cu semnificații deosebite dar și opuse” (*Ibidem*). Despre această bucurie vorbește **Rostirea filosofică românească** și punerea în lumină a virtuților filosofice ale limbii noastre încearcă; a posibilului care devine act, a dică, o dată cu ivirea și sporirea conștiinței filosofice; a șanselor de conceptualizare a gîndului cu semnificație filosofică; a ceea ce și cum aduce limba întru constituirea și împlinirea noastră filosofică.

Iată, deocamdată, cuplul **sinele** și **sinea**, „o pereche deosebită... care este poate mai grăitoare decît alte”, din alte limbi, fie **Logos** și **Eros**, fie masculin și feminin. „Logos și Eros sînt prea abstracte și indifferente unul de altul. Animus și Anima spun prea mult în uman și prea puțin despre lume. Un principiu masculin și cel feminin au, ca principii, ceva absolut și dincolo de lume. În schimb **sinele** și **sinea** se ivesc din nemijlocitul lumii și exprimă, în adînc, cununia omului cu lucrurile” (op. cit., p. 11). Cum au apărut și cum se alcătuiesc încă?

cronica veselă

Anul I... și poate nu ultimul.
Nr. I... și la mai multe.
Prețul (plus revis-ta „Tomis”) 3 lei.
Redactor (oarecum) responsabil :
V. RAPAPORT —
vezi addenda la Pe-tit Larousse, litera X

CE NE PROPUNEM:

— Mai întâi, de ce ne-am intitulat astfel mini-revista: în amintirea rubricii „Cronica veselă”, susținută de G. Topirceanu la „Viața românească”;
— Să avem haz și să nu ne facem de risul lumii;
— Să promovăm cu încredere talentele cu înclinație spre satiră, umor, caricatură — că, vorba ceea, numai cu o „Urzică”, grădina rămâne tot (Toth) mică!
Doar atît!

apocrife

(nichita stănescu — „lecția de anatomie”)

NOE

A e o literă, I e un băț
cu care rostogolesc din
urmă un O șugubăț.
Ciinele îmi este prin sine
trebuitor
pentru logica versului
următor.
Ochiul în ape se pierde,
iarba e verde.
puntea e udă.
n-am nici o rudă.
și e igrasie.
și nimeni nu știe
unde-i Pământul...

remake :

LECȚIA...

Vino fuguța la prosectură,
să-ți arăt o pereche de
care fac dragoste pe o felie de
coropișnițe
cozomac
fără stafide.
Azi vom diseca în secret,
clandestin.
vorba pe care cineva
a ținut-o în spirit.
Vrei să trăiești 73 de ani?
Simplu! Stinge trabucul
și zi după mine:
de azi încolo
mă las de fumat!

TU

Tu ai crescut în inima mea
cum crește fecundată o cățea
cum sună un pendul
(balang-balang !)
cînd se închide crișma la șosea.
Un creier în genunchiul drept
mi se zbătea,
rotula celui drept nu-l sesiza,
și mina stingă niciodată n-a
ce-am scris cu dreapta, la-nceput.
Și te-am stupit, pentru deochi,
pe frunte
gîndind că nu e nimeni
să mă-nfrunte!

BARUCH

MINUNILE SFÎNTULUI SISOE

Cuvînt către cititor, ca să-și amintească
în ce belea intrase prea-cuviosul ltunci
cînd George Topirceanu l-a părăsit fără
voia sa, pornindu-se chiar el spre locul din
care își pogorise personajul... Așadar, abia
picat din împărăția cerescului rai în cele
lumești, Sisoe începu să facă niscui minuni
la casa Zoitei, țărancă a bine legată la
trup și cuvioasă nevoie mare, care îl adă-
postise după trecerea riului. Mai știm a-
poi că pizmașul popa Niță, parohul satului,

pus la cale și de dascălul său, Pitac, zgîn-
dări și curiozitatea șefului de post Dumit-
traș să-l vadă pe făcătorul de minuni. Fapt
pentru care, acum, cucernicul sfînt se afla
la postul de jandarmi al comunei înfrun-
tîndu-se cu majorul. Imi iau îndrăzneala
să continui, așa cum m-oi pricepe și pînă
unde m-or duce puterile, Minunile orfa-
nului sfînt, de acolo de unde au rămas ne-
scrise. Iar de m-oi dovedi nevolnic — să
fiu iertat!

CAP. I — Sisoe la interogatoriu

cițiva pași în du-te-vino și se infipse din nou
în fața lui Sisoe.

— Și zici că vii din rai? Bun! Dar poți
să-mi spui cum și cu ce ai venit din rai?

— Din voința și cu puterea tatălui atotpu-
ternic, rosti cu evlavie Sisoe, agățîndu-și o-
chii în tavan și făcînd trei cruci largi una
după alta.

Șeful de post rămase iar descumpănit și se
scărpină a ciudă după ceafă. În douăzeci și
ceva de ani de jandarmenie nu i se întîm-
plase așa ceva. Cu țicniți mai avusese el de-a
face, dar cel pe care îl avea în față nu a-
răta a fi sărit din minți. „Trebuie lucrat
cu tact — își zise, în sine, Dumitraș. Să
văd mai întâi ce fel de minuni a învățat prin
sat și pe urmă să mă sfătuesc și cu popa
Niță, și cu primarul...” ; după care, luînd
un petec de hirtie albă, i se adresă lui Si-
soe.

— Uite ce, părinte, să lăsăm șoțiile de-o parte.
Legea e lege și eu sînt pus aici s-o apăr.
Trebuie să-ți știu numele întreg, numele

CORNEL REGMAN —
„Cică niște cronicari...”

Cică niște cronicari
Au pus sută lingă mie
Să te facă să dispari!
(Să dispari din librărie...)

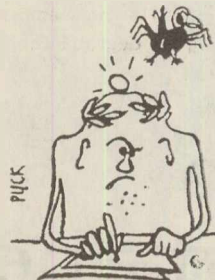
MIRCEA CIOBANU —
„Cartea fiilor”

Spune moșul vorbe triste,
Dascălindu-și grav nepotul:
„Geaba publici prin reviste!
Cartea, fiule, e totul...”

LEONID DIMOV —
„Semne cerești”

A apărut în soare-o pată
Și a căzut din cer o stea.
Noroc că asta, deocamdată,
E-a altcuiva...

EPIGRAMA

PROFIRA SADOVEANU —
„Planeta părăsită”

Cititori puțini, în țară,
Care cumpără placheta.
Cum a apărut volumul,
Toți au părăsit planeta...

M. P.

VALERIU OIȘTEANU —
„Proteze”

De cînd a prins el să creeze
Olimpul parcă-i un spital:
Zei consumă „Veronal”
Și muzele sînt în proteze.

IOANA BANTAȘ —
„Vertebra din Yorick”

E jale mare-n Elsinor...
Citindu-ți op-ul metaforic,
Curtenii-au suspinat în cor:
„Sărmanul Yorick!”

ALPHONSE ALLAIS :

un adevăr istoric

Remurind de spaimă și din ce în ce
mai dornic să fugă din climatul prea
puțin sănătos al Bosworth-ului, Richard
al III-lea și-a exprimat prin tipete stri-
dente dorința sa puternică de a face rost, în
orice condiții, de un cal.
Cuvintele pe care le-a pronunțat cu aceas-
ta ocazie ne-au fost transmise de istorie, însă
oarecum contradictoriu. William Shakespeare,
un fost băiat de prăvălie din Stratford-pe-
Avon, a încropit o melodramă bunicică des-
pre Richard al III-lea și-i atribuie acestuia
următoarele cuvinte: „A horse! A horse!
My kingdom for a horse!” Ceea ce, pe lim-
ba noastră, ar suna cam așa: „Un cal! Un
cal! Regatul meu pentru un cal!”
Nu puțini sînt, însă, istoricii englezi care au
modificat regescul text astfel: „A horse! A
horse! My crown for a horse!”
Adică: „Un cal! Un cal! Coroana mea pen-
tru un cal!”

(Căci „crown”, în engleză, înseamnă coro-
nă — ustensilă cu care cițiva țicniți nu șo-
văie să-și impodobească țeștele chiar și în
zilele noastre, fără ca vreunui din antura-
jul lor să-i vină măcar a suride. Și mai vor-
bim de civilizație!...)

Intrebarea este, deci, dacă Richard al III-lea
a pronunțat în acel moment critic kingdom
sau crown?

Ei bine, un document pe care-l avem la in-
demînă ne permite să tranșăm diferendum-ul:

Richard al III-lea a folosit cuvîntul „crown”
— dar nu cu sensul pe care i-l atribuie ma-
joritatea istoricilor englezi!
Documentul despre care am vorbit este o
scrisoare a unui soldat din Țara Galilor că-
tre familia sa, scrisoare ce a fost redactată
chiar în seara bătăliei de la Bosworth. Re-
producem un fragment:

...Cum vă spuneam, dragii mei, chiar și cea
mai tragică împrejurare are latura ei co-
mică. Urmăriți de un dușman crîncen, galo-
pam nebunește. Regele Richard ne-o luase
cu mult înainte cînd, deodată am izbucnit
cu toții în hohote de ris zărînd-o pe Majes-
tatea Sa la pămînt, cu roțile în aer. El s-a
adunat imediat de pe jos, dar nu și calul...
L-am ajuns din urmă și n-o să mă credeți
dacă vă spun că regescul fugar a avut tu-
peul să ne ofere o coroană*) pentru unul din-
tre cai noștri! Pur și simplu nu ne credeam
urechilor și, ca să fim siguri, eu l-am între-
bat pe rege: „Cît ai zis?” (How much do
you say?). Iar el mi-a răspuns: „One crown!
One crown for a horse!” Atunci, dezgustați
de zgîrcenia care se adăuga binecunoscu-
tei sale cruzimi, l-am părăsit în plata domnu-
lui pe acest blestemat monarh...
Iată, prin urmare, că am repus în drepturi
încă un adevăr istoric!

Trad. E. V.

*) Veche monedă divizionară engleză, cu va-
loare de „mărunțiș...”

DIVERSE

● Aflăm că, în Bucu-
rești, criticii literari s-au
constituit într-un ceneclu.
Pînă la ora cînd înche-
iem ediția, nu ne-a sosit
nici o dezmințire.

● Discuție la fondul li-
terar:
— Cîți ani ai, tinere?
— Cît îmi dai?...
● Umblă vorba că la
Buftea s-ar fi perfectat
condițiile unei coproducții
pe un scenariu după „Ca-
pra cu trei iezi”. Exterio-
rele se vor filma în in-
sula Capri.

● Deviză brașoveană:
Per aspera ad Astra! (vezi
„Mersul trenurilor”).

AVEM
ȘI NOI
LEU-L
NOSTRU!

bilet pentru olimp

Se adunară iarăși năvăliții întru metaforă,
ca să dezgroape împreună secura invidiilor
și să facă ordine în ierarhia valorică a li-
terelor românești. Cu mic, cu mare (dar mai
ales cu Mare...) poezii de ambe sexe l-au
îngropat în manuscrise pe Octavian Geor-
gescu și așteaptă să le vină rîndul la rația
de glorie. La secția de proză e închis pen-
tru inventar. Pînă acum s-a constatat un
alpenstock lipsă din gestiune și se bănuiește
că cineva din redacție lucrează în taină la
un roman despre alpinism. Lipsesc, de ase-
menea, trei metri de coardă și un calup de
săpun „Cheia”, pe care este de presupus că
le-a întrebuițat cu folos unul dintre foștii
prozatori. Odihnească-se în pace!

La prima ședință a ceneclului au fost sa-
crificați cu tot ritualul Ana-Maria Mihăilescu
și Artur-Veronel Porumboiu, în încheiere
fumîndu-se pipa păcii și căzîndu-se de a-
cord că Ana și Artur au talent — în vreme
ce Maria și Veronel, n-au! Drept pentru
care li s-au eliberat adeverințele de talent
respective (parafate de Ștefan Careja), cu
numerele de borderou 3.333 și următorul... Iar
după o săptămînă Artur a venit singur la
ceneclu, deoarece Veronel s-a apucat teme-
nic de agronomie și nu vrea să ne mai vadă
în ochi.

La cea de a doua ședință s-a fumat „Marl-
boro”, fiindcă amicii lui Călin Sabin au as-
cuns calumet-ul în biroul lui Protopopescu,
printre manuscrise, unde nu credem că va fi
găsit înainte de prima curățenie generală. Cei
prezenți au fost rugați să nu arunce mucu-
rile pe mocheta Universității populare și ast-
fel Marin Mincu s-a trezit în dificultate, dom-
nia-sa meavînd ce să nu arunce...

S-au băut cafele, s-a mestecat chewing-
gum, s-a supărat Georgescu, s-a tuns Vălu-
reanu (înainte de ceneclu...), s-au citit poe-

zii „așa-și-așa” (dar mai mult „așa”!), s-au
zis vorbe mari și vorbe mici, s-a ris — iar
Vasile Botta și Călin Sabin s-au întors la
treburile lor precum veniseră, fără certifi-
cate, deoarece administratorul a pus sub
cheie ștampila. De altfel, nu mai rămăsese în
borderou nici un bilet pentru acceleratul Con-
stanța — Parnas, de la ora 18 (pe linia a
II-a).

Vine iarna, tovarăși! Luați măsuri pînă nu
dă gripa-n debutanți! Să înceteze o dată fa-
voritismele și atitudinile neprincipiale! Toți
avem dreptul să vizităm însoritul Olimp, să
ne mai încălzim nițel oasele — dar să ne pla-
nificăm, tovarăși! Că d-aia n-are ursu' coadă
și sîntem nevoiți s-o pornim apostolește, cu
„ia-mă nene!” — cînd ar fi mai comod cu
autocarul, în grupuri organizate... Așa nu se
mai poate! Să se ia măsuri la Biroul de cul-
turism!

TITULAR

TUȘ

● PUCK —
un pseudonim pe
care încercăm să-l
impunem atenției
dumneavoastră!
O colecție de idei
năstrușnice, depo-
zitate în călimara
cu tuș și scoase
una câte una, cu
virful penitei...
Se zice că, vîzîndu-
i desenele, de
necaz, Asciu s-a a-
pucat să picteze
fărăncuțe și care
cu boi...
Profesia: biblio-
graf.

Teme de predilec-
ție: cărți, autori,
tendințe.
Ne-a rugat să-i gă-
sim un pseudonim,
ca să nu-l afle di-
rectorul că se pri-
cepe la „chestii
d'astea” și să nu-l
pună la pictat lo-
zinci sau tăblițe
cu „Fumatul o-
prit!” Un reme-
diu eficient pentru
migrena onirică:
PUCK ●

poșta redacției

GEO GALETARU, Cenad. Versurile dv. propun un univers imagistic rarefiat, epurat aproape în întregime de elemente materiale. Poezia se supune unei discipline atât de personale, încât discursul liric dă impresia de incoerență. Fragmente de bună poezie se pot însă reține destule. Iată o strofă delicat evocatoare din Ceea ce n-ai fost :

„Se poate cinsti despărțirea
cu o frunză,
se poate alunga fluturile
cu o toamnă“.

Și, tot de acolo, aceste imagini grațioase, de o reală forță de sugestie :

„Mina ta alintă caravane
mina ta e un porumbel imbelșugat
peste ape sihastru“.

Cine izbutește asemenea versuri n-are nevoie de sfaturile mele. (Afară poate de unul, pe care am obosit tot repetându-l : să nu pierdeți din vedere că poezia nu e expresie în sine, ci expresie în vederea comunicării). Am reținut Și treci, Clopotul albastru și Sfere-n destrămare.

ION COJOCARU, Iași. Nu vă faceți iluzii, n-aveți nimic de spus ; ce ne-ați trimis e curat galimatias cu pretenții de filozofie :

„Eram pierdut în labirintul nopții
nemărginitul existenței mele
mă conțopeam cu timpul veșniciei
ce mă-nălța adinc sub lat-uri ale vremii
mă regăseam în strana definirii stării“ etc., etc.

Nu mai trimiteți.

FLORICĂ BUJENIȚĂ, Mangalia. De obicei mă feresc să supun amuzamentului public ceea ce nu e, în definitiv, decît manifestarea simplității și a candorii, dar mai greșim și noi, că oameni sintem ! Și e greu să nu cazi în păcat în fața unor asemenea minuni pe care poșta nu le aduce chiar în fiecare zi :

„Soarele, pierdut pe dealuri
Mai aruncă a lui zaruri
Pină la malul Prutului
Dînd tăcere Folteștiului.
Vîntul prin sălcii adie
Cu un izm (?) de iasomie
Ce ajunge în cîmpie
Cu un cînt de ciocirile“. (Noaptea)

FLORIN GRIGORE, București. „Din păcate (cu cît regret o spun !) versurile pe care vi le-am trimis în primul plic nu m-au mulțumit la a doua lectură“. Spiritul autocritic vă face cînte, dar trebuie să vă declar că pe mine nu m-au mulțumit nici la prima. (Cel puțin nu în întregime.) Dv. scrieți poezie cu poantă, mici anecdote — unele amuzante — care pot fi dezbătute cu succes în societate. Dumnezeu vinde fericire la o tarabă, „ieftin pentru cine-ntreabă, prea scump pentru cine cere“. (Tîrgul universal). Eroul își vede iubita asaltată de o armată de adoratori care o fletează cu cele mai mirolabile compimente ; nefiind poet, eroul nostru tace, mulțumindu-se să-i citească, noaptea, farmecul „prin alfabetul Braille“. (Eu tac ; lucrul putea fi spus mai pe românește, și atunci unde mai e poezia ?...) Micul fir de nisip e un bul-

găre pe lingă atom, de unde prudență în formularea unor decizii absolute ; și totuși „nu pot să-mi inchipui, uite, că e ca tine alta mai frumoasă“.

(Aproape frumoasă).

Și totuși (...vorba dv.), în această colecție de anecdote și fabule se găsesc cîteva demne de atenție. Menționez Nehotărire (care începe foarte bine : „Aud împușcături în călimară. Aseară mi-am uitat acolo cîteva idei care se băteau cap în cap...“), minulesciana Nevroză, Tîmp și Meditație, pe care — fiind scurtă — o reproduc în întregime :

„Sintem atît de mici, dumnezeule,
în iubirea asta mare
cînd totul ne rămîne străin...
Se-ntîmplă atîtea în lume,
iubito,
și noi facem dragoste,
indiferenți
ca doi licurici
în cimitirul elefanților...“

Încercările dv. se situează — ca factură — undeva pe la jumătatea drumului între Minulescu și Sorescu.

LĂCRIMIOARA ONEȘTI, Constanța. Tot ce se poate spune despre aceste exerciții ale unei fete de „16 ani și 5 luni“ e că sînt promițătoare. Cine se exprimă cu atîta naturalitate ca în acest început de poezie : „Mă uit la lumea asta anapoda făcută, cum vrea miracole, cînd ea e un miracol, cum vrea senzaționalul, cînd ea e senzațională, cum din capetele alea mici cît punții de copii răsar idei cam grosolane și totuși gingașe“, poate continua cu încredere.

Dar a-l pune, pe de altă parte, pe Ovidiu să joace rolul de consolator al unei dezamăgiri amorose și să vorbească în acești termeni de romanță : „Ai fost doar un prelu-diu ! O dragoste de vară ! S-a dus sezonul (!) s-a dus iubirea s-a dus și cîntărețul și-a luat cu el sărmana mandolină...“ e și naiv și ridicol.

Mai studiați și mai trimiteți.

NIC. CHIRANA, Eforie Sud. Dv. știți să scrieți, v-am mai spus. Ceea ce mă nemulțumește în continuare e puținătatea vibrației lirice, lucru pe care de asemenea vi l-am semnalat. Reproduc, spre exemplificare, De Tomis :

„Bătrînii aceia înțelepți,
desigur,
îl văzuseră cîndva pe Zamolxe.
Cînd nori de păcat
s-adunau deasupra cetății,
din gînd înțelept
în arc de războinic,
săgețile infipte în vînt
tăiau suflarea duhului rău.

Și-apoi mulțumiți,
bătrînii aceia înțelepți,
la marginea mării
seriau istorii de marmori
albite de ape“.

Ce să aleg din această îngrijită compunere care, cu puțină bunăvoință, poate fi luată drept un corp liric înche-gat ? ...Parcă s-a mai

spus. Parcă e puțin. Parcă mă lasă rece...
Iluzie pentru doi („teatru prea puțin absurd“) e un joc lipsit de importanță, dar — atenție ! — aveți aplicație pentru acest gen.

IOANICHIE OLTEANU

manuscrise

DUMITRU RADU LUCA

trezire

Simburii vieții nu se mai zbat.
Cu-nțîlu val marea aruncă
pumnai de scoici mușcînd sălbatec din mine
mugur de tîmp măcinat.

zbor

Descoperim că soarele e-n noi încet.
Sfîșiem perdelele de neguri, ucidem
singurătăți,
În aerul dimineții înălțăm tuburi de orgă
să înfigare văzduhul și-n dulcea neștire
rătăcim,
rătăcim prin nisipuri mișcătoare unde
se-ncheagă
terra incognită, un suris.
Acel ne iartă ne sus stîluri de săruturi.
Curge timpul dintr-un clopot
în altul...

GEO GALETARU

și treci

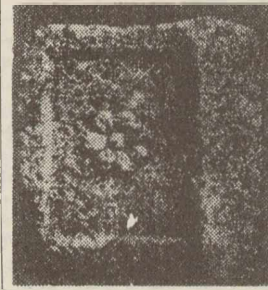
Dealul acesta e duosul căloii
pe care un zeu l-a coborît în humă.
Sub steaua de foc ești sortit să rămii
pină cade sărutarea pe-o frunte de mumă

și auzi atunci un sunet ca de ape
rupîndu-se spre tine prin straturile reci.
Călcîiul zeice crește tot mai aproape —
și stîngi luminarea în palme și treci...

sfere-n destrămare

Lui Dan Laurențiu

Mîinile tale-ngemănate
o rugă pură crește în oceruri
sub pene înmuiate-n orinul nopții
un alb potîr din care bei zăpezi

SIMOT
19

un anotîmp brăzdat de ingeri
căutîndu-ți rămile-n surpări de rod
cînd urcă dimineața-n trestii
o pasăre închisă-n zodii albe

copii de rouă culegîndu-ți lacrimi
din ierbi din stelele carbonizate
o Doamne herghelii mîhnite
trec puntea către sfere-n destrămare...

clopotul albastru

Pină-n miez de cărăruie
clopotul albastru suie
la cea apă strînsă-n palmă
cu descîntec și sudalmă
pentru buze de haiduci
ruginite pe sub cruci.

Pină-n cuib săpat în stîncă
e un fulger și-altul încă
e o stea necoaptă stea
pentru cine vrea să bea
cer amar și cuvios
îngropat cu sfinții-n os.

Și în roua unde trunchii
își visează-n vis genunchii
vin năucii cerbi năluci
fură zodii de sub cruci
și întorc lumina-n coarne
ca pe-un caier viu cu toamne
de albe în pietre ninse
faele de amurguri stîNSE.

Iară clopotul cel tandru
urcă-n gerul copilandru —
pui semeț cu pas albastru
către dorul mult sihastru.

CORINA SEGMAR

e pur si muove

Era o vreme cînd fără să vreau te uitasem...
Uitasem și vocea cu care-mi vorbeai...
Una, două, trei, se scurgeau nopțile.
Și nici nu știi ce rău îmi părea că nu pot să
le opresc...

Pe masă praful se așează în voie,
E sfîrșit de martie și-aș vrea,
Să se oprească ploaia și să se-ascundă vîntul,
Mugurii să nu se deschidă, și tu să rămii
Acolo-n vremea-n care te uitasem...

● continuări ● continuări ● continuări ● continuări ● continuări ● continuări ● continuări ● continuări ● continuări ●

mistreți

(Urmare din pag. 2)

Abia iarna mi-am reluat lucrul, printre ruine, cu un război care încă zgîlția lumea și-avea să se termine, în materie, abia primăvara următoare. După zece luni manuscrisul sedimentat și răcit căpătase autonomie, avea o personalitate căreia nu puteam să-i mai impun personalitatea mea, devenise o carte, în ea nu mai încăpea nimic, sfîrșitul prevăzută de mine era o eroare, se impunea cel marcat de bombe, la patru aprilie — și a-cela a rămas pînă astăzi. Am mai încercat să-l fracturez odată, vara aceasta, să obțin încă un grad de tensiune, dar a fost zadarnic și am păstrat vechea formă ; la puterile mele, tensiunea era maximă. Poate n-aș fi amintit întîmplarea, dacă în lucrul recent asupra cărții, — o rigoare personală —, n-ar fi survenit o nouă coincidență.

Intr-una din acele zile noroase de pe malul mării, mă aflam în fața unui capitol cu multe semne de întrebare. Scrisesem despre mistreți, fără să-i fi văzut vreodată decît în fotografii și la muzeul de științe ale naturii ; nu le cunoșteam obiceiurile decît din povestiri vinătoare, atît de inflorate, pare-se, și atît de inexacte. Mă gîndeam că, pentru spiritul clasic cum e construită cartea, procedasem cu ușurință, mă întrebam dacă mistrețul atacă oameni fără să fie provocat, mai ales o biată copilă nevinovată și neapărată, dacă sint capabili să-si organizeze asediul copacului unde s-a refugiat fata și dacă pînă la urmă pot să-l doboare cu ritual și colții. Pe cînd mă luptam cu aceste întrebări au năvălit mistreții la mare ; i-am văzut, i-am auzit, le-am descoperit obiceiurile și mi-a dispărut toată îndoiala. Mistreții sînt în stare de orice agresiune, atacă oricînd, pe oricine, fără pricină, tulbură apa cea mai limpede și slujesc natura cea mai idilică. Nu voi înceta să iubesc marea din cauza lor și nu voi renunța la ziua de plajă, dar string în mine minie, ceea ce înseamnă o rană în inimă. Mistreții se înmulțesc fără socotință, ca virusurile, prin una din

greșelile inexplicabile ale firii. Unde stau lasă urme hide, scurmă nisipul, sporcă apa și sfîșie cerul. Intocmai ca mistreții intuiți de mine în carte, nu sînt firii singurătate — singurătatea duce la contemplație și gîndire — ci trăiesc în familii mari și zgomotoase. Grohăitul lor se aude de la cinci case, și vai de oamenii pașnici care le sînt vecini de terasă ! Dacă încerci să le spui, concedînd, că lumea nu aparține numai mistreților ci și oamenilor, își arată colții ; din privirea lor înțelegi că așteaptă ziua cînd te vor înțîlni în pădure... Puii devin turbulenți, ca părinții, îndată ce-au învățat să guște și să alege pe picioarele lor subțirele, și din fiecare pui se mai naște o familie.

Astfel înmulțiți, mistreții se asociază cu crocodilii, cu hipopotamii și rinocerii.

Ce vor face mai tirziu oamenii ?

campanii

(Urmare din pag. 5)

Disocierile între scriitori se fac, în unele cazuri, pe criterii cu totul exterioare operei. Astfel, Hortensia Papadat-Bengescu ar reprezenta tipul scriitorului discret „care refuză un prestigiu dobîndit prin sugestii lăaturalnice asupra cititorului decît prin efectul artistic singur“, pe cînd în cazul lui Camil Petrescu „artistul nu s-a delimitat niciodată de omul de acțiune“, văzîndu-se în acest gest „spaima ca nu cumva nou-tatea operei sale să nu fie recunoscută, sau să nu fie înțeleasă“. Liviu Petrescu confundă, după cum se vede, capacitatea scriitorilor români dintre cele două războaie de a-și formula programul teoretic în marginile operei (G. Călinescu, Ion Barbu, Lucian Blaga, Camil Petrescu, Anton Holban) cu niște mărunte vanități.

Analizele sînt complementare celor întreprinse de E. Lovinescu (eseul e construit pe o idee lovinesciană), G. Călinescu și Al. Piru (pentru capitolul Rebreanu), sărace în sugestii inedite, referințele fiind de cele mai multe ori Proust, iar din filozofie Bergson și Husserl. Exegezele scri-se cu finețe pînă la un punct sînt

prejudiciate de interpretări psihanaliste hazardate, „Psihanalist diletant și de ocazie“, cum se autocaracterizează, Liviu Petrescu confundă, de exemplu, personajele din Ultima noapte de dragoste..., Patul lui Procust cu omul Camil Petrescu. Esei-stul are impresia că romancierul „poseda un temperament destul de brutal, cu puternice impulsuri ale instinctelor elementare, în special ale instinctului sexual“. Preocupările intelectuale pe care le conține opera romanescă a lui Camil Petrescu ar fi ale unui refulat, compromise de „manifestări cu caracter de primitivitate ale temperamentului scriitorului“. Riscantă e și afirmația că în Patul lui Procust „intensitatea conflictului ia cîteodată forma nevoii de obsențitate“. Personajul lui Holban, judecat dintr-un unghi comportamentist, s-ar lăsa antrenat de „anumite porniri instinctive“ (etiche-ta e aplicată și lui Camil Petrescu) care, acaparîndu-l într-o asemenea măsură, „fac din el o ființă fără libertate“. Cu totul nepotrivită mi se pare definirea lui Gib Mihăescu ca homo estheticus. Opera care l-ar reprezenta pe Gib Mihăescu cel mai exact ar fi Donna Alba și nu Rusoica. Se consemnează „gesturile manieriste“, probe concludente de estetism, ale lui Mihail Aspru și ale Domnei Alba într-un efort lipsit practic de consecințe literare. Absolut gratuită e comparația dintre Donna Alba și Anny din Greata lui Jean-Paul Sartre, mai ales că însuși L. P. observă că „atitudinea generală a lui Jean-Paul Sartre și a existențialismului în bună măsură este o atitudine antie-stetică...“. Rusoica, adevărata capodoperă a lui Gib Mihăescu, devine în interpretarea lui Liviu Petrescu o operă artificială în idealitatea ei, interesul venind, chipurile, de la intrigă polițistă, prinderea contrabandistului Serghe Bălan. „Rusoica“, ca roman al obsesiei, al așteptării devorante a femeii inaccesibile, înfirmă punctul de vedere al lui Liviu Petrescu, după care opera lui Gib Mihăescu ar constitui un punct de declin al tendinței în jurul căreia se centrează cartea. Tendința sondării lumii interioare constituie un proces neîntrerupt în literatura

română. Deceniul literar 1960—1970 pregătește un nou moment al Renașterii spiritualității românești, comparabil cu epoca dintre cele două războaie sau cu epoca marilor clasici.

o lucrare

(Urmare din pag. 16)

Plasarea campaniei lui Sinan în Țara Românească după lupta de la Cara-Omer poate să o trimită pe aceasta în vara lui 1595. Dar era imposibil ca Mihai s-o fi făcut-o acum, destule izvoare arătîndu-ni-l pe Mihai în aceste luni, în țară, acționînd diplomatic. Atunci, nu poate fi vorba decît de vara lui 1594. Ceea ce ar fi pentru domnia lui Mihai Viteazul ceva de domeniul senzaționalului. Adică : începutul luptelor lui cu turcii, nu după 13 nov. 1594, ci mai înainte ! Adică sub Murad al III-lea. Și atunci se poate face o foarte interesantă legătură cu ce spunea Cantemir în Istoria Imperiului Otoman... vol. III—IV, p. 349—350. „Ceea ce ne prinde mirare este că nici un istoric turc din cîți cunosc eu, n-a însemnat caracterul și calitățile acestui împărat, ceea ce este contrar uzului lor constant“. Și de vreme ce a vorbi despre Murad însemna a vorbi și despre luptele cu Mihai Viteazul, s-a respectat consenmul dat de Mohamed și astfel nu s-a scris nimic despre Murad... Sint presupuneri, poate unele dintre ele fără teme. Ceea ce credem noi însă că este deosebit de important e că s-ar putea să existe o nouă carte a lui Cantemir, despre care la noi nu se știe, că această carte este o istorie a începutului domniei lui Mihai Viteazul, scrisă cu o vădită simpatie față de români, prefațînd paginile de profundă dragoste de țară și mîndrie de a fi român din „Hronicul vechimii romano-moldovlahilor“, că, dacă datarea se va dovedi exactă, istoria domniei lui Mihai Viteazul va că-păta noi contururi.

Oricum, problema rămîne în studiul nostru.

coborîre

în „uitarea românească...“

(Urmare din pag. 17)

caz formală, dacă poartă nu numai contradicțiile fundamentale din sinul ființei, ci sugerează și faptul că materia de început a logicii este cîmpul logic.

Termenul al devenirii, de îndată ce arată că individualul nu este în general ori sub general ci întru general, întru se fixează în inima devenirii ființei care astfel va apărea ca devenire întru ființă. Alcătuirea din urmă pare să fie suflatul a tot ceea ce în această carte, scriitorul ei întocmește. Mai întîi, antologic, întru ființă este făcut să cuprîndă întregul dacă nu este numai devenirea, nici numai ființa, ci amîndouă la un loc, așa cum firea este „un foc veșnic viu“, după spusa bătrînului înțelept din Efes. Apoi, dacă ne întorcăm la sine, întru ființă pare să fie și temeiul lui în dialogul său cu sinea. Întru ființă devine astfel, în intenția lui C. Noica, termen întemeietor, fiindu-ne ochiul și urechea și limba cu care vedem, auzim și rostim dialecticitatea adîncă a lucrurilor.

De altminteri cam întreaga carte sublimă gîndul bun al dovedirii dialecticității genuine a rostirii noastre și în urmare virtutea ei filosofică, dacă acceptăm că „Filosofia se întemeiază cel mai bine cu termeni ce au o tensiune între ei“ (op. cit., p. 7).

Și trebuie să acceptăm că, la urma urmelor, filosofia în istoria ei îndelungată și un asemenea efort este : de a-jungere, cum zicea Hegel, „la structura întregului în pura sa esențialitate“ (Fenomenologia spiritului, Prefață).

Și, de aceea, una din marile izbinzi ale filosofiei și îndeobște ale conștiinței în devenirea lor este dialectica.

Încît a medita asupra acestui fapt, e de fiecare dată util și frumos.

Constantin Noica, în fapt, o asemenea meditație propune în cartea sa, care deși pe alocuri este susținută numai de un impresionism lingvistic își respectă condiția și își face destinul.

Cu aproape trei secole înainte de nașterea „Fiului omului”, zeița Amateratsu a plămădit poporul Wa, dintr-o lacrimă de soare, și i-a poruncit să s-aciueze la Răsărit, pe țărmurile de argint ale Oceanului Liniștit. Așa se nascură niponii, care și-au împărțit cele 1042 de insule ale arhipelagului dăruit de zei... De atunci și până acum, oamenii aceia cu ochii oblici și fața galbenă n-au încetat să-și uimească semenii.

Cine vine în Japonia acestui sfârșit de mileniu rămâne înmărmurit la vederea frumosului monumental, la vederea incântătoarei mixturi de ultramodern și tradiție. Cine călătorește pe marile insule (Honshu, Hokkaido, Shikoku și Kyushu) nu poate să nu fie uluit de transformările coboritorilor din soare, de viața lor sofisticată dar și de grija cu care păstrează unele taine și obiceiuri vechi de cind lumea.

La Tokyo, ca și la Osaka, la Kobe ca și la Wakoyama sau Moji, kimonourile defilează laolaltă cu minijupa și smokingul. Se mănincă la fel de bine cu „hașii” și cu furculița ; se bea whisky și sake. Se poate dormi destul de plăcut și într-un pat cu somieră, dar și pe „tatami”... Te poți răsfăța savurind mandarine pe una din insulițele din marea Suo sau poți să schiezi și să bei bere rece la Saporu, în insula Hokkaido (cea mai nordică) !

Un lucru este însă curios, pentru o astfel de civilizație : în autobuze sau în trenurile-tramvai (atît de numeroase pe distanțe mici) femeile stau în picioare, chiar dacă au un copil în spate, preluind astfel bărbații, cu suris impenetrabil, așezați comod pe banchete. Am vrut, o dată, să cedez locul unei nipone în vîrstă, dar am fost refuzat politicos, cu un întreg cortegiu de zimbete. Zimbetele și plecăciunile fac parte din proverbiala politețe niponă, cu care te înîlnești pretutindeni. În multe case ești încă primit cu astfel de cuvinte : „Locuința noastră este atît de mică și neînsemnată, iar noi niște nevrednici în fața personalității dv. Vă rugăm să ne scuzați că nu ne putem prezenta mai bine. Rămînem totuși umilii dv. servitori”. Și toate acestea însoțite, bineînțeles, de surisuri și temenele. Iar dacă nu dorec musafiri, vor pune — pur și simplu — o mătură la ușă...

În furnicarul unei străzi, pe lângă cinematografele cu filme „sexy” ori de groază, pe lângă supermagazine, în virtejul amefitor al reclamelor, se mai observă din cînd în cînd cite o pereche : el înainte, ea în urma lui (cu cel puțin doi pași). Aceeași prețuire (fermecător de anacronică) de care vorbeam mai sus...

În Japonia se păstrează acea minunată ceremonie a ceaiului („Chanoyu”) — „arta de a trăi”. Ea cultivă calmul și echilibrul. Frișoarele de ceai verde (ocia) sînt adunate cu o mică lopățică de bambus. Peste ele se toarnă apă fiartă. Băutura este servită în mici ceșcuțe frumos decorate. Se consideră ca o etichetă sorbirea și savurarea pe-ndeale a licorii, precum și admirarea decorațiilor de pe ceșcuță. La sfîrșit, aceasta se așează ușor pe tatami, alături de cel care a băut. Simplitatea și eleganța constituie elemente esențiale pentru „Chanoyu”.

Lumea contrastelor de la soare-răsare este mare și fascinantă. Ea te atrage ca un magnet ori te respinge la depărtări de mii de mile marine.

ESCALE CONTEMPLATIVE

ț a r a s u r î s u l u i

Tokyo — capitala megalopolis — este exponentul unor astfel de contraste, este imbinarea armonioasă, teribilă și bizară, a noului cu vechiul, a fantasticului ultramodern cu răscolitorul trecut. E orașul suspendat, cu turnul televiziunii (arcuri de oțel și lumină ce ținesc la peste 1050 de picioare), cu impresionantele „highways”, pe care alunecă monorayul și fuge (cu aproape 300 km la oră) „săgeata albastră” — trenul rapid cu bot de hipopotam. E orașul subteran, cu metroulile și tunelurile de sub autostrăzile aeriene.

E orașul cu balaurul incandescent GINZA — erupție multicoloră de neon, presărată cu floricelele scriiturii „Kangi” ; e locul unde se vîntură arginții și unde innebunește creierul. Este orașul miilor de baruri și restaurante, al zecilor de bănci și companii, al marii industrii. În sfîrșit, este orașul cu peste 11.000.000 locuitori... Megalopolis adăposteste și minunatul palat imperial, înconjura- rat de apă, pe care plutesc bărci de agrement. De două ori pe an, de aici, familia imperială salută mulțimea prosternată.

Tokyo înseamnă și Ueno Garden, cu mausoleul lui Toșogu, ctitorit în 1626 în memoria șogunului Tokugowa. Alături de el — pagoda cu cinci etaje, veritabil muzeu de artă. Dar Tokyo mai înseamnă și Meiji, împăratul, părintele Japoniei, care se odihnește în parcul cu același nume. Acesta a devenit locul cel mai sacru din întregul arhipelag. Și, ca să nu fie dat vreodată uitării (mai ales de către cei din tinăra generație), a fost fabricată delicioasa ciocolată „Meiji”, aromata gumă de mestecat „Meiji” și... răcoritoarea înghețată „Meiji”.

În capitală se mai găsește și interesantul pod Nihonbashi, clădit în 1603, socotit centrul geografic al „Țării soarelui-răsare”. (Toate distanțele sînt măsurate de la un țăruș de fier aflat în mijlocul podului).

Tokyo (Edo, după colbuitele hrisoave) mai înseamnă magnificele temple șintoiste și budiste, în speță, „Meiji” și „Asacusa” — ultimul patronat de zeița Kannon (mila, norocul și fericirea). Pentru întregirea tablourilor de altădată nu-ți mai rămîne decît să vezi unul dintre nenumăratele și singeroasele filme cu samurai. Și nu pleca din Tokyo pînă nu te reculegi cîteva momente în fața lui „Yasukuni”, monumentul durat intru cinstirea celor care au luptat și au murit pentru Japonia.

...Și nu, nu părăsiți „Țara surisului” pînă nu vedeți cum se construiesc navele gigant la Ynnoshima și pînă n-ați călătorit prin fermecătoarea strîmtoare Simonoseki. (Văzînd scris cuvîntul „Maru” la prova și pupa navelor, cu cerc roșu, am întrebat de ce această vorbă apare mereu ca un semn magic. Mi s-a povestit că, în vremuri de mult apuse, împăratul a ieșit în mare cu o barcă ce se chema „Maru”. După cîteva ore de plimbare s-a dezlănțuit o furtună năprasnică. Numai printr-o minune a scăpat împăratul. De atunci, toate ambarcațiunile japoneze îl au pe „Maru” cu un fel de... port-bonheur).

Nu, nu ziceți încă „Sayonara” pînă nu veți înmărmuri la vederea extraordinarelor peisaje industriale de la Mizushima și Ya-wata (unde navele intră direct în incinta uzinelor, iar mine-reul e înfulecat cu lăcomie de benzile rulante și devorat de cuptoare) !

Depart, departe, sfîntul munte Fuji veghează splendori, povestind zellor despre hărnicia și istețimea poporului Wa, plămădit cîndva dintr-o lacrimă de soare...

EUGEN ACASANDRI

POEȚI CLASICI SOVIETICI

SERGHEI ESENIN

schimbarea la față

Lui Razumnik Ivanov

1

Norii latră.
Țările gem.
Eu cînt și îndemn :
Doamne, fată !
Zgîlții ale raiului
Porți grele :
Vițeaua-Rusie
Înfaș-o în stele.
Trec cu mina de nori.
Vocea mea-i vijelie.
Cerescul lapte
Azi dă-mi-l mie.
Grozav bubuie tunetul tău.
Filfiit larg ne cuprinde.
Iehudiil Sodoma cea nouă
Cu foc o aprinde.
Dar tare-n virtute.
Pe ogorul de apă,
Din porțile-n flăcări
Noul Lot scapă.

2

Cum ținie-n mesteceni
Un greier, povestind
Că zorii năpădiră
Secările de-argint :
Cum născătoarea domnului,
Cu vinătu ei strai,
Așteaptă-n strunga norilor,
Chemînd vițelii-n rai ;
În dimineața jilavă
Strigări de surle-aud
Și-asculț al pițigoiului
Cuvînt dintru-nceput :
„O, crede, clocoti-va
Tot ceru-n răsărit,
Iar luna o să fete
Cățelu-i aurit.
Alți pomi lăsa-vor umbră
Pe valul fumegos.
Cu filfiit de aripi,
O stea cădea-va jos.
Din spie o să-și ia zborul
Un roi de boabe pline,
Să-ntraurească noaptea
Cu zumzet de albine...”

3

Hei, rusnacilor !
Pescari ai universului,
Voi care-ați prins ceru-n mreața răsăritului, —
Suflați în trimbițe.
Rupt de plugul furtunii,
Urlă pămîntul.
Un brăzdar cu buza de aur
Sfarmă stîncile.
Noul semănător
Pășește-n țarină
Și-n brazde-aruncă
Griu nou.
Un mindru oaspete
Vine la voi cu trăsura.
Prin nori îi aleargă
Iapa.
Curarul ei
E azurul.
Stelele-i sînt
Zurgălăii.

4

Potolește-te, vînt.
Apă, nu lătra.
Din cer, printr-o roșie sită,
Plouă cu lapte.
Noima umflă cuvîntul,
Ca pe snopi roada.
Ca o vacă, deasupra norilor
Zorile-și filfiie coada.
Te vād pe fereastră,
Preabunule faur.
Ți-atîrnă bolta albastră
În chip de stîihar, pe noi.
Din cereștile sălcii
A ieșit un pisoi :
Soarele-mi trece prin păr
O labă de aur.

5

Ceasu-i copt de probejanie.
Mindrul oaspete se-arată :
Din răstignita strădanie,
Cuiele să ni le scoată.
Pe sub tunetele grele,
De cu zori și pînă-n noapte,
Zilele, ca niște vedre,
Ni le va umplea cu lapte.
Mai firziu o să ne cînte
Lanul nostru de lumină
Și citi-va-n stele sfînte
Holda care va să vină.
Și cînd luna peste Volga
Pogori-va să se-adape,
Va porni-n caic de aur
Spre grădina lui de-aproape.
Și din valuri, cu lopata
El va pescui cuvîntul
Și-o să ni-l azvîrle-neoace,
Ca pe-un ou cu puilul gata
Să se-arate din găoace.
1917

EDUARD BAGRIȚKI

privighetoarea și poetul

Amiaza-n pupile e-o ploaie de foc
Ce-ășterne pe șanțuri figuri iluzorii.
Pe Trubnaia ieși — și te ținut-e-n loc,
Năucindu-te, cîntecul privighetorii...

Să mergi, să colinzi primăvara prin jur :
O iei prin livezi și cutreieri bazarul...
Doi sori ai în față : întîiu-~~n~~ azur ;
Al doilea, lucind pe tejghea : samovarul.

Și pasărea cîntă. În vâl de percal
Se-ascunde acordul ca tunetu-n nouri...
Și soarele fierbe cu susur e~~al~~
Pe masa cu zahăr, și cești, și platouri...

O, privighetorile, ce bine l~~a~~ știu !
Știu graiul acestor prelungi modulații ;
O trișcă silvestră cu riset zglobiu
Și-un cuc spulberînd năpustirea de grații...

— Hai, lume ! Hai, lume, la pasărea mea !
...Doriți ?
Și mi-o-ntinde pe loc negustorul.
— Vă iau zece ruble. Și-acas’ veți vedea,
În liniște cum o să-și turluie dorul...

Imi iau colivia și merg la tramvai.
De soare începe tot capul să-mi urle...
Și Moscova-ntreagă-i un foc și-un alai
De stele și cruci, de drapele și turle...

Noi doi, prin urmare !
Poetul hoinar
Și oacheșă, gingașa privighetoare.
Am dat zece ruble și-am luat din bazar
Pe Fet, miezul nopții și vișnii-n floare !

În ochi intră soarele-n mii de scinte
Noi doi !
Și curge pe geamuri, se varsă-n canale.
Împrejur, cu balang și polei,
Tramvaiele zboară la deal și la vale.

Noi doi...
Vin tramvaie. Al nostru — de loc...
Pămîntul dospește. Amiaza-și dă duhul.
Copacii îmbracă un verde cojoc.

Noi doi...
Și-ncoțro să ne ducem acum ?
Mai arsă e iarba, mai tare văzduhul.
Și stă primăvara cu soarele-n drum.

Pornim : încotro ? Libertatea ni-i grea !
Tu unde-ai să trîlui, să cînti cum ai vrea ?
Și unde-mi dezlănțui eu rima voioasă ?
Ni-i cîntecul scos
Și vindut la tejghea...
(Cum vreți :
Consumați în local sau acasă ?)

Vinați amindoi,
Amindoi prinși în plasă !
Ah, n-o să-ți mai fulgere trîlul pe mal
Și n-ai să mai umpli de zvon muzical,
La porțile Moscovei, taina răzoarelor...
Azi ești ascultată,
Plătită-n metal...
Deci turuie-n foile verzi de percal.
Cum hurui și eu în coloanele ziarelor !...
1925

Traducere de IOANICHIE OLTEANU

TOMIS

revistă lunară editată de Comitetul de cultură
și artă al județului Constanța

Comitetul de redacție :

ANA BARBU, ION BĂDICĂ, TRAIAN COȘOVEI, EUGEN LUMEZIANU,
NICOLAE MOTOC (redactor șef adjunct), CONSTANTIN NOVAC,
FL. POSTOLACHE, AL. PROTOPODESCU, ADRIAN RĂDULESCU,
CORNEL REGMAN, PETRE TOMOROGA

Redacția și administrația : b-dul Republicii nr. 28, tele-
fon 1 34 16, 2 13 68, căsuța poștală 112 Constanța
Tiparul executat la I. P. Dobrogea